

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ καταστήσωμεν τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Λαοῦ ὅσον ἔνεστιν ὠφελιμώτεραν εἰς πλειοτέρας τάξεις τῆς Ἑλληνικῆς κοινωρίας, ἐκτός ὅτι διὰ τῆς ἀγγελίας ἡμῶν ἐζητήσαμεν καὶ σύμπραξιν καὶ συμβουλάς ἀπὸ τοὺς δυναμένους καὶ θέλουτας νὰ συμπράξωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀπετάθημεν καὶ εἰς πολλοὺς ἐνταῦθα διαφόρων τάξεων καὶ ἐπαγγελμάτων ἀνθρώπους, ἐπικαλέμενοι τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ τῆς πῶς ἡδύνατο τὸ ἔργον νὰ κατασθῆ ὠφελιμώτερον. Πρῶτον λοιπὸν ἄτομον, τὸ ὁποῖον ἐσυμβουλευθήμεν, ἦτον ἐκ τοῦ κλήρου· μᾶς εἶπε δὲ ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν περὶ μυστηρίων, περὶ δογμάτων, περὶ θεολογικῶν διενέξεων, καὶ ὄχι ἀπλῶς μόνον βίους. Ἴδου ἐν συνόψει τί ἀπηντήσαμεν πρὸς αὐτόν.

Τοιαῦτα ἀντικείμενα οὐδὲ κἂν νὰ ἐννοήσωμεν ἡμεῖς δυνάμεθα, πολὺ μᾶλλον νὰ γράψωμεν καὶ νὰ μεταδώσωμεν καὶ εἰς ἄλλους. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἠθέλαμεν ἔχει τὴν ἰκανότητα ταύτην, ποῖος ἡδύνατο νὰ μᾶς ἐννοήσῃ; Ὁ κληρὸς, ὅστις κυριωτέρως ἦτον ἀρμόδιος διὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, δὲν εἶναι ἴσως, οὐδὲ εἰς ἐκ δέκα, ἰκανὸς νὰ ἐννοήσῃ τοιαύτην ὑπόθεσιν. Ἀλλὰ καὶ

ἂν ἦσαν πολλοὶ καὶ ἐκ τοῦ κλήρου καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τάξεων δυνάμενοι νὰ μᾶς ἐννοήσωσι, ἤθελον ἀράγε ἔχει εὐχαρίστησιν νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας τοιαῦτα βιβλία ; (α) Μ' ὄλον ὅτι ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ μόνον τὰ ἀφορῶντα τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν παραδείγματα ἐπροτιμήσαμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Λαοῦ, μ' ὄλον τοῦτο εἴμεθα εἰς μέγαν δισταγμὸν, ἐὰν τινὲς ἐκ τοῦ κλήρου, ἂν τυχὸν γένωσι συνδρομηταὶ (πρὸ ὁποῖου δυσκόλως πιστεύομεν), ἢ ἂν ἄλλως περιέλθῃ εἰς χεῖράς τινων κἀνὲν φυλλάδιον, ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ μέρους τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Λαοῦ. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ ἐλπίσωμεν ἀπὸ τούδ' ἄλλες ἀναγνώστας εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τοσοῦτον ἐχαλαρώθησαν αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, καὶ τοσαύτη ἐπικρατεῖ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία, διὰ νὰ μὴν εἶπω καὶ καταδίωξις ; Ἡμεῖς γράφομεν διὰ τὸν λαόν, παρ' οὗ δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξαλειφθῶσιν αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, καὶ θέλομεν περιορισθῆ μόνον εἰς παραδείγματα ἀφορῶντα τὴν βελτίωσιν τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ λαοῦ,

(α) Αἱ θεολογικαὶ διενέξεις καὶ τὰ ἐκ τούτων προελθόντα σχίσματα διήρσαν τὸ Ῥωμαϊκὸν Βασιλεῖον, τὸ ἐξησθένησαν καὶ τελευταῖον τὸ κατέστρεψαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ κένου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν προγενεστέρων τὸ παράδειγμα, πρέπει ν' ἀποφεύγωσι παντὸς εἶδους θρησκευτικὰς διενέξεις.

τοῦ ὁποίου ἡ ἠθικὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βελτιωθῇ ἄνευ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων καὶ πεποιθήσεων, εἰς τὴν ἀμαθῆ μάλιστα κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρίσκεται. Ἄλλ' ἂν δυστυχῶς ἐκ πείρας πεισθῶμεν ὅτι ματαίως τὸ θρησκευτικὸν μέρος κατέχει σελίδας τινὰς ἐκάστου φυλλαδίου, θέλομεν τὸ ἀφαιρέσει ὀλοτελῶς, ἀξάνοτες ἄλλον τινὰ κλάδον γνώσεων, ὅστις δύναται νὰ λάβῃ πλειοτέραν ἀποδοχὴν.

Ἄλλος δέ τις, ἐξ ὧν ἐσυμβουλευθήμεν, μᾶς ἐπρότεινε νὰ ἐνασχολήσωμεν πλειοτέρας σελίδας τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Λαῶ εἰς τὴν νεωτέραν τῆς Ἑλλάδος ἱστορίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς βιογραφίας τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Τοιαύτη (εἶπομεν πρὸς αὐτὸν) εἶναι καὶ ἡ ἐπιθυμία, καὶ τοιοῦτος καὶ ὁ σκοπὸς ἡμῶν ἄλλ' ἡ νεωτέρα ἱστορία ἔχει πολλὰς δυσκολίας· διότι δὲν πρόκειται ἀπλῶς νὰ ἐρανισθῶμεν αὐτὴν ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τῆς νέας ἱστορίας μικρὰ καὶ ἀσήμαντα ἐγράφησαν, καὶ πολλὰ ἀκόμη δὲν ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ παραμορφώσεις, προερχομένας ἀπὸ ἀτομικὰ συμφέροντα καὶ πάθη. Ἡ δὲ βιογραφία, ἐκτὸς τῶν δυσκολιῶν τούτων ἔχει καὶ ἄλλο τι πολὺ ἀκανθῶδες. Τὸ νὰ μὴν εἶπῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ὅχι μόνον δὲν πράττει ἔργον ἱστορικοῦ, ἀλλὰ δολιεύεται καὶ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, πωλῶν ψεύδη ἀντὶ ἀληθείας· τὸ νὰ εἶπῃ δὲ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν,

ἐνδέχεται νὰ δυσαρεστήσῃ ἐπιζῶντα ἄτομα κτλ. Διὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἐργασθῇ τις μὲ πλειοτέραν προφύλαξιν καὶ ἀκρίβειαν, καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ ἔργον δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἦναι πολὺ διὰ μᾶς.

"Ἄλλος μᾶς ἐπρότεινεν ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Λαοῦ πολλοὺς καὶ διαφόρων βαθμῶν καὶ τάξεων ἀναγνώστας, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα κινοῦν τὴν περιέργειαν. — Ἄν ἐγὼ γνωρίζομεν (ἀπηντήσαμεν πρὸς τοῦτον) πόσον μανιώδης κατέστη ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀναγνώσεως τῶν μυθιστορημάτων, ὄχι μόνον εἰς τὴν νεολαίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς γέροντας, μόλις δυναμένους ν' ἀναγνώσωσι, μ' ὅλα ταῦτα ἡμεῖς (ἂν καὶ θέλωμεν βλάβει ὕλικῶς τὰ συμφέροντά μας μὴ ἐπιτυγχάνοντες ἰκανὸν ἀριθμὸν συνδρομητῶν), δὲν ἀναδεχόμεθα νὰ χορηγήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν τοιαύτην εὐχαρίστησιν· διότι ἀντίκειται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου ἡμῶν. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν μυθιστορημάτων (καὶ ἂν ταῦτα δὲν ἦναι ὁποῖα νὰ ἐπιφέρωσιν ἠθικὴν βλάβην εἰς τοὺς ἀναγνώσκοντας) ἀφαιρεῖ μέγα μέρος τοῦ καιροῦ, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν νεολαίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐκάστη στιγμή πρέπει νὰ θεωρηθῇ πολύτιμος, δι' ὅσα ἕκαστος τῶν νέων χρεωστεῖ νὰ μάθῃ οὐσιώδη, ἢ συντείνοντα εἰς τὴν μέλλουσαν αὐτῶν ἀποκατάστασιν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ ματαίῳ κατανάλωσιν τοῦ καιροῦ, οὐδεμία ὠφέλεια διαμένει εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀναγνώσκοντος. Τελευταῖον ἡ ἀνά-

γνώσις τῶν μυθιστορημάτων πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τρυφή· δὲν δύνανται δὲ νὰ τρυφῶσιν, ὅσοι στεροῦνται τῶν ἀναγκῶν. Ἡμεῖς δὲ γράφομεν πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν μεγαλητέραν ἀνάγκην τῆς καλῆς χρήσεως τοῦ καιροῦ. Ἐὰν δὲ ποτε ἔλθωμεν καὶ εἰς περίστασιν νὰ χορηγήσωμεν καὶ τοιοῦτον μέσον διασκεδάσεως εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, θέλωμεν ὄσῃ ἠθικὰ τινὰ διηγήματα ἢ ἱστορικὰ τεμάχια, πεποικιλμένα μὲ περιπετείαις τινῶν, καὶ μὲ λόγους, συντείνοντας εἰς τὸ νὰ διαμύνωσιν εὐκολώτερον εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀναγνωστῶν, ἢ εἰς τὸ νὰ βελτιώνωσι τὴν ἠθικὴν διὰ πράξεων καὶ λόγων, στηριζομένων εἰς τὴν ἀρετὴν.

Ἐκ τῶν περιεχομένων εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Λαοῦ πολλὰ εἶναι πολὺ γνωστά· διότι διδάσκονται εἰς τὰ σχολεῖα (μᾶς εἶπεν ἕτερος.) Δὲν γράφομεν (ἀπεκρίθην) δι' ἐκείνους οἵτινες εὐτύχησαν νὰ τὰ γνωρίζωσιν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὅσοι τὰ γνωρίζουσιν εἶναι τόσον εὐάριθμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ τὰ ἐκθέσωμεν. Ἐὰν ἀρχίσῃ τις ἀπὸ τὴν ἀνωτάτην τάξιν τῆς κοινωνίας μέχρι τῆς κατωτάτης, τόσον ὀλίγον θέλει εὑρεῖ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδότων ταῦτα, ἢ μέρος αὐτῶν, ὥστε θέλει ἀπορήσει διὰ τὴν ὀλιγότητα. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ πολλοὶ μετερχόμενοι ἄλλα ἔργα καὶ ἐπαγγέλματα, τὰ ἐλησμόνησαν, καὶ οὔτε ἔχουν ἴσως βιβλία νὰ τὰ ἐπαναλάβωσιν εἰς τὴν μνήμην τῶν

οὔτε εὐκολίαν νὰ τὰ συλλέξωσι μὲ τὴν ποικιλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς προτιθέμεθα νὰ τὸ κάμωμεν. Ἐπειτα ὑπάρχουν πράγματα, τὰ ὁποῖα ὅσον καὶ ἂν ἐπαναλαμβάνονται εἰς πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τάξιν, τόσοον πλειότερον ὠφελοῦν τοὺς ἀναγινώσκοντας. Οἱ βίοι τοῦ Πλουτάρχου, παρ' ὧν ἡμεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐραυίζομεθα, ἐθεωρήθησαν τοσοῦτον ὠφέλιμοι εἰς διαφόρους ἐποχὰς, καὶ εἰς διαφόρων τάξεων ἀνθρώπους, ὥστε ὁ Φραγκλῖνος εἰς αὐτοὺς εὑρίσκει τὴν τερπνοτέραν ἀνάγνωσιν, καὶ εἰς αὐτοὺς ἀποδίδει τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν βελτίωσιν αὐτοῦ· διότι τοῦ ἐνετύπωσαν βαθέως τὰ αἰσθήματα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλα καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν ἦτον ἀράγε καλῆτερον νὰ ἐξοδεύη στιγμὰς τινὰς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ὅστις δι' ἄλλας σημαντικώτερας ἀναγνώσεις δὲν εἶναι ἰκανὸς, ἀντὶ ν' ἀκούη εἰς τὰς μετ' ἄλλων σευεντεύξεις ὀμιλίας, ἀνέκδοτα, διηγήματα, τὰ ὁποῖα χιλιάκις ἤκουσε, καὶ τὰ ὁποῖα συνήθως ὑπάρχουσι τὸ ἀντικείμενον διαφόρων συνομιλιῶν;

Ἡμεῖς τοσοῦτον σπουδαῖον ἔργον θεωροῦμεν τὴν παιδαγωγίαν καὶ τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ λαοῦ, ὥστε ἠθέλαμεν προτείνει εἰς τὴν Κυβέρνησιν (ἂν ἐνομίζαμεν ὅτι ἠθέλαμεν εἰσακκοσθῆ) νὰ δίδῃ δωρεὰν εἰς ἐκάστην κοινότητα ἐν σῶμα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ λαοῦ, ἢ ἄλλου συγγράμματος δυναμένου νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπιτυχέστερον τὴν

σκοπὸν τῆς γενικῆς ὠφελείας. Ὄταν τὸ βιβλίον εὑρεθῆ εἰς τὸ χωρίον, ἢ ὁ ἱερεὺς, ἢ κἀνὲν τῶν παιδίων τῶν διδαχθέντων εἰς τ' ἀλληλοδιδασκαλίας, ἢ ἄλλος τις τῶν χωρικῶν, θέλουν τὸ ἀναγνώσει κατὰ τινα ἡμέραν ἀργίας. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν ὕλην ὀμιλιῶν, θέλει κάμει οὗτος λόγον τῶν περιεχομένων, καὶ θέλει τὰ διαδώσει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς τοὺς λοιπούς. Ἡθέλαμεν προτρέψει τὰς ἰδιοκτητὰς χωρίων νὰ χορηγήσωσι τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Λαοῦ εἰς τὰς Ἐπιστάτας ἢ εἰς τὰς γεωργὰς αὐτῶν, εἰς ἐγνώριζον πόσον συμφερότερον ἦτον δι' αὐτοὺς νὰ βελτιώσωσι τὴν ἠθικὴν αὐτῶν, ἢ πόσον ὀλιγωτέρας ἀφορμὰς παραπόνων ἠθελον λάβει ἐναντίον των. Εἰς τοὺς νέους τέλος πάντων, οἵτινες ἐδιδάχθησαν τὰ ὀλίγα τῶν ἀλληλοδιδασκατικῶν σχολείων γράμματα, ποῖα μέσα πρὸς βελτίωσιν τῆς ἠθικῆς αὐτῶν καταστάσεως τοὺς ἐχορηγήθησαν, διὰ νὰ γένωσιν ὀπωσοῦν τῶν γονέων αὐτῶν καλῆτεροι, ἢ νὰ ἐξαλειφθῶσι τὰ ἴχνη τοῦ δουλικοῦ χαρακτῆρος, τὰ ὁποῖα ὁ βαρὺς καὶ πολυχρόνιος ζυγὸς ἀφησεν εἰς ἡμᾶς; Ἐὰν οἱ γονεῖς ἦναι τοιοῦτοι, δὲν πταίειν αὐτοί. Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἦναι καλῆτεροι ἄλλὰ διὰ τὰ τέκνα των ποῖον δικαιολόγημα θέλουν ἔχει ὅσοι ἔχουν τὸ χρέος νὰ φροντίσωσι διὰ τὴν γενικὴν ἀγωγὴν τοῦ λαοῦ;

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐθεωρήσαμεν ἀναγ-

καίον να κάμωμεν γνωστας εις άπαντας τοις
 αναγνώστας ήμων· διότι, ή εις τοις ιδιοις, ή εις
 άλλους, εκ τών μετ' αυτών συναναστρεφομένων,
 ενδέχεται να επήλθου αι ιδέαι τας όποιας, ως
 ανώτερας, μās εκοινοποίησαν φίλοι μας ενταυ-
 θα, και ή προς τούτους άπολογία ήμων ήμπορει
 να χρησιμεύση και προς αυτούς.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ.

Επέρχονται κατά καιρους περιστάσεις τινές,
 καθ' ός ή τύχη ολοκλήρων εθνών μεταβάλλεται
 από μίαν και μόνην πολεμικήν πράξιν. Όσον
 σπουδαία, όσον κρίσιμος, όσον σημαντική παρί-
 σταται ή περίστασις αυτή, τοσούτον ενδοξαι, τα-
 σούτον έξοχοι, τοσούτον μεγάλοι θεωρούνται αι άν-
 δρες εκείνοι, ότινες παρίσταται τα έλατήρια των
 μεγάλων τούτων θαυματουργημάτων, τα όποια,
 ή καταρθούσι την μεγάλην ταύτην μεταβολήν, ή
 εμποδίζουσιν αυτήν δια της ίδιας αυτών προσωπι-
 κής ικανότητος και άρετής. Όσον δέ μεγαλητέρος
 ήθελεν υπάρχει ό κίνδυνος, τοσούτον μεγαλητέρα
 ευγνωμοσύνη οφείλεται εις τοις ενδόξους τούτους
 της πατρίδος σωτήρας.

Δύο τοιαύται περιστάσεις παρασιάζονται εις
 την ιστορίαν έχουσαι καθ' έαυτάς ούσιώδεις τινάς
 όμοιότητας. Η εν Σαλαμίνι κατά των Περσών
 ναυμαχία του Θεμιστοκλέους, και ή εν Βιέννη κα-
 τά των Τούρκων νίκη του Σαβιέσκη.

Ο Βασιλεύς των Περσών, όστις κατ' έξοχήν
 επί πολυν καιρόν επωνομάζετο Μέγας, και ή επω-
 νυμία αυτή βεβαίως δεν άπεδόθη αναρροδίως εις
 αυτόν, συνέλαβε την τολμηράν ιδέαν του να κα-
 ταστρέψη την Ελλάδα, ήτις κατ' εκείνην την έ-
 ποχήν ήτο το κέντρον της παιδείας και ή έστία
 του πολιτισμού· και προς εκτέλεσιν του μεγάλου
 τούτου έργου έθεσεν εις κίνησιν όλα τα έθνη της
 Ασίας από το έν έως το άλλο άκρον αυτής· ποτέ
 μεγαλητέρα εκστρατεία δεν υπήρξε μέχρις εκείνης
 της εποχής. Το άποτέλεσμα της τρομεράς ταύ-
 της εκστρατείας έμελλε να ήναι, ή καταστροφή
 του πολιτισμού και των φώτων, ή εκβαρβαρω-
 σις του μόνου κατ' εκείνην την εποχήν πολιτισμέ-
 νου μέρους του κόσμου.

Αλλ' όλα αι δυνάμεις αυτές, όλα αι μεγάλοι
 προσπάθειαι, έματαιώθησαν από την πολιτικήν
 και στρατιωτικήν σύνεσιν ενός και μόνου άνδρος,
 του Θεμιστοκλέους. Ο έξοχος υτός νοις προείδε
 μακρόθεν προετοιμαζόμενον τον κίνδυνον, και δια
 της φρονίμου αυτού συμβουλής έπεισε τοις Αθη-
 ναίους να στρέψωσιν όλην αυτών την προσοχήν
 εις την δάλασσαν, ως το μόνον μέσον και προς
 αύξησιν της δυνάμεως και προς σωτηρίαν των Α-
 θηνών. Διακόσμαι περίπου τριήρεις, αιτινες άπετε-
 λούσαν το ήμισυ του Ελληνικού ναυτικού κατά
 την εν Σαλαμίνι ναυμαχίαν, υπήρξαν το όργανον
 της κατά των Περσών νίκης. Η δέ πολιτική και
 στρατηγική σύνεσις του Θεμιστοκλέους υπήρξε το

πλατήριον τῆς μηχανῆς, ἣτις ἐπέφερε τὴν ἔνδοξον ταύτην νίκην, τὴν ἀποφασίσασαν τὴν τύχην δύο τῶν μεγαλητέρων ἢ σημαντικωτέρων ἐπικρατειῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καὶ ὄχι μόνον ἐματαίωσε τὰς περὶ κατακτῆσεως τῆς Ἑλλάδος ἰδέας τῶν Περσῶν, ἀλλὰ προπαρεσκεύασε τὰ πράγματα, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπελθὼν ἀκολουθῶν νὰ ἰκανοποιήσῃ εὐκολώτερον τὴν προσβληθεῖσαν τρόπον τινὰ τιμὴν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἔθνος τῶν Τούρκων, ἀφοῦ ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὅλην σχεδὸν τὴν Ἀσίαν, ἀποκατεβάθη δὲ καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς κατακτῆσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, κατέστη τὸ σημαντικώτερον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν κράτος, ὥστε ὅλοι τῆς Εὐρώπης οἱ βασιλεῖς ἀπέδωκαν εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν Μέγας Κούριος. Ἄλλ' ὁ τολμηρότερος καὶ πολιτικώτερος σχεδὸν Σουλτάνος, Μωάμεθ ὁ τέταρτος, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κατακτήσῃ ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν χριστιανικὴν δρησκείαν καὶ τὸν πολιτισμὸν, καὶ ἐπὶ τῶ σκοπῷ τούτῳ ἐνησχολεῖτο εἰς μεγάλας προπαρασκευάς. Ὁ Σοδιέσκης εἰκάζων ἀπὸ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς ὅλους τοὺς Ὀθωμανοὺς αὐτοκράτορας κατακτητικὸν πνεῦμα, ἰδίως ὅμως παρατηρήσας τὸ μεγαλεπήδαλον τοῦ εἰρημένου Αὐτοκράτορος, τὴν τόλμην εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, καὶ τὴν ἐπιμονὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ὑπενόησε τοὺς περὶ κατακτῆσεως τῆς Εὐρώπης σκοποὺς τοῦ τολμηροῦ τούτου μονάρχου, καὶ

διὰ νὰ προλάβῃ τὸν ἐπαπειλούμενον κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς χριστιανισμοῦ κίνδυνον, ἐκάλεσεν ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη εἰς Σταυροφορίαν. Μ' ἄλλον ὅτι αἱ προσκλήσεις του δὲν εἰσηκούσθησαν πανταχοῦ, μ' ὅλα ταῦτα ὅταν μεγάλη Ὀθωμανικὴ στρατιὰ ἔστησε τὰς σκηνάς εἰς τὰ προάστια τῆς Βιέννης, ἐπρόλαβε νὰ συνέλθῃ ὀλίγη χριστιανικὴ δύναμις διὰ ν' ἀπαντήσῃ τὰς πρώτας τῶν Ὀθωμανῶν προσβολάς, μετ' ὀλίγον δὲ ἡ στρατηγικὴ σύνεσις καὶ ἡ ἀνδρία τοῦ Σοδιέσκη, ὄχι μόνον ἐματαίωσαν ὅλους τοὺς κατακτητικούς τῶν Τούρκων σκοποὺς, ἀλλὰ προπαρεσκεύασε τρόπον τινὰ τὰ πράγματα, ὥστε οἱ Ῥῶσοι αὐτοκράτορες ἀκολούθως, κατατέμνοντες κατ' ὀλίγον τὸ κράτος τοῦτο, νὰ ταῦ ἀφαιρέσωσι πλέον πᾶσαν δύναμιν τοῦ νὰ κατασταθῇ ἐπίφοβον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν.

Αἱ δύο αὗται περιστάσεις μᾶς ἔπεισαν νὰ ἐκθέσωμον ὁμοῦ τοὺς βίους τῶν δύο τούτων ἐξόχων ἀνδρῶν, τῶν μεγαλητέρων εὐεργετῶν τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἦτο ἀπὸ σημαντικούς γονεῖς ὁ πατήρ του ἀνομάζετο Νεοκλῆς, ἡ δὲ μητέρα του Ἀβρότονον, καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν Θράκην. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦσαν ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς αὐτοῦ Ἀθηναῖοι, ἐστέλλετο εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν νόθων τέκνων, κείμενον εἰς Κυνόσαργες. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐφαίνετο φυσικὰ συνετὸς, καὶ μεγαλοπράγμων, καὶ ἐπεμελεῖτο πολὺ τὰς σπουδὰς, οἱ ὧν ἠδύνατο νὰ γυμνάσῃ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ,

καὶ νὰ γένη ἰκανώτερος εἰς τὰ πράγματα. Εἰς δὲ τὰς πρώτας ὀρμὰς τῆς νεότητος ἦτο ἀχαλίνωτος, καὶ ἠδύνατο νὰ κινήθῃ ὁμοίως καὶ εἰς καλὰς καὶ εἰς κακὰς πράξεις· διότι δὲν ἔλαβεν ἰκανῶς ἐπιμελημένην ἀνατροφὴν.

Ὅταν μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὄλοι ἀπέδιδον μεγάλους ἐπαίνους εἰς τὸν Μιλτιάδην, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκινήθη εἰς Ἀμίλλαν, καὶ τόσον μεταβλήθη κατὰ τὴν διαγωγὴν του, ὥστε ἐφαίνετο ὅλως ἀνήσυχος. Ἐρωτώμενος δὲ διὰ τὴν μεταβολὴν καὶ τὴν ἀνησυχίαν ἔλεγε· "Τὸ τρώπαιον τοῦ Μιλτιάδου δὲν μ' ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ." Ἄμα ἤρχισε νὰ ἀνακατόνεται εἰς τὰ πολιτικὰ, ἀντεκρούσθη μὲ τὸν Ἀριστείδην ἢ δὲ αἰτία, φαίνεται, ἦτον ὅτι ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἠγάπα νὰ κολακεύῃ τὸν δῆμον διὰ νὰ ἐπιτυχῶνῃ, ὁ δὲ Ἀριστείδης ἀντέκρουεν εἰς πᾶσαν παράλογον καὶ ἀδικον ἀπαίτησιν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ἐξοστρακίσωσι.

Πρῶτον πολιτικὸν ἔργον τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ ἔσοδα τῶν εἰς Λαύριον ἀργυρείων μεταλλείων εἰς κατασκευὴν τριηρῶν. Ὁ Θεμιστοκλῆς προέβλεπεν ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ Μαραθῶνος δὲν ἦτο, εἰμὴ προαγώνισμα μελλόντων κινδύνων· διότι οἱ Πέρσαι, εὐρισκόμενοι εἰς τόσῃν εὐτυχίαν, καὶ ἔχοντες τοσοῦτον σημαντικὰς δυνάμεις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονήσωσι τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν Μαραθῶνα προσβολήν. Ἄλλ' ἐὰν ἤθελε προτείνει

εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσωσι τὰς τριήρεις διὰ τοσοῦτον μακρυνὸν καὶ ἀνέλπιστον πόλεμον, δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ τοὺς πείσῃ ἐπρότεινε λοιπὸν νὰ τὰς κατασκευάσωσι διὰ τὸν πρὸς Αἰγυπίας πόλεμον, καὶ κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ διὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως κατὰ τῶν Αἰγυπνητῶν.

Κατορθώσας νὰ κατασκευάσῃ ἑκατὸν τριήρεις ἀπὸ τὰ χρήματα ταῦτα, ἤρχισε κατ' ὀλίγον νὰ συνειθίζῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὰ ναυτικὰ ἔργα, συλλογιζόμενος ὅτι κατὰ ξηρὰν δὲν εἶναι ἄξιοι οὐδὲ πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν ἢ ἀντισταθῶσι, κατὰ θάλασσαν ὅμως ἠμποροῦν νὰ ἀντικρούσωσι καὶ τῶν ἰδίων Περσῶν τὴν δύναμιν, καὶ νὰ ἦναι καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἀρχηγοί. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Θεμιστοκλέους ἔφερε μετ' ὀλίγον τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος· διότι ἢ ἐν Σαλαμῖνι θαλάσσιος νίκη ἠνάγκασε τὸν Ξέρξην, ὅχι μόνον νὰ ἐγκαταλείπῃ πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ ὑποτάξῃ πλέον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ νὰ φοβηθῆ διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ νὰ φύγῃ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Ὅταν δὲ οἱ Πέρσαι διευθύνοντο ἤδη κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπρόκειτο νὰ γένη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐκλογὴ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν. Ὅλοι οἱ ἔχοντες τοιαύτας ἀπαιτήσεις πολῖται ἀποσύρθησαν φοβηθέντες τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, μόνον δὲ εἰς ἕμενεν ἀντίζηλος τοῦ Θεμιστοκλέους, ὁ Ἐπικύδης, δημαγωγὸς ἰκανὸς, ἀλλ' ὅχι καὶ ἐπιτήδειος στρατηγός·

μὲ ὅλον τοῦτο ἐφαίνετο ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑπερισχύσῃ. Ὁ Θεμιστοκλῆς, γνωρίζων ὅτι οὗτος ἐκυριεύετο ἀπὸ φιλοχρηματίαν, κατώρθωσε νὰ τὸν πείσῃ διὰ χρημάτων νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀπαιτήσεως. Ἡ πρῶξις αὕτη τοῦ Θεμιστοκλέους, μὴ οὔσα καθ' ἑαυτὴν ἀξιέπαινος, ἐθεωρήθη ὡς τοιαύτη παρ' ὄλων ἔνεκα τοῦ ἀποτελέσματος, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἢ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος.

Διὰ τὴν ἀπαντήσῃ ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἐφρόντισε καὶ κατέλυσε ὅλας τὰς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διχονοίας, καὶ ἐνώσας ὅλας τὰς προπαρεσκεύασε διὰ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντίκρουσιν. Διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ δὲ νὰ εἰσχωρήσῃ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διαφθορὰ ἀπὸ τὰ περσικὰ χρήματα, ἐνήργησε νὰ καταδικασθῇ εἰς ἀτιμίαν μεθ' ὅλης τῆς γενεᾶς αὐτοῦ ὁ Ζελήτης Ἄρβμιος, ὅστις ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ χρήματα ταῦτα· τὸν δὲ διερμηνέα τῶν περσικῶν περὶ ὑποταγῆς προσταγμάτων κατώρθωσε νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον· διότι τοιαῦτα βάρβαρα προσταγμάτων ἐτόλμησε νὰ ἐκφράσῃ μετ' ἑλληνικῆν γλῶσσαν. Τοιοῦτον ἔργον ἠθέλε θρωγῆ ἀξιοκατάκριτον, ἐὰν δὲν τὸ κατέσταιεν ἀναγκαῖον ὁ κίνδυνος, καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ μὴν ὑπάρχῃ οὐδεμία συνεννόησις μετὰ τῶν Περσῶν καὶ Ἑλλήνων.

Ἀμα διωρίσθη ἀρχηγός, ἔδωκε γνώμην νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς Πέρσας διὰ θαλάσσης μακρὰν τῆς Ἑλλάδος. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους, εὐγαλε δύνάμιν διὰ ξηρᾶς, ἥτις ὁμοῦ μετὰ τοὺς

Λακεδαιμονίους μετέβη ἕως εἰς τὰ Τέμπη. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Θεσσαλία καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ μέρη μέχρι Θησῶν ἐκλιναν πρὸς τοὺς Πέρσας, καὶ ἡ δύναμις αὕτη ἐπανῆλθεν ἀπρακτος, τότε παρεδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐν τῶν ἐπεμψαν μετὰ πλοῖα εἰς τὸ Ἄρτεμισιον διὰ νὰ φυλάξῃ τὰ στενά. Γενομένης δὲ φιλονεικίας περὶ τῆς ἀρχηγίας, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἐζήτησαν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀντεποιούντο· διότι εἶχον πλείοτερα πλοῖα ἀπὸ ὅσα εἶχον ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνας ἐνωμένοι, ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης, καὶ νὰ παραδώσωσι τὴν ἀρχηγίαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, παραιτηθεὶς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ αὐτῆν. Συμβιβάσας ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν διένεξιν ταύτην συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκτησαν ὑπόληψιν ὅτι τοὺς μὲν ἐχθροὺς νικῶσι διὰ τῆς ἀνδρίας, τοὺς δὲ Φίλους διὰ τοῦ καλοῦ τρόπου των. Ὡν ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὁ Εὐρυβιάδης, καὶ ἐκπλαγεὶς ἀπὸ τὸ μέγα πλῆθος τῶν παρουσιασθέντων εἰς τὸν ἀγῶνα ἐχθρικῶν πλοίων, μαθὼν ὅτι ἐν ἄλλὰ πολλὰ περιέπλεον τὴν Σκίαθον, ἠθέλησε νὰ φύγῃ ἀπὸ αὐτοῦ, νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον εἰς Πελοπόννησον, ἐν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ στρατεύματα τῆς ξηρᾶς· διότι ἐνόμιζεν ἀπολύτως ἀδύνατον τὸ νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Περσῶν. Ὁ Θεμιστοκλῆς συνεννοηθεὶς μετὰ τοὺς Εὐβοεῖς, οἵτινες ἐφοβοῦντο μὴν ἐγκαταταλειθῶσιν ἀπὸ τοὺς

Ἑλληνας, λαδὼν παρ' αὐτῶν χρήματα ἐδωροδόκησε τοὺς περὶ τὸν Εὐρυθιάδην, καὶ κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ τὴν ναυτικὴν τῶν Ἑλλήνων δύναμιν, καὶ νὰ συγκροτηθῇ ἢ κατὰ τὸ Ἀρτεμισιον ναυμαχία, καὶ ἄλλοι τινὲς θαλάσσιοι ἀκροβόλοι. Αἱ εἰς τὰ στενὰ ταῦτα γινόμεναι ναυμαχίαι δὲν ἐπέφερον σημαντικὰς βλάβας εἰς τὸς ἔχθρους, ἀλλ' ἐνέπνευσαν μέγα θάρρος εἰς τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες εἶδον ἐκ πείρας ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νίκης ἔτε τὸ πλῆθος τῶν πλοίων ἔτε τὰ φαντάζοντα παράσημα, οὔτε αἱ πομπώδεις κραυγαί, καὶ οἱ βάρβαροι ἀλλαλαγμοὶ, συντελοῦσιν ὀλοτελῶς, ὅταν ταῦτα ἀποτείνωνται πρὸς ἀνδρας ἔχοντας τόλμην νὰ δεχθῶσιν τὴν συμπλοκὴν.

Ὅταν δὲ ἀνηγγέλθησαν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην Ἑλληνας τὰ συμβάντα εἰς Θερμοπύλας, ἀπεφάσισαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἔφηνε πῆλαι εἰς μέρη, ὅπερ ἔμελλον νὰ σαθῶσι πλοῖα, διὰ νὰ προμηθευθῶσιν ὕδωρ, ἢ διὰ νὰ ἐξασφαλίσθωσιν ἀπὸ τρικυμίας, καὶ ἔγραψεν εἰς αὐτὰς παραγγελίας πρὸς τοὺς Ἴωνας, ἢ νὰ μετατεθῶσι πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ἢ ἂν τοῦτο δὲν ἦναι δυνατὸν, νὰ κακοποιῶσι τοὺς βαρβάρους φέροντες ταραχὰς κατὰ τὰς παρατάξεις καὶ τοὺς κινδύνους. Ἐπραττε δὲ τοῦτο μὲ τὸν διπλοῦν σκοπὸν, ἢ τωόντι ν' ἀποστατήσῃ τοὺς Ἴωνας ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἢ νὰ τοὺς καταστήσῃ ὑπόπτους εἰς αὐτούς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρότεινον εἰς τοὺς λοιποὺς Ἑλλη-

νας νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ ἐκεῖ νὰ συγκροτήσωσι μάχην, διὰ νὰ προφυλάξωσι καὶ τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οἱ Πελοποννήσιοι ἀπελπισθέντες ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἔβαλον ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτῶν διὰ νὰ ὀχυρώσωσι τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐτείχιζον τὸν Ἴσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι βλέποντες τὴν πατρίδα αὐτῶν κινδυνεύουσαν διότι μόνοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὴν ὑπερασπισθῶσι, καὶ θεωροῦντες ὅτι ἐπροδόθησαν παρὰ τῶν συμμάχων, ἦσαν εἰς μεγάλην ἀδημονίαν καὶ λύπην. Δὲν ἤθελον δὲ νὰ εἰσέλθωσι καὶ εἰς τὰ πλοῖα, ἀφίοντες τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. Μὴ δυνάμενος κατ' αὐδένα ἀνθρώπινον στοχασμὸν ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ εὕρῃ θεραπείαν τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, κατέφυγεν εἰς τὴν θείαν βοήθειαν, ἐξηγήσας ὅτι ξύλινα τείχη ἐννοεῖ ὁ χρησμὸς τὰ πλοῖα, καὶ ὅτι ἡ ἀπουσία τοῦ ἱεροῦ ὄψεως εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι καὶ ἡ ἰδία Ἀθηνᾶ, ἡ προστάτις τῆς πόλεως, ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτῆς. Μόλις δὲ δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραδεχθῶσι τὴν γνώμην του, καὶ τὰς μὲν οἰκογενείας των νὰ μεταφέρωσιν εἰς Τροϊζῆνα, αὐτοὶ δὲ νὰ ἔμειωσιν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ νὰ ἦναι ἔτοιμοι διὰ τὸν ἀγῶνα.

Μετὰ τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς συνέλαβε καὶ ἐξέτελεσε τὸν πολιτικὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἀνακαλεσθῶσι διὰ ψήφισματος ὅλοι οἱ ἐξόριστοι διὰ νὰ μὴν χορηγήσωσι βοήθειαν κινὰ εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ βλάβ-

φωσι τὴν πατρίδα. Ἰδίως δὲ ἔπραξε τοῦτο διὰ τὸν Ἀριστείδην, διὰ τὸν ἐξοστρακισμὸν τοῦ ὁποίου ἦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος αἴτιος. Ἐχων ὁ Εὐρυβιάδης τὴν διοίκησιν τοῦ ναυτικῆ, ἠθέλεε νὰ μεταφέρῃ τὸν στόλον εἰς τὸν Ἴσθμὸν, ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐναντιοῦτο εἰς τὸ μέτρον τοῦτο μετ' ἐπιμονῆς, ὁ Εὐρυβιάδης ὑψωσε τὴν βακτηρίαν διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ· τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔδωκε τὸ μεγαλῆτερον παράδειγμα τῆς πολιτικῆς ἀνοχῆς καὶ ἀταραξίας εἰπὼν πρὸς αὐτόν· " Πάταξον μὲν, ἄκουσον δὲ, " τὸ ὁποῖον ἐμαλάκωσε καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐρυβιάδου τὴν βαρβαρότητα· διότι ἐσυγχώρησεν εἰς αὐτὸν νὰ εἴπῃ τὰ δικαιολογήματά του.

Μὲν ὅλον ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς κατάρθρωσεν, ἂν ἢ μὲ δυσκολίαν, νὰ πείσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ φύγωσιν, ὅταν ὅμως τὰ περσικὰ πλοῖα ἐσκέπασαν τὴν περὶ τὸν Φαληγρεᾶ θάλασσαν, τὰ δὲ πεζικὰ στρατεύματα κατεπλημμύρησαν τὴν ξηρὰν, ὅλοι οἱ λόγοι τοῦ Θεμιστοκλέους ἐξέφυγον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, καὶ πάλιν οἱ Πελοποννήσιοι ἀπέβλεπον πρὸς τὸν Ἴσθμὸν, καὶ ἀπεφάσισαν τὴν νύκτα νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ἀθημονῶν ὁ Θεμιστοκλῆς· διότι οἱ Ἕλληνες ἔμελλον νὰ στερηθῶσι τὴν ἐκ τῆς θέσεως τῶν περὶ Σαλαμίνα στενῶν ὠφέλειαν, ἔπεμψε κρυφίως εἰς τὸν Ξέρξην τὸν παιδαγωγὸν τοῦ Σίκιου, καὶ τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι τὴν νύκτα σκοπεύουσιν οἱ Ἕλληνες νὰ ἀναχωρήσωσι, καὶ ὅτι συμφέρει εἰς τὸν βασιλέα καλλίτερον νὰ τοὺς καταστρέψῃ ἐνὸς αἵματος εὐρίσκονται μακρὰν τῶν

πεζῶν. Παραδεχθεὶς ὁ Ξέρξης τὴν συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους ὡς προερχομένην ἀπὸ Φίλου, ἔπεμψεν ἀμέσως πλοῖα καὶ κατέλαβον τὸν τόπον, ὅθεν ἔμελλον νὰ φύγωσιν οἱ Ἕλληνες. Τοῦτο ἔφερον εἰς πλήρη ἐπιτυχίαν τὸν σκοπὸν τοῦ Θεμιστοκλέους· διότι οἱ Ἕλληνες ἢ ἐκ φιλοτιμίας καὶ ἔξ ἀνάγκης ἠγωνίσθησαν μετ' ἐπιμονῆς καὶ θυμῶν.

Ἄμα ἀνέλαμψεν ἡ τοσοῦτον περιδότητος καταστάσα αὕτη ἡμέρα, ὁ μὲν Ξέρξης ἐκάθησεν εἰς μέρος εὐθετον, διὰ νὰ παρατηρῇ τὸν ἀγῶνα· ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς παρατάξας τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ στενωτέρου μέρος, δὲν ἤρχισεν ἀμέσως τὴν ναυμαχίαν, περιμένων τὸν περιοδικῶς κατ' αὐτὸ τὸ μέρος πνέοντα ἀνεμὸν ὅταν δὲ οὗτος ἔκνευσεν, ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς μάχης. Γὰρ ἐχθρικά πλοῖα, ὄντα ὑψηλότερα τῶν ἐλληνικῶν, ὠθοῦντο καὶ ἐτρέποντο ἀπὸ τὸν ἀνεμὸν καὶ ἀπὸ τὰ κύματα, καὶ ἐφέροντο πολλάκις πλάγια πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες πλησιάζοντες τὰ ἐδικὰ των ἐμάχοντο μετ' ὀξείας καὶ βέλης. Οἱ Πέρσαι εὐρίσκόμενοι εἰς τόπον στενὸν δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν μάχην ὅλοι ἑμοῦ, οὐδὲ νὰ κάμωσι κύκλωσιν. Ἴσοι δὲ πρὸς ἴσους μαχομένοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀνώτεροι τῶν Περσῶν καὶ διὰ τὴν φυσικὴν ἰσχύν, τὴν ὁποίαν εἶχον πλειοτέραν, καὶ διὰ τὸν φόβον τῆς ὑποδουλώσεως, ὅστις τοὺς ἠνάγκαζε νὰ μάχωνται μετ' ἀπελπισίαν. Ἀλλὰ καθ' ὅσον κατεστρέφοντο τὰ εἰς μάχην παρατεταγμένα πλοῖα τῶν Περσῶν ἀνεπληροῦντο ἀπὸ ἄλλα. Ἡ μάχη λοιπὸν

γινόμενη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διήρκεσεν ἕως τὸ δειλινόν, ὅτε πλέον οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκέρδισαν τὴν λαμπροτέραν ναυτικὴν νίκην ἀπ' ὅσας ἐγένοντο μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Μ' ὅλην τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν τὸ περσικὸν ναυτικὸν ἔλαβεν εἰς τὴν ναυμαχίαν ταύτην, ὁ Ξέρξης ἐπεχείρησε νὰ φράξῃ τὸ μεταξὺ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς ξηρᾶς θαλάσσιον στενόν, καὶ νὰ διαδιδάσῃ τὰ στρατεύματά του κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ πέμψῃ δύναμιν εἰς Ἑλλάσποντον, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐκεῖ γέφυραν, καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν Περσῶν νὰ γένη τελεία. Ἄλλ' ὁ Ἀριστείδης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκοινοποίησε τὴν ἰδέαν του, δὲν εὐρέθη σύμφωνος, εἰπὼν, ὅτι ὄχι μόνον αὐτὴν τὴν γέφυραν ὄνεν πρέπει νὰ καταστρέψωσιν, ἀλλ' εἰ δυνατόν νὰ κατασκευάσωσι καὶ ἐτέραν, διὰ νὰ φύγωσιν ὅσον τὸ ταχύτερον οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἄν δὲ στερηθῶσι τῆς εὐκολίας τοῦ νὰ φύγωσιν, θέλουσιν πολεμήσει μετ' ἀπελπισίαν, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκθέσωσιν τὴν πατρίδα εἰς τοιοῦτον κίνδυνον. Πεισθεὶς ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀριστείδου, κατέφυγεν ἀκολούθως εἰς ἓν στρατήγημα. Πέμπει πρὸς τὸν Ξέρξην ἓνα ἐκ τῶν βασιλικῶν εὐνούχων, εὐρεθέντα μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων, διὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες σκοπεύουσι νὰ καταστρέψωσιν τὴν κατὰ τὸν Ἑλλάσποντον γέφυραν, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν φυγὴν

τῶν Περσῶν· καὶ ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς φροντίζειν περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως τὸν εἰδοποιεῖ νὰ λάβῃ μέτρα περὶ τῆς σωτηρίας του. Τὸ στρατήγημα τοῦτο ἐπέτυχε πληρέστατα, καὶ ὁ Ξέρξης ἀνεχώρησεν ἀμέσως μετὰ βίαν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπαλλάξας διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν μέγαν τοῦτον κίνδυνον ἐθαυμάσθη ἀπὸ ὅλους, καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἔδωκαν βραβεῖον συνέσεως, καὶ τὸν παρέπεμψαν μέχρι τῶν ὀρίων των συνοδευόμενον μετὰ τριακοσίους νέους. Εἰς δὲ τὰ Ὀλύμπια ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον, ὅλοι ἀφήσαντες τὴν θεωρίαν τῶν ἀγωνιζομένων ἀπέβλεπον εἰς αὐτὸν, καὶ τὸν ἐπεδείκνουν εἰς τοὺς ξένους, καὶ θαυμάζοντες ἀνευφήμουν αὐτὸν μετὰ χειροκροτήσεως. Τοσοῦτον δὲ εὐχαριστήθη ἀπὸ τὴν ὑπαδοχὴν ταύτην, ὥστε εἶπεν εἰς τοὺς φίλους του, ὅτι ἀπῆλαυσε τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὅσα ἔπραξε διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Θέλων δὲ νὰ οἰκοδομήσῃ τεῖχος εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐμεταχειρίσθη καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἓν στρατήγημα. Μετέβη ὡς πρέσβυς δῆθεν εἰς Λακεδαίμονα, καὶ ἐκεῖ τοῦ ἔκαμον οἱ ἔφοροι παράπονα ὅτι κατασκευάζουσι τεῖχος εἰς Ἀθήνας. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἠρνήθη τοῦτο, καὶ πρᾶετρεψε τοὺς ἔφορους νὰ πέμψωσιν ἄνδρας εἰς Ἀθήνας νὰ παρατηρήσωσιν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμως παρήγγειλε κρυφίως εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς ἀπεσταλμένους, ἕως νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸς, ὅταν

ἢ οἰκοδομῇ τῶν τειχῶν ἀποπερατωθῆ. Καὶ τῶντι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσωσι τὸν Θεμιστοκλῆν, διὰ νὰ συγχωρηθῆ καὶ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους αὐτῶν ἢ ἐπάνοδος.

Μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ὁ Θεμιστοκλῆς κατεσκεύασε τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, ἐννοῶν πόσον εὐθετος εἶναι οὗτος πρὸς τὸ ναυτικόν, καὶ πόσον συμφερότερον ἐν γένει διὰ τοὺς Ἀθηναίους εἶναι τὸ ναυτικόν πρὸς αὔξησιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπραγματοποιήθη μετ' ὀλίγον. Τοσοῦτον δὲ ἐπεθύμει τὴν αὔξησιν τῶν Ἀθηναίων ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥστε ἐτόλμησε νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ πυρπολήσῃ τὸν στόλον ὄλων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, διὰ νὰ μείνῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅλη ἡ δύναμις χάρις ὅμως εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Ἀριστείδου, ὅστις ἐμπόδισε ταῦτα, χαρακτηρίσας τὴν πράξιν ὡς τὴν πλέον ἀδικον, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴν τὴν παραδεχθῶσιν.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤθελον νὰ τιμωρηθῶσιν ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, ὅσαι δὲν συνεμέθεξαν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου· ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς μὴ θεωρῶν πολιτικὸν μέτρον τὸ τοιοῦτο, καὶ φοβούμενος τὴν ὑπεροχὴν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, κατώρθωσε νὰ μὴν γένη τὸ μέτρον τοῦτο δεκτὸν ἀπὸ τὴν σύνοδον τῶν ἀμφικτυόνων· τοῦτο δὲ ἐλύπησε πολὺ τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ τοὺς ἐψύχρανε μεγάλως κατὰ τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ἦρχισαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ δυσασεστῶνται πλέον ἀπὸ αὐτὸν, ὡς καὶ οἱ σύμμαχοι, οἱ μὲν σύμμαχοι διὰ τὰς ἀργυρολογίας, διὰ τὰς ὁποίας ἠῤῥῆξε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ περιουσίαν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι· διότι συνεχῶς ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην των καὶ μὲ τρόπον ὄχληρόν τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος πράξεις του, ἀποδίδων τὰ πάντα αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν, ὥστε ἀπεφάσισαν καὶ τὸν ἐξωστράκισαν. Συνέβη δὲ νὰ διατρίβῃ εἰς τὸ Ἄργος, ὅταν συνέβῃ ἡ ἀνακάλυψις τῆς προδοσίας τοῦ Πausανίου. Οἱ Λακεδαιμόνιοι μισοῦντες ἀφ' ἐνὸς αὐτὸν δι' ὅσα παρὰ γνώμην αὐτῶν ἐνήργησε, θέλοντες δὲ ἀφ' ἐτέρου νὰ μετριάσωσι τὸ ὄνειδος τῆς προδοσίας, τὸ ὁποῖον προσήφθη εἰς τὴν πόλιν των, ἐνήργησαν νὰ ἐνοχοποιήσωσι καὶ τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ ἐρεθίσαντες τοὺς εἰς Ἀθήνας ἐχθρούς του, τὸν ἐκατηγόρησαν ἐνώπιον τοῦ δήμου ὡς προδότην τῆς πατρίδος. Ὁ Θεμιστοκλῆς φαίνεται ὅτι ἔλαβε γνώσιν τῆς προδοσίας τοῦ Πausανίου, προσκαλεσθεὶς ἀπὸ αὐτὸν νὰ λάβῃ συμμετοχὴν εἰς αὐτήν. Ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐδέχθη μὲν τὴν πρότασιν, δὲν τὴν ἐκοινοποίησεν ὅμως καὶ εἰς κἀνένα. Ὑποπτεύων ὅμως ἀπὸ τὴν καταδρομὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῶν ἐν Ἀθήναις ἐχθρῶν του, δὲν ἐτόλμησε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἀπολογηθῆ εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν· ἀλλ' εἰδοποιηθεὶς ὅτι ἐστάλησαν ἄνθρωποι νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἀνεχώρησε κρυφίως διὰ τὴν ἀποφύγη τὸν κίνδυνον.

Κατέφυγε λοιπὸν εἰς Κέρκυραν, ἀλλὰ μὴ δυ-

νάμενος να διαμείνη εις την πόλιν ταύτην· διότι κη οί Αθηναίοι και οί Λακεδαιμόνιοι τον κατεδίωκον πανταχοῦ μετ' ἐπιμονῆς, μετέβη εις Ἡπειρον, και ἠναγκάσθη να καταφύγη εις την προστασίαν τοῦ Ἀδμήτου, βασιλέως τῶν Μολοτῶν, μ' ὅλον ὅτι οὗτος ἦτον δυσαρεστημένος ἀπὸ αὐτὸν διὰ πολιτικῆς αἰτίας. Ὁ δὲ Ἀδμητος μεγαλοψύχως φερόμενος, τὸν ἐδέχθη και τὸν παράπεμψε διὰ ξηρᾶς εις Πύδναν, ἐκεῖθεν δὲ ἐπιβὰς ἀγνωστος εις πλοῖον μετέβαινεν εις Ἀσίαν. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν συμβάσης τρικυμίας ἰσχυρᾶς ὁ πλοίαρχος ἤθελε ν' ἀράξῃ εις Νάξον, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκουν τότε οί Αθηναίοι. Ὁ Θεμιστοκλῆς φοβούμενος τὸν κίνδυνον, ἐφανέρωσεν εις τὸν πλοίαρχον ποῖος εἶναι, κη ἐπέμενε να μὴν ἀράξωσι, και μόλις ὕστερον ἀπὸ πολλὰς παρακλήσεις, και ἀφοῦ ἠπειλήσεν αὐτὸν ὅτι θέλει ἀναγγεῖλει εις τοὺς Ἀθηναίους (ἀν τὸν συλλάβωσιν) ὅτι ἐν γνώσει και δι' ἀμοιβῆς χρηματικῆς ἀνεδέχθη να τὸν διασώσῃ, κατώρθωσε να τὸν ἀναγκάσῃ να πλεύσωσιν εις τὴν Ἀσίαν.

Ὁ Βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἶχε προκηρύξει διακόσια τάλαντα ἀμοιβῆν δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε συλλάβει τὸν Θεμιστοκλέα· και πολλοὶ παρεφύλαττον να συλλάβωσιν αὐτὸν διὰ τὴν σημαντικότητα τῆς ὠφελείας. Διὰ τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς ἀγνωστος ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν Κύμην, ὅπου κατὰ πρῶτον ἐξῆλθεν, μετέβη εις Αἰγὰς εις τινα πιστὸν αὐτοῦ φίλον, ὀνομαζόμενον Νικογένην,

διὰ να λάβῃ παρ' αὐτοῦ συνδρομὴν εις τὰ ὁποῖα εἶχε κατὰ νοῦν σχέδια.

Θέλων δὲ να παρουσιασθῇ αὐτοπροσώπως εις τὸν ἴδιον βασιλέα τῶν Περσῶν, ἐμῆκεν εις ἀμαξάν σκεπασμένην πανταχόθεν, ὁποίας μετεχειρίζοντο οί μετακομίζοντες γυναῖκας εις Περσίαν, και τὰς ὁποίας, διὰ λόγους ζηλοτυτίας, ἐφύλαττον ἐπιμελῶς περικλεισμένας· διέδιδον δὲ οί μετακομίζοντες αὐτὸν ὅτι ἦσαν γυναῖκες ἐντὸς τῆς ἀμάξης. Παρουσιασθεὶς εις τὸν Ἀρτάβανον ὡς ἀπλῶς Ἕλληνα, ἐζήτησε να παρουσιασθῇ εις τὸν βασιλέα· και παραδεχθεὶς τὸ περσικὸν ἔθιμον τοῦ να προσκυνήσῃ τὸν βασιλέα, εἰσῆχθη πρὸς αὐτὸν και παρουσιασθεὶς εἶπε διὰ τοῦ διερμηνέως πρὸς αὐτὸν· "Εἶμαι, ὦ βασιλεῦ, Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος. Ἐρχομαι δὲ διωγμένος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας." Ἐβλάψα σημαντικὰ τοὺς Πέρσας, ἀλλὰ και τοὺς ὠφέλησα ὅχι ὀλίγον γνωστοποιήσας τὸ σχέδιον τῆς καταστροφῆς τῆς γεφύρας, τὸ ὁποῖον διέσωσεν αὐτοὺς, και τὸ ὁποῖον ἔκαμα διὰ να τοὺς ὠφελήσω, ὅταν ἡ πατρίς μου δὲν ἦτο πλέον εις κίνδυνον. Ἐρχομαι δὲ προετοιμασμένος και χάριν να δεχθῶ, ἀν ἡ διάθεσίς σου ἦναι εὐνοϊκῆ, και τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀργῆς σου να ὑπομείνω, εἰάν ἀκόμη μνηστικακῆς κατ' ἐμῆ. Σὺ δὲ λάβε ἀφάρμην ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μου τύχην διὰ να κάμῃς ἐπίδειξιν ἀρετῆς, και ὅχι ἐκδικήσεως." Ὁ Ξέρξης, ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐθαύμασε τὴν τόλμην και τὴν φρόνησιν αὐτοῦ, δὲν τοῦ ἀπήν-

τησεν ὁμως τίποτε, ἀλλὰ μακαρίσας τὸν ἑαυ-
τόν του ἐνώπιον τῶν Φίλων του ὡς ἀπολαβὸν με-
γάλην εὐτυχίαν. "Τοιοῦτον νοῦν (εἶπε) νὰ δίδῃ ὁ
θεὸς εἰς τοὺς ἐχθρούς μου, διὰ νὰ διώκωσι τοὺς κα-
λητέρους μεταξὺ αὐτῶν". Λέγουν δὲ ὅτι τὴν νύ-
κτα ἀπὸ τὴν χαρὰν του ἐξεφώνησεν εἰς τὸν ὑ-
πνον του. "Ἐχω τὸν Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθη-
ναῖον."

Τὴν ἐπιούσαν ἔμελλε νὰ παρουσιασθῇ ὁ Θεμι-
στοκλῆς εἰς τὸν Ξέρξη, ἀλλ' ἦτον εἰς μεγίστην
ἀνησυχίαν διότι ἤκουε νὰ λέγωνται πολλὰ ἐναν-
τίον του ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους εἰς τὴν αὐλὴν·
μ' ὅλα ταῦτα παρουσιασθεὶς τὸν ἐπροσκύνησεν· ὁ
δὲ βασιλεὺς τὸν ἐδέχθη φιλοφρόνως καὶ τοῦ εἶπεν,
ὅτι ἐπειδὴ ἐπαρουσιάσθη αὐτοθελήτως μόνος του,
τοῦ χρεωστεῖ τὰ διακόσια τάλαντα, τὰ ὅποια εἶ-
χε προκηρύξει νὰ δώσῃ εἰς ὅποιον ἤθελε συλλάβει
αὐτόν, πολὺ δὲ πλειοτέρας εὐεργεσίας θέλει τοῦ
κάμει ἀκολούθως, καὶ τὸν ἐνεθάρρυνε νὰ ὁμιλήσῃ
περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων. Ὁ Θεμιστο-
κλῆς ἐζήτησε προθεσμίαν ἐνὸς ἔτους διὰ νὰ μάθῃ
τὴν Περσικὴν γλῶσσαν, καὶ οὕτω νὰ ἐξηγηθῇ
ἀπ' εὐθείας μὲ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ὁ Ξέρξης ἐσυγχώ-
ρησε τοῦτο, καὶ ἐτίμησεν ὑπερβαλόντως τὸν Θε-
μιστοκλέα προσκαλῶν αὐτὸν συνεχῶς καὶ εἰς τὸ
κυνήγιον, καὶ εἰς τὸ παλάτιον. Ἀποδίδουν μάλιστα
εἰς αὐτὸν καὶ τινὰς τροπολογίας, γενομένας παρὰ
τοῦ βασιλέως εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς Φίλους του
κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Τοῦ ἔδωκε δὲ νὰ νέμεται

καὶ τρεῖς πόλεις διὰ τὰ ἀναγκαῖα τῆς τροφῆς καὶ
ἐνδυμασίας ἕξοδα.

Πολὺν καιρὸν διέμεινε ἡσυχάζων ἐν Μαγνησίᾳ,
ἀλλὰ τελευταῖον ὁ Ξέρξης, ἐνοχλούμενος συ-
νεχῶς ἀπὸ ἑλληνικὰς ἐκστρατείας, ἠθέλησε νὰ
ἐκδικηθῇ, καὶ διέταξε τὸν Θεμιστοκλέα νὰ βεβαιώσῃ
τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὑποσχέσεις, καὶ νὰ κάμῃ
κατὰ τῶν Ἑλλήνων κινήματα. Ἀλλ' ὁ Θεμι-
στοκλῆς διὰ νὰ μὴν καταστρέψῃ τὴν ἀρχαί-
αν του δόξαν, εἶτε ὑποδουλόων τοὺς Ἕλληνας,
διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὁποίων τόσα ἔπραξεν (εἰὰν
ἠθέλεν ἐπιτύχει), εἶτε νικώμενος παρὰ τῶν ἐπιγε-
νομένων ἐνδόξων στρατηγῶν τῶν Ἀθηναίων, ἐ-
προτίμησε νὰ ἀποθάνῃ· καὶ πικρὴν δηλητηρίαν, ἣ
κατ' ἄλλους αἷμα ταύρειον, ἀπέθανε κατὰ τὸ ἐ-
ξηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ δὲ
βασιλεὺς τῶν Περσῶν μαθὼν τὸν τρόπον τοῦ θά-
νατου αὐτοῦ, ἐθαύμασεν ἔτι πλειότερον δι' αὐτόν,
καὶ μετεχειρίσθη φιλανθρώπως τοὺς οἰκείους καὶ
Φίλους αὐτοῦ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΒΙΕΣΚΗΣ.

Ὡς εἰς τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς Χριστιανω-
σύνης, καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ πολιτισμοῦ, πρέ-
πει νὰ θεωρηθῇ καὶ ὁ ἦρωας τῆς Πολωνίας, ὁ ἔνδο-
ξος Σοβιέσκης. Τὸ νὰ προῖδῃ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁ-
παιὸν ἡ Χριστιανικὴ πίστις καὶ ὁ πολιτισμὸς ἔτρε-

γεν εκ μέρους τῆς Ὀθωμανικῆς προόδου, καὶ τὸ νὰ προπαρεσκευάσῃ μέσα πρὸς ἀντίκρουσιν αὐτοῦ τοῦ κινδύνου, ἐμφαίνει ἀφ' ἑνὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν ὀρθὴν κρίσιν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν ζῆλον ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν φροντίδα ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ τὸ νὰ κατορθώσῃ ἢ ἀντικρούσῃ ἐπιτυχῶς τὰς τρομερὰς δυνάμεις τῆς Τουρκίας εἰς τὴν πλέον κρίσιμον διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Εὐρώπης περίστασιν, καὶ ὄχι μόνον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τῶν κατορθωμάτων τῆς Τερκίας, ἢ νὰ ματαιώσῃ τοὺς κατακτητικοὺς σκοποὺς καὶ τὰ σχέδια τῶν Σουλτάνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐξώσῃ καὶ ἀπὸ τόπους, τοὺς ὁποίους πρὸ χρόνων εἶχον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, νὰ ταπεινώσῃ τὸ ἀγέρωχον τῶν στρατευμάτων τῆς δι' ἄλλεπαλλήλων μαχῶν, ταῦτα εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ. Αἱ πράξεις αὗται καὶ τὰ προτερήματα αὐτοῦ τὸν κατέστησαν ἄξιον γενικῆς εὐγνωμοσύνης εἰς ὅλα τὰ Χριστιανικὰ καὶ πολιτισμένα ἔθνη, καὶ θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ κάμωμεν γνωστὸν τὸν βίον αὐτοῦ ἢ εἰς τοὺς συμπολίτας ἡμῶν, ὅσοι δὲν ἔλαβον περίστασιν νὰ τὸν γνωρίσωσιν.

Ὁ Ἰωάννης Σοδιέσκης κατήγετο ἀπὸ ἀρχαίαν καὶ ἑνδοξὸν οἰκογένειαν· ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1629 ἔτος εἰς ἐπαρχίαν κειμένην εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων ὀρέων εἰς τὰ μεθόρια Λιθουανίας καὶ Πολωνίας. Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα ἀπὸ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα, ὄντα πολυμαθῆ καὶ πολὺ-

πειρον, καὶ προπαρεσκευάσθη τρόπον τινὰ εἰς τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ διατρέξῃ. Μεταβὰς εἰς Γαλλίαν καθ' ἣν ἐποχὴν δύο ἔξοχοι στρατιωτικοί, ὁ Τουρῆνος καὶ ὁ Κονδέος, εἶχον φέρεи τὴν στρατιωτικὴν ἐξάσκησιν τῶν Γάλλων εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς ὑπεροχῆς, ἐζήτησε ἢ ἔλαβε τὴν θέσιν ἰππέως ἀπλῆ εἰς τὴν στρατιωτικὴν οἰκίαν Λεοδοβίκε τῆ ἰδ'. Ἐξασκηθεὶς δὲ μετὰξὺ τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἢ στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες συνεκρότευ τὴν αὐλὴν τοῦ εἰρημένου ἡγεμόνος, ἔδειξεν ἔκτοτε πόσον λαμπρὸν ἐμελλε νὰ ᾔναι τὸ μέλλον αὐτοῦ στάδιον.

Εὐρισκόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅταν συνέβη ὁ θάνατος τοῦ Βλεδισλάου Βάζα, μετέβη ἀμέσως εἰς τὴν πατρίδα του διὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ κινδυνεύουσαν. Ὅταν ἐφθασεν, εἶχεν ἤδη λάβει τὸν Πολωνικὸν θρόνον ὁ Ἰωάννης Καζιμίρης, ἀδελφὸς τοῦ προλαδόντος βασιλέως, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπρόσφερε τὴν ὑπηρεσίαν του. Εἷς τινα μάχην κατὰ τῶν ἀποστατησάντων Κοζάκων, διαρκέσασαν δύο ἡμέρας, οἱ Πολωνοὶ νικηθέντες ἔφευγον ἀτάκτως καὶ μὲ ἀπελπισίαν· διότι ἐνόμιζον ὅτι ἐπροδύθησαν· κἀνεὶς δὲ τῶν ἀρχηγῶν δὲν εἰσηκούετο πλέον, ἐξαίφνης ὁ Σοδιέσκης ἐμβαίνει εἰς τὸ μέσον τῶν ταραχοποιῶν τούτων στρατιωτῶν, καὶ διὰ τῆς ἀνεξήγητου εὐγλωττίας καὶ ἀνδρίας αὐτοῦ, ἐπαναφέρει εἰς τὰ χεῖρα των τοὺς ἀποκεπλανημένους τούτους στρατιώτας.

Μετὰ τινα καιρὸν διωρίσθη πολιτικὸς ἢ στρα-

τιωτικὸς Διοικητὴς τῆς Ἰαβορόβης μὲ τὴν ἐπὶ ζω-
ῆς χρῆσιν τῶν βασιλικῶν ἐσόδων ἐκτεταμένων
γαιῶν. Εἰς τὴν ἐν Βερεστέκη κατὰ τῶν Κοζά-
κων καὶ Τατάρων μάχην, διοικῶν τὴν δεξιὰν
πτέρυγα, συνετέλεσε μεγάλως εἰς σημαντικὴν
νίκην, ἀναπτύξας τὰς στρατηγικὰς αὐτοῦ ἀρε-
τὰς εἰς εὐρύχωρον στάδιον. Πληρωθεὶς εἰς τινα
μυνομαχίαν, καὶ μένων εἰς ἀργίαν, ἔλαβε δύο
λυπηρὰς ἀγγελίας, τὴν εἰς Ῥαταβίκην ἤτταν,
καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄλλ' ὅταν νέοι
ἐχθροὶ, οἱ Ῥώσσοι, οἱ Κοζάκοι καὶ οἱ Σουηδοὶ
εἰσέβαλον εἰς τὴν Πολωνίαν ὑπὸ τὸν Κάρολον Γου-
στάβον, ὁ Σοδιέσκη ἐχων μετ' αὐτοῦ πολυάρι-
θμον σῶμα Τατάρων διέσωσε τὸ Φραύριον Ζομου-
σέκι δι' ἐπιδεξίον τινὸς στρατηγήματος, καὶ ἔλα-
βεν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὰ συμβεβηκότα τῆς
ἐκστρατείας, ἣτις τόσον πολλὰ δυστυχήματα καὶ
μεταβολὰς ἐπέφερον εἰς τοὺς Πολωνοὺς.

Ἦσαν ἀπὸ ὀλίγην ἀνακωχὴν, γενομένην κατὰ
τὰς ἐν Ὀλίβα διαπραγματεύσεις, ὁ πόλεμος ἐπα-
νελήθη κατὰ τῶν Ῥώσσων καὶ Κοζάκων· ὁ δὲ
Σοδιέσκη εἰς τινα μάχην ἀπώλεσεν ὅλον τὸ τάγ-
μα τῶν ὑπ' αὐτῷ διοικουμένων δραγόνων, καὶ οἱ ἀξιω-
ματικοὶ του ὅλοι ἔπεσον μαχόμενοι περὶ αὐτόν.
Ἄλλ' εἰς Σλοβοδίσσαν διὰ τῆς τόλμης του ἐπέτυ-
χε τριαύτην νίκην, ὥστε αὐτὴ ἀντήχησε καθ' ὅ-
λην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἔθεσε τὸν Σοδιέσκη μετα-
ξὺ τῶν ἐπιδεξιωτέρων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς ἐ-
κείνης. Ἡ θῆσις αὕτη ἔσα ὑψηλὴ, κατείχεται ἀπὸ

70,000 στρατεύματα ἐχθρικά, καὶ ὑπεραπίζετο
ἀπὸ πλήθος πυροβόλων, καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ Σοδιέ-
σκη ἐκυρίευσεν δι' ἐφόδου τὴν σημαντικὴν ταύτην
θῆσιν.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθον ἐμφύλιοι πόλεμοι,
οἵτινες πολλάκις καὶ ἄλλοτε διεσπάραξαν τὴν Πο-
λωνίαν· τὰ δὲ στρατεύματα πρὸς καιρὸν τινα
παρασυρθέντα εἰς τὰς διενέξεις ταύτας, ἐπανῆλ-
θον εἰς τὰ καθήκοντά των προσκαλεσθέντα ἀπὸ
τὸν Σοδιέσκη, ὅστις τὰ ὠδήγησεν αὐτὶς κατὰ
τῶν Ῥώσσων καὶ Τατάρων καὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν
ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ διορίσθη στρατάρχης. Ἀκολου-
θῶς νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν Καζιμίρου, χήραν τοῦ
Ζαμόσκη, ἐνὸς τῶν ἐξοχωτέρων διὰ τὰ προτερή-
ματα καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις Πολωνῶν, ἠΐξῃσε τὴν
ἐπιρροὴν αὐτοῦ. Γενομένης δὲ εἰσβολῆς εἰς τὴν Πο-
λωνίαν ἐνὸς σώματος μεγάλου ἐκ Τούρκων, Τα-
τάρων καὶ Κοζάκων, ὅλων τὰ βλέμματα ἐστρά-
φησαν πρὸς τὸν Σοδιέσκη, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν
ἐδιόρισε μέγαν χάτμανον, ἐν ᾧ ἦτο στρατάρχης·
καὶ οὕτως ἐνώθησαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὰ
δύο μεγαλῆτερα πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ὑπουρ-
γήματα τοῦ Κράτους τούτου.

Ἡ ἐπικράτεια αὕτη δὲν εἶχεν ἐντόπια στρα-
τεύματα διόλου· τὰ δὲ ὀλίγα μισθωτὰ, συγκείμε-
να ἀπὸ Γερμανοὺς, καὶ διαμένοντα εἰς τὰ μεθόρια,
στερούμενα πρὸ καιροῦ τοὺς μισθοὺς αὐτῶν, δὲν
ἤθελον γὰ κινήθωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Σοδιέ-
σκη εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δανεῖζεται χρεῖ-

ματα ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων, πληρώνει τοὺς μισθοὺς τῶν ὑπαρχόντων στρατευμάτων, καὶ στρατολογεῖ νέα. Ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἡμερῶν συγκροτήσας εἴκοσι χιλιάδων στρατὸν, μετὰ μόνην τὴν μικρὰν ταύτην δύναμιν ἐκινήθη εἰς ἐκστρατείαν. Οἱ σημαντικώτεροι στρατηγοὶ τῆς Εὐρώπης ἐθεώρουν τὴν Πολωνίαν ὡς κινδυνεύουσαν νὰ καταστραφῇ· διὰ τὴν αὐδεμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας εἶχον εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σοδιέσκη.

Ἄλλ' ὁ Σοδιέσκης, διαιρέσας τὴν μικρὰν αὐτοῦ στρατιάν εἰς διάφορα σώματα, διὰ νὰ βλάβῃ τὸν ἀπὸ τὰ πλάγια τοὺς ἐχθροὺς, αὐτὸς μετὰ ὀλιγωτέρους τῶν πεντακισχιλίων στρατιωτῶν ἐπιπίπτει μετὰ ἄρμην εἰς τοὺς ἐχθροὺς, διαβαίνοντας εἰς στενὴν τινα διάδον, καὶ ἀφοῦ ἐπέφερε τρομερὸν φόνον εἰς αὐτοὺς, ἐπεσύρθη εἰς μικρὰν τινα, ἀλλ' ὄχυρὰν πόλιν τοῦ Παλατινάτου τῆς Βυρκίας. Πολιορκηθεὶς δέκα ἑπτὰ ἡμέρας ὁ Σοδιέσκης εἰς αὐτὴν, ἐξέρχεται μετὰ τὴν ὀλίγην αὐτοῦ στρατιάν, ἐπιπίπτει εἰς τὰ πολυάριθμα τῶν ἐχθρῶν στίβη, καὶ ἐπιτυγχάνει μίαν ἀποφασιστικὴν νίκην, ἣτις ἔσωσε τὴν Πολιτείαν.

Ἀποθανόντος τοῦ Ἰωάννου Καζιμίρου, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μιχαὴλ Κοριβούθης, βασιλεὺς ἀνίκανος, καὶ φθονῶν τὴν δόξαν τοῦ Σοδιέσκη, παρεδέχθη ἐπονειδίστους συνθήκας εἰρήνης μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἃς κατέγραψεν ἔτι τοὺς καρπὸς τῶν ἀγώνων τοῦ Σοδιέσκη· δὲν ἤρκεσε τοῦτο, ἐχρειάζεται ἀκόμη νὰ μολυνθῇ ἡ δόξα τοῦ μεγάλου τούτου ἀν-

δρὸς διὰ τῆς συκοφαντίας. Εἰς τῶν εὐγενῶν ἐκατηγόρησε δημοσίως τὸν Σοδιέσκη (καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Βασιλέως Μιχαὴλ) ὅτι ἐπώλησεν εἰς τοὺς Τούρκους τὸ Φρούριον τῆς Καμινιέκης. Ἄλλ' ἡ συκοφαντία ἀπεδείχθη, καὶ ὁ κατηγορὸς οὗτος κατεδικάσθη εἰς θάνατον· ὁ Σοδιέσκης ὅμως, ἰσχύων τότε πλειότερον καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον βασιλέα, δὲν ἄφησε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις.

Ὁ Μιχαὴλ καταφρονηθεὶς διὰ τὴν ἀνικανότητάτου ἀπόλεσε πᾶσαν ἐπιρροήν· ὥστε ἐπαναληφθέντος τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου, ἡ Δίαιτα παρέδωκεν εἰς χεῖρας τοῦ Σοδιέσκη ὅλην τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ὁ Σοδιέσκης ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Τούρκων, συνισταμένων εἰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας πολεμιστῶν, καὶ ἔχων αὐτὸς τὸ ἥμισυ μόνις αὐτῆς τῆς ποσότητος τῶν στρατευμάτων ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, ἐστρατοπεδευμένων εἰς Κοσίμην, τὴν 11 Δεκεμβρίου 1677, καὶ ἐκέρδησε λαμπροτάτην νίκην, ἣτις ἐπρόσθεσε νέαν δόξαν εἰς τὸν Σοδιέσκη, θεωρηθεῖσα ὡς ἡ πλέον ἀξιομνημόνευτος ἀφ' ἧσας εἰς διάστημα τριακοσίων ἐτῶν συνέβησαν εἰς τὰς κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν μάχας.

Ὁ Σοδιέσκης βλέπων πόσον ἐτιμᾶτο ἀπὸ τὴν Δίαιταν, πόσον ἐσέβετο ἀπὸ τὸ στρατιωτικόν, τὸ ὅποιον τοσάκις ἀδήγησεν εἰς τὰς μάχας, καὶ μετὰ τὸν ἐνθουσιασμόν ὁ λαὸς τῆς Πολωνίας τὸν ἐδέχετο, συνέλαβε τὴν ἰδέαν, τοῦ νὰ ἐκλεχθῇ Βασιλεὺς τῆς πατρίδος του. Προκειμένου λοιπὸν νὰ γένη ἐκλογὴ

αὶ ψῆφοι εἶχον διαιρεθῆ ὑπὲρ δύο ὑποψήφιων, καὶ ὁ Σοδιέσκης, μὴ τολμῶν ἔτι νὰ γνωστοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις του, ἐπρότεινε τρίτον ὑποψήφιον τὸν μέγαν Κουδέον, ὅχι μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ ἢ πρότασίς του, ἀλλὰ διὰ νὰ περιπλεχθῶσι τὰ πράγματα, καὶ νὰ μακρύνωσιν, ἕως νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ διαθέσῃ τοὺς ἐκλογεῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὸ ὁποῖον τέλος κατώρθωσε, καὶ τὴν 21 Μαΐου 1674 μετὰ ἰσχυρὰς διενέξεις, προσελθούσας ἀπὸ τινος διακεκηρυγμένους ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐπιμόνου συνδρομῆς τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἐξελέχθη Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Σοδιέσκης ἔμελλε νὰ ἀντικρούσῃ νέας Τουρκικὰς ἐπιδρομὰς. Μιῶαμθ ὁ τέταρτος, κατακτῆσας τὴν Κρήτην, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κατακτῆσῃ καὶ ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἔπρεπε νὰ κυριεύσῃ τὴν Πολωνίαν, διὰ νὰ τεθῆ εἰς τὰ ὀπίσθια τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν σχεδίων τούτων ἀνετέθη εἰς τὸν βεζίρην Ἀχμέτην Κιουπρελίην, καὶ οὗτος ἐκινήθη μὲ πολυάριθμον στρατιάν, καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πολωνικὴν ἐπικράτειαν. Ἄλλ' ὁ Σοδιέσκης ἔχων συμμαχίαν ἢ μετὰ τῶν Ρώσων κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν, ἢ κινηθεὶς μὲ πολλὴν δραστηριότητα, ἀπέβαλε τοὺς Ὀθωμανοὺς ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχον καταλάβει θέσεις, καὶ τοὺς ἠνάγκασε ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ μεθόρια τῆς ἐπικρατείας των.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος νέα Ὀθωμανικὴ ἐκστρατεία

ἐγένετο κατὰ τῶν Πολωνῶν. Ἄλλ' ὁ Σοδιέσκης, τερούμενος πάσης συνδρομῆς ἐκ μέρους τῶν Ἐπαρχιῶν, μὴ ἔχων χρήματα, οὔτε στρατεύματα, οὔτε συμμαχούς, ἐπαπειλεῖτο καὶ ἀπὸ τινος συνωμοσίαν κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς· ὥστε ὁ κίνδυνος τῆς πατρίδος ἦτο μέγιστος. Κατορθώσας ὁμως νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς ἐνόχους τῆς συνωμοσίας, τοὺς ἐσυγχώρησε, καὶ καθησύχασε τὸ ἐσωτερικόν. Οἰκονομήσας δὲ ἢ χρήματα ἐκ τῶν οἰκειῶν αὐτοῦ, καὶ μεταμορφώσας τοὺς χωρικοὺς του εἰς στρατιώτας, ἐπεχείρησε ν' ἀντικρούσῃ τὴν τρομερωτέραν τῶν ἐπιδρομῶν, ὅσαι ποτὲ ἠπέλησαν τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Ἄλλὰ μὴ ἔχων ἰκανὰς δυνάμεις νὰ συγκροτήσῃ μάχας κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν, διεσκόρπισε τὰ ὀλίγα αὐτοῦ στρατεύματα εἰς τὰς κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Βολυνίας ὀχυρὰς θέσεις, τῶν ὁποίων κέντρον ἦτο ἡ Λεμπέργη, ἅπου ἦτο καὶ ἡ ἐπιδοθητικὴ δύναμις. Ἡ Ὀθωμανικὴ στρατιὰ ἐτοποθετήθη περὶ τὸ μικρὸν ταῦτο φρέμιον, ἀλλ' ὁ Σοδιέσκης ἐνθαρρύνων διὰ τῶν εὐλογιῶν του τοὺς στρατιώτας του, ἐπιτίπτει κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μετὰ ἰσχυρὰν σύγκρουσιν, κατώρθωσε νὰ τρέψῃ αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ νὰ κερδήσῃ πλήρη νίκη. Λέγουσι ὅτι οἱ νικῆσαντες ἑκατὸν χιλιάδων Ὀθωμανικὰ στρατεύματα Πολωνοὶ μόλις ἦσαν πέντε χιλιάδες.

Ἄλλ' ἄλλος μεγαλύτερος κίνδυνος ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Πολωνίαν, προσπαρασκευασθεὶς διὰ δολίαν εἰσηγήσεων, ὑποκινήθεισῶν ἀπὸ τὸν Λεοπόλδον

τῆς Αὐστρίας. Ὁ βασιλεὺς οὗτος διέδωκε δι' ἐπιτη-
δείων ἀποστόλων του, ὅτι αἱ προπαρασκευαί τοῦ
Σοβιέσκου δὲν γίνονται κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλ-
λὰ κατὰ τῆς Βρανδεμβούργου· καὶ ἡ ραδιουργία
αὕτη πιστευθεῖσα ἀπὸ πολλοὺς, ἐπέφερον ἀποτελε-
σμα ἀνάλογον τῶν προσδοκιῶν του. Οἱ εὐγενεῖς
καὶ ὁ κλήρος δὲν ἠθέλησαν νὰ πληρώσωσι τὸν κε-
φαλικὸν φόρον, οἱ νεοσύλλεκτοι ἐδραπέτευσαν, καὶ οἱ
ἐθέλονται ἐπανῆλθον εἰς τὰς οἰκίας των. Τὰς εἰδή-
σεις ταύτας μαθόντες οἱ Ὀθωμανοὶ εἰσέβησαν δρα-
μέως εἰς τὴν Πολωνίαν μείνασαν ἀπροστάτευτον.
Ὁ Σοβιέσκου, μὴ δυναθεὶς νὰ ἐξάξῃ τὸν Πολωνικὸν
λαὸν ἀπὸ τὴν ἀπάτην, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχε
παρασύρει ἡ αὐστριακὴ ραδιουργία, συνέλεξε τα-
χέως ὀλίγα στρατεύματα, καὶ μετ' αὐτῶν ἔδραμε
κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' οὗτοι δὲν ἐδέχθησαν ν' ἀν-
τιπαραταχθῶσιν εἰς μάχην, πρὶν συγκεντρωθῆναι
ὅλη ἡ δύναμις αὐτῶν. Ὁ Σοβιέσκου, ὠφελούμενος
ἐκ τούτου, τοποθετεῖται εἰς ἰσχυρὰν τινα θέσιν πλη-
σίον τοῦ μικροῦ ὄχυρώματος τῆς Ζουρνανόβης, καὶ
ἀντιμαχόμενος εἴκοσι ἡμέρας πρὸς ἑκατὸν πεντή-
κοντα χιλιάδας Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, κα-
τάρθωσε διὰ τοῦ τρόμου, τὸν ὁποῖον ἐνέπνεε τὸ
ὄνομά του, νὰ κάμῃ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπι-
φελῆ συνθήκην εἰρήνης.

Ὁ Σοβιέσκου βλέπων τὸ κατακτητικὸν τῶν
Τούρκων πνεῦμα συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ συστήσῃ
Χριστιανικὴν συμμαχίαν κατὰ τῆς προσδεουούσης
δυνάμεως τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ εἶχεν εἰς τοῦτο συ-

νεργῶν καὶ τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν ΙΑ'. Ἀλλὰ
Λουδοβίκος ὁ ΙΔ'. ἀντέπραξεν ἰσχυρῶς, ἔχων ἀπέ-
χθειαν κατὰ τοῦ Σοβιέσκου, καὶ μὴ θέλων νὰ ἴδῃ αὐ-
τὸν ἀρχηγὸν τοιαύτης ἰσχυρῆς συμμαχίας κατὰ
τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους εἶχε συμμάχους, καὶ
τῶν ὁποίων δὲν ἠθέλε τὴν κατατροφῆναι, ὡς ἐχθρῶν
τῆς Αὐστρίας· ἐπέτυχεν ὅμως ὁ Σοβιέσκου νὰ τοῦ
χορηγηθῶσιν ἀπὸ τὴν Δίαιταν τὰ ἔξοδα τοῦ πο-
λέμου, καὶ νὰ τοῦ δοθῆ ἔξουσία ν' ἀποφασίσῃ
αὐτὸς κατὰ τὰς περιστάσεις περὶ τοῦ πολέμου.

Ἀλλ' ὅτι ὁ Σοβιέσκου ὑπόπτει, δὲν ἄρρηξε νὰ
φανῆ. Μιῶμεθ ὁ Α'. ἐξακολουθοῦσε τὰς προετοι-
μασίας διὰ τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκστρα-
τεῖαν του, καὶ ὁ κόμης Ἐμερίκος Τεκελῆς, κατα-
σταθεὶς ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐπι-
ναστάντων Οὐγγρῶν, ἔγεινεν ὑπατέλης καὶ σύμ-
μαχος αὐτοῦ. Βλέπων ἤδη ὁ Λεοπόλδος τὸν κίν-
δυνον ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν ὅλης τῆς Εὐρώ-
πης, ἀλλὰ μόνον ὁ Σοβιέσκου καὶ ὁ Πολωνικὸς
λαὸς παρεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ. Ἀμα
ἐκινήθησαν τὰ Ὀθωμανικὰ στρατεύματα, ὁ Σο-
βιέσκου ἐκηρύχθη σύμμαχος τοῦ Λεοπόλδου, κα-
ταφρονήσας ὅλας τὰς ραδιουργίας τῆς Γαλλίας. Ὁ
Αὐτοκράτωρ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῶν στρατευ-
μάτων του εἰς τὸν δούκα τῆς Λορραίνης, ἀλλ' αὐ-
τος, μὲ ὅλην τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα,
δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρὸς τὴν πρωτεύου-
σαν τοῦ Βασιλείου ὀρμητικὴν πρόοδον τῶν Ὀθω-
μανῶν, ὥστε ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἀνεχώρησεν

ἀπὸ τὴν Βιέννην, καὶ τὰ Ὀθωμανικὰ στρατεύματα τοποθετηθέντα περὶ αὐτὴν τὴν 14. Ἰουλίου 1683. ἐσύστησαν στενὴν πολιορκίαν.

Μὲν ὅλον ὅτι ὁ δούξ τῆς Λορραίνης ἐχώρυσεν ἀρκετὰ τὴν Βιέννην, καὶ ἐνεφύχωσε τὴν φρουρὰν αὐτῆς, συνισταμένην ἀπὸ εἰκοσι χιλιάδας πολεμιστῶν, μὲν ὅλα ταῦτα ἢ πόλις αὕτη ἦτον εἰς κίνδυνον ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν· διότι εἶχον ἤδη οὗτοι κρημνίσαι μέρος τῶν τειχῶν αὐτῆς, καὶ ἔμελλον νὰ κάμωσι δι' αὐτοῦ τοῦ μέρους ἔφοδον. Ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπέσχοντο συνδρομὴν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐφαίνετο, ὅλη δὲ ἡ Εὐρώπη ἦτον ἐντρομος καὶ εἰς μεγίστην ἀνησυχίαν διὰ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Ταῦτα μαθὼν ὁ Σοδιέσκης ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κρακοβίαν, πρὶν ἔτι συγκεντρωθῶσιν ὅλα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, καὶ φθάνει εἰς Βιέννην, ὅπου μετ' ὀλίγον ἔφθασαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα στρατεύματά του. Ὅλη ἡ χριστιανικὴ δύναμις συνίστατο ἀπὸ 14 χιλιάδας ἀνδρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ἡγεμόνες ἀφ' ὅλας σχεδὸν τὰς Βασιλικὰς οἰκογενείας τῆς Εὐρώπης. Ἡ 12 Σεπτεμβρίου 1683 προσδιωρίσθη ὡς ἡμέρα μάχης, ἣτις ἔμελλε ν' ἀποφασίσῃ τὴν τύχην τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, τὸ δὲ σχέδιον τῆς μάχης ἐδόθη ἀπὸ τὸν Σοδιέσκην. Δύω ὥρας πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ὁ Σοδιέσκης, ὁ δούξ τῆς Λορραίνης καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ μετέλαβον τῶν ἀσφράντων μυστηρίων. Τὰ χριστιανικὰ στρατεύματα ἅμα ἐ-

ξελθόντα τῶν ὀρέων, δι' ὧν διευθύνοντο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ἔφθασαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἔλαβον τὸ σύνθημα τῆς μάχης. Ἀμφότεραι αἱ στρατιαὶ αὐταὶ ἔμειναν πρὸς ὀλίγον ἀκίνητοι, ἕως οὗ οἱ Τούρκοι ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τοῦ προφήτου (σανδζάκ Σερίφ). Ὁ Σοδιέσκης διατάττει τότε τὸν πυροβολισμόν, καὶ τὸ Πολωνικὸν ἰππικὸν ἐπιπεσὸν μὲ ὄρμην εἰς τὰ περικυκλοῦντα τὸν Βεζίρην τάγματα, τὰ διέσχισεν, ὥστε ὁ φόβος ἤρχισεν ἤδη νὰ διαδίδεται εἰς τοὺς Ὀθωμανούς. Ἐπιπίπτουσι δὲ καὶ ἄλλα χριστιανικὰ στρατεύματα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· ἡ μεγάλη σημαία δὲν κυματίζει πλέον, καὶ ὁ Καρὰ Μουσταφᾶς φεύγει ἐγκαταλιπὼν τὰ στρατεύματα αὐτοῦ. Ὁ Σοδιέσκης διευθύνεται μὲ τὰς ἐναπολειφθείσας αὐτῶν δυνάμεις κατὰ τῶν πολιορκούντων τὴν πόλιν Γενιτζάρων, καὶ τοὺς τρέπει εἰς φυγὴν, ὥστε εἰς κανὲν πλέον μέρος οἱ Τούρκοι δὲν ἀνθίσταντο. Οὕτω λοιπὸν ἡ Βιέννη διεσώθη ἀπὸ ἀφευκτον σχεδὸν καταστροφῆν, ἡ δὲ χριστιανωσύνη κατὰ τὴν διὰ παντὸς ἀξιομνημόνευτον ταύτην ἡμέραν ἐπέφερε θανατηφόρον πληγὴν εἰς τὴν ἡμισέληνον.

Ὁ Σοδιέσκης εἰσῆλθεν εἰς Βιέννην διὰ τῶν κρημνισμένων τειχῶν αὐτῆς, ὅπου, ἀνευ τῆς ἰδικῆς του μεγαλονοίας, οἱ Τούρκοι ἤθελον εἰσελθεῖν τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν χαλασμάτων. Ὁ λαὸς ὑπεδέχθη δι' ἀνευφημιῶν καὶ δι' ἐκφράσεως ζωηρᾶς εὐγνωμοσύνης τὸν σωτήρα τοῦτον. Οὐδεμίαν δὲ νίκη δὲν ἔκαμε μεγαλῆτερον

κρότον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καθ' ὅλας τὰς ἐκκλησίας οἱ ἱεροκέρυκες ἀπέδωσαν μεγίστους ἐπαίνους εἰς τὸν Πολωνὸν ἥρωα, καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ ὀμοθυμαδὸν τὸν ἀνεκήρυξαν σωτῆρα τῆς χριστιανισμοῦ. Ἀλλ' ὁ Λεοπόλδος μαθὼν τὴν παρὰ τῶν ὑπκόων του γενομένην πρὸς τὸν Σοβιέσκην ὑποδοχὴν, καὶ παρασυρόμενος ἀπὸ φθόνου, ἐφέρθη μὲ πολλὴν ψυχρότητα κατὰ τὴν μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν. Ἐπιθεωρήσας δὲ καὶ τὰ Πολωνικὰ στρατεύματα κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν ἐπιθυμίαν, δὲν ἔδειξε πρὸς αὐτὰ οὐδὲν σημεῖον εὐγνωμοσύνης οὐδ' ἀπλοῦ καὶ χαιρετισμοῦ διὰ τάσους κόπους, ἐλλείψεις καὶ κινδύνους, τοὺς ὁποίους ὑπέστησαν. Τοῦτο ἐδυσσάρεσθησε σημαντικὰ καὶ τὰ στρατεύματα καὶ τὸν ἀρχηγόν των.

Ὁ Σοβιέσκης, μ' ὄλην τὴν ἀχαριστίαν τοῦ Λεοπόλδου, μ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις τροφῶν, μ' ὅλας τὰς ἐπιμόρους ἀπαιτήσεις τῶν στρατευμάτων, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἡ βασίλισσα σύζυγός του τὸν ἐκάλει εἰς Πολωνίαν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλίπη ἀτελεῖ τὴν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας ταύτης ἐκστρατείαν, ἐνῶ αἱ δυνάμεις τῶν Τούρκων ἦσαν ἀκόμη ἰκανῶς ἀξιόμαχοι. Καταδιώκων τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ εὐρισκόμενος εἰς Παρκάνην, προσεβλήθη ἐξαίφνης παρ' αὐτῶν, ἐνικήθη, καὶ παρ' ὀλίγου νὰ χάσῃ ὅλας σχεδὸν τὰς προλαβούσας ἐπιτυχίας αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἦτταν ταύτην καλέσας τοὺς ἀξιωματικούς του "Κατεπολεμήθην (εἶπε πρὸς αὐτούς), ἀλ-

λὰ θέλω ἰκανοποιηθῆ μεθ' ὑμῶν, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν". Καὶ τῷ ὄντι μετὰ τινὰ καιρὸν, ἐμπρόσθεν εἰς τὰ τεῖχη τῆς ἰδίας Παρκάνης, καὶ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς ἐν Κοτσίμη μάχης αὐτοῦ ἐκέρδισε μίαν ἀξιωμακρόνυτον νίκην κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ἐλευθέρωσε τὴν Οὐγγαρίαν ἀπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέκειτο πρὸ διακοσίων ἡδὴ ἐτῶν.

Ὁ Σοβιέσκης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τε, ἀφ' ἑλκυσε εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἐλαβε δὲ πάλιν τὰ ὄπλα, ὅταν οἱ Βενετοὶ ἐπολέμουν τοὺς Ὀθωμανοὺς κατὰ τὴν Πελοπόννησον. Συγκροτήσας δυνάμιν ἀπὸ εἰκοσιπέσσαρας χιλιάδας προέβη ἕως εἰς τὸ Προῦθον κινδυνεύσας δὲ κατὰ τὰς ἐρήμους τῆς Βεσσαραβίας διεσώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὸν τρόμον, τὸν ὁποῖον μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνέπνεεν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς. Κατὰ δὲ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1691 ὁ Σοβιέσκης ἐπεσφράγισε τὸ ἐνδοξον αὐτοῦ πολεμικὸν στάδιον μὲ τὴν νίκην τῆς Περεσίτας, δι' ἣν ἡ Μολδαβία παρεδόθη εἰς αὐτόν. Εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Σοβιέσκης ὑπέστη πολλὰς δυσφαισκειάς. Ἐν κόμμα ἰσχυρὸν συνεκροτήθη κατ' αὐτόν, καὶ τὸν ἐκατηγόρει ὡς καταστροφέα τῶν ἐθνικῶν ἐλευθεριῶν τῆς Πολωνίας. Ἰσχυραὶ δὲ διενέξεις διετάραττον τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ καταστήσῃ τὴν βασιλείαν διαδοχικὴν εἰς τὴν γενεάν αὐτοῦ. Ἀπέθανε δὲ τὴν 17 Ἰουνίου 1696 εἰς τὸ 66 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, βασιλεύσας εἰκοσιτρία ἔτη.

Ὁ Σοβιέσκης ὑπῆρξε τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ὁ δὲ πολιτισμὸς, ἕνεκα τῆς ἀξιωματημονεῦτου μάχης τῆς Βιέννης, πρέπει νὰ τὸν θεωρῆ ὡς ἓνα τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἡ Δεῖα πρόνοια πέμπει διὰ νὰ ἀφαιρῶσι τὰ παρεμποδίζοντα τὴν πρόοδον αὐτοῦ προσκόμματα. Εἰσελθὼν εἰς τὸ θέατρον τοῦ κόσμου καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ διανοητικὴ δύναμις, συντρίβουσα τὰ δεσμὰ αὐτῆς, προπαρεσκευάζετο νὰ ὀδηγήσῃ τὰς κοινωνίας εἰς νέαν ἐποχὴν, ὑπῆρξεν ἀνὴρ δραστηρίας καὶ πίστεως, ἀναγνωρίζων συγχρόνως καὶ τὰς προόδους καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας.

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΖΑΣ

ΤΗΝ 23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1821.

Ὅταν τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως ἐδόθη πλέον καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, οἱ κατὰ τὰς ἐπαρχίας αὐτῆς Ἕλληνες ἐπεχείρησαν ἀμέσως τὴν καταστροφὴν τῶν εἰς τὰς πόλεις ἐκάστης ἐπαρχίας Ὀθωμανῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἦτο πολὺ δύσκολον· διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο πολὺ ἀνώτερος τοῦ τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τῶν τελευταίων δὲ τούτων οἱ μὲν προκαταληφθέντες ἀνέτοιμοι πρὸς ἀντίστασιν παρεδόθησαν ἀμέσως εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων, ἡ κατεσφάγησαν καταπολεμηθέντες, οἱ δὲ ἀπεκλείσθησαν εἰς τὰ ὁποῖα κατεῖχον φρούρια καὶ

διέφυγον πρὸς ὥραν τὴν καταστροφὴν, παρεδόθησαν ὅμως ἀκολούθως. Ἀλλὰ τὸ κέντρον τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, ἡ Τρίπολις, δὲν παρείχεν οὐδεμίαν ἐλπίδα ταχείας ὑποταγῆς.

Ἡ πόλις αὕτη ἑκατοικεῖτο ἀπὸ μέγαν ἀριθμὸν Ὀθωμανῶν· ἦσαν δὲ ἐν αὐτῇ καὶ στρατεύματα Ὀθωμανικά, ὅσα συνήθως συνώδευον τὴν Ὀθωμανικὴν ἐν αὐτῇ ἐξουσίαν, προσετέθησαν δὲ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων Λεονταρίς, Φαναρίου, Καρυνταίνης καὶ Σπάρτης, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὴν πόλιν ταύτην Ὀθωμανῶν, ὅσοι ἐδύνατο νὰ φέρωσιν ὄπλα, ὑπερέβαιεν ἤδη τὰς δεκαπέντε χιλιάδας.

Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶχεν ἰσχυρὸν φρούριον, περιεκλείετο δὲ μόνον ἀπὸ ἀσήμαντον τεῖχος, ἀλλὰ κεῖται εἰς θέσιν πεδινήν, καὶ ὁ Ἕλληνας, ὅστις μόλις ἤδη ἔλαβε τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας, δὲν εἶχεν ἀκόμη τὴν τόλμην νὰ καταβῆ εἰς τὴν πεδιάδα, ἐστερημένος μάλιστα ἰππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, τὰ ὁποῖα μόνον ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τόπον τοιοῦτον, καὶ εἰς πολιορκίαν στενήν. Διὰ τοῦτο οἱ κατὰ τὴν Τρίπολιν Ὀθωμανοὶ πολὺ βραδύτερον τῶν ἄλλων ὑπέκυψαν εἰς τὴν πολιορκίαν. Ἔως οὗ δὲ φθᾶση ἡ ἐποχὴ αὕτη, οἱ Ὀθωμανοὶ, ὅχι μόνον κατεῖχον ὅλον τὸ πέριξ τῆς πόλεως πεδίου, ἀλλ' ἐξῆλθον πολλάκις καὶ εἰς ἐκστρατείας, καὶ ἐπέφεραν καὶ ζημίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὡς εἰς

τὴν Ἀλωνίσταιναν, ἐν τῶν σημαντικῶν χωρῶν
 τῆς Καρυταίνης, τὸ ὁποῖον ἐληλάτησαν καὶ
 ἐπυρόλησαν. Ἄλλ' οὐκ ἀποκοινοῦ τῶν περὶ τῆς Τριπόλεως
 ἐπαρχιῶν, καὶ ἂν δὲν εἶχον τὴν πόλιν νὰ συν-
 στήσωσι τακτικὰ πολιορκίας στρατόπεδα περὶ
 τὴν Τρίπολιν, εἶχον ὅμως μεγίστην ἀνάγκην
 νὰ καταστήσωσι στρατιωτικὰ τινὰ σώματα, τὰ
 ὁποῖα νὰ διαμένωσι διαρκῶς εἰς τὰ ὄρια τῶν
 ἐπαρχιῶν τῶν, ἢ διὰ νὰ ἀντικρούσωσι τὴν ὁρ-
 μὴν τῶν τυχόν ἐξερχομένων ἐκ Τριπόλεως Ὀθω-
 μανικῶν στρατευμάτων, ἢ τοῦλάχιστον νὰ λαμ-
 βάνωσι γνῶσιν τῶν ἐχθρικῶν κινήματων, καὶ ἂν
 δὲν ἦσαν ταῦτα ἱκανὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐχθρι-
 κὴν ὁρμὴν, νὰ δίδωσι τοῦλάχιστον εἰς τοὺς Ἑλ-
 ληνας εἰδησὴν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, διὰ νὰ
 προφυλάττωνται ἀπὸ τὴν Λεηλασίαν καὶ κατα-
 στροφήν. Εἰς τὰς θῆσεις ταύτας ἐτοποθετοῦντο
 καὶ τὰ ἀπὸ τὰς ἀπωτέρας ἐπαρχίας τῆς Πελο-
 πονήσου ἐρχόμενα στρατεύματα, ὥστε κατ' ὀ-
 λίγον ἐσχηματίσθη μία πολιορκητικὴ γραμμὴ
 περὶ τὴν Τρίπολιν, διὰ τῆς ὁποίας καταρθώθη
 ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἡ ἀσφάλεια τῶν περὶ
 τῆς Τριπόλεως ἐπαρχιῶν. Τοιαῦτα στρατόπεδα ἐσυστήθησαν εἰς Βλα-
 χοκερασιάς, εἰς Βαλτέτζι, εἰς Αεσίδι, εἰς Βέρ-
 βεια, εἰς Τρίκορφα καὶ ἀλλαχοῦ, κατὰ πᾶς
 παρουσιαζομένης ἀνάγκας καὶ εὐκολίας. Οἱ δὲ
 Ὀθωμανοὶ ἔχοντες μεγίστην φροντίδα νὰ δια-

λύσωσι ταῦτα καὶ νὰ βλάβωσι τὰς πλησιεστέ-
 ρας ἐπαρχίας, ἐκαμναν συχνὰς ἐξόδους. Ἐκ
 τούτου δὲ πολλὰ ἀψιμαχίαι κατὰ διαφόρους
 θῆσεις καὶ ἐποχὰς συνεκροτήθησαν. Καὶ εἰς
 μὲν τὰς Βλαχοκερασιάς ὑπερίσχυσαν οἱ Ὀθω-
 μανοὶ διότι ὀλίγοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀντεπαρε-
 τάχθησαν κατ' αὐτῶν, οἱ λοιποὶ ἐδίστασαν νὰ
 ἔλθωσιν εἰς συμπλοκὴν καὶ ἀπεμακρύνθησαν.
 Εἰς Βαλτέτζι ὅμως ὑπέφερον σημαντικὴν ζημίαν
 οἱ ἐχθροὶ, διότι ἐντὸς μὲν τῶν οἰκιῶν ἐκλείσθη-
 σαν ἕως πενήκοντα Ἑλληνας, καὶ ἀντέκρουσαν
 τὴν πρώτην ὁρμὴν τῶν Ὀθωμανῶν, ἀκολούθως
 δὲ ἐφθασαν διάφορα στρατιωτικὰ σώματα ἀπὸ
 τὰς περὶ τῆς θῆσεις, καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς
 ἐχθροὺς φονεύσαντες ἕως τριακοσίους. Ἄλλ' ἐκ
 τῶν εἰς διαφόρους θῆσεις γενομένων ἀκολούθως
 συγκρούσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπέβησαν τοσοῦτον
 εὐτυχεῖς εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐξ ἄλλων τιῶν
 πολιτικῶν αἰτιῶν, ἐπῆλθεν ἡ διάλυσις ὅλων
 σχεδὸν τῶν περὶ τὴν Τρίπολιν πολιορκητικῶν
 στρατοπέδων, τὰ ὁποῖα ἀκολούθως πάλιν κατ'
 ὀλίγον συνεκεντρώθησαν. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως δὲν ἤσαν οὐδ' οὕτως εἰς
 κατάστασιν νὰ κάμωσι συστηματικὴν ἐξόδον
 διὰ νὰ καταστρέψωσι, ἢ νὰ καθυποτάξωσι τινὰ
 τῶν περὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἔτρεψαν λοιπὸν τὴν ἐκδί-
 κησίαν τῶν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φυλατ-
 τομένων προκρίτων ὅλων τῶν Πελοποννησιακῶν
 ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ κατὰ τῶν ἰδίων τῆς πόλεως

ταύτης κατοίκων· και τοὺς μὲν πρώτους ἐφυλάκισαν μόλις διασωθέντας ἀπό τι ὀχλαγωγικὸν κατ' αὐτῶν κίνημα, τοὺς δὲ δευτέρους, ἀφοῦ τοὺς ἐστέρησαν τῶν οἰκιῶν των (τὰς ὁποίας ἔδωκαν εἰς τοὺς προσφυγόντας ἀπ' ἄλλας ἐπαρχίας Ὀθωμανοὺς), τοὺς ἤρπασαν τὰς τροφάς των, τὰ σκεύη καὶ τὰ ἐπιπλά αὐτῶν, καὶ τοὺς ὑπεχρέωσαν νὰ ἐργάζωνται ἅπαντες εἰς τὴν ἐπισκευὴν τοῦ φρουρίου.

Προβλέπουσα ὅμως ἡ ἐν Τριπόλει Ὀθωμανικὴ ἐξουσία τὸν κίνδυνον, εἰς ὃν ἔμελλον νὰ ἐκτεθῶσιν οἱ Ὀθωμανοὶ, εἰάν ἤθελε κατορθωθῆ νὰ γένη στενὴ ἢ πολιορκία, εἶχε πρὸ πολλοῦ γνωστοποιήσει τοὺς φόβους της εἰς τὸν Χουρσίτην, διαμένοντα εἰς Ἰωάννινα. Οὗτος δὲ καὶ διὰ τοὺς λόγους τούτους, καὶ διότι εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἶχε τὰς γυναικας καὶ τὴν περιουσίαν του, συνέλεξεν ἀξιόμαχον στρατιάν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ εἰς Ἰωάννινα σπουδαῖαι αὐτοῦ ἐνασχολήσεις δὲν τοῦ ἐσυγχώρουν νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοπροσώπως τὴν δύναμιν ταύτην, ἔπεισε τὸν Σουλτάνον καὶ ἐδιόρισε Πασᾶν τῆς Πελοποννήσου τὸν Κιοσὲ Μεχμέτην, ὅστις ὁμοῦ μὲ τὸν Ὁμέρ Βρυώνην ἔμελλε νὰ στρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐκεῖ ἀναφανείσαν ἐπανάστασιν, καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἔτι κινήθῃ εἰς ἐπανάστασιν, ἐκλέξας ἕως τέσσαρας χιλιάδας ἐκλεκτὰ Τουρ-

κοαλβανῶν στρατεύματα, τὰ παρέδωκεν εἰς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Πασᾶ Κεχαγιάμπεην, διὰ νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἰλίου εἰς Πελοπόννησον, καὶ νὰ καταφθάσῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Τριπόλει πολιορκουμένων, νὰ συντελέσῃ δὲ καὶ εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀποκλείων πᾶσαν ἐκ Πελοποννήσου βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποστατήσαντας κατοίκους τῆς Στερεᾶς.

Ὁ Κεχαγιάμπεης διαβὰς διὰ τοῦ Ἰλίου εἰς Πελοπόννησον, πυρπολήσας τὴν Βοστίτζαν (Αἴγιον), καὶ διασκορπίσας μικρὰ τινα ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα ἀπήντησε καθ' ὁδόν, ἔφθασεν εἰς Κόρινθον. Διαλύσας δὲ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς μετέβη εἰς Ἄργος, τὸ ὁποῖον μὲ ὀλίγην ἀντίκρουσιν ἐξουσίασε, φονεύσας ἱκανοὺς Ἑλληνας, καὶ διαλύσας ὅλα τὰ ἐκεῖ, ὡς καὶ τὰ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου παραμένοντα στρατεύματα.

Καὶ ὁ Κεχαγιάμπεης, καὶ ἐν γένει ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, δὲν εἶχεν ἔτι ἀπελπισθῆ τοῦ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ὑποταγὴν· διὸ, ὅταν οἱ ἐκ Ναυπλίου καὶ ἐκ Τριπόλεως Ὀθωμανοὶ, ἐλθόντες εἰς συνέντευξιν τοῦ Κεχαγιάμπεη, ἐπρότεινον ἐκδικήσεως καὶ καταστροφῆς σχέδια, οὗτος δὲν τὰ παρεδέχθη, ἀλλ' ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι μέλλει νὰ μεταχειρισθῇ διαλλακτικὸν τρόπον πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας διὰ νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν. Τὸ μέτρον τοῦτο παρεδέχθησαν καὶ οἱ συνοδεύοντες

αὐτῶν ἀρχηγοὶ Ἄλβανοι, ἀλλ' ὄχι ἐκ πολιτικοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ δι' ἀτομικὸν συμφέρον. Ἡλιζον, καὶ ἴσως εἶχον λάβει καὶ ὑποσχέσεις, ὅτι ἀποκατασταθέντων τῶν πραγμάτων, αὐτοὶ ἔμελλον νὰ λάβωσι κατὰ τὴν Πελοπόννησον ὑπηρεσίας ἱκανὰς νὰ τοὺς πλουτίσωσιν, ὡς καὶ εἰς ἄλλην προγενεστέραν ἐποχὴν. Κατὰ συνέπειαν τοῦ μέτρου τούτου ἐδέχθη τὴν ὑποταγὴν τῶν προσελθόντων αὐτῷ ἐπαναστατῶν, καὶ μετέβη ἄνευ ἀντικρούσεως εἰς Τρίπολιν, ὅπου ἡ παρουσία του τοσοῦτον θάρρος ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὅσον κατέπληξε τοὺς ἐπαναστατημένους Ἑλληνας.

Ἄλλ' ὁ Κεχαγιάμπεης δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν περίστασιν ταύτην· διότι δὲν ἐκινήθη ἀμέσως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐλπίζων ὅτι ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν δι' ἀπλῆς μόνον προσκλήσεως. Ἐὰν ἤθελεν ἐκστρατεύσει, ἐν ᾧ οἱ μὲν Τούρκοι εἶχον ἔτι τὸ θάρρος, οἱ δὲ Ἕλληες τὸν φόβον τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ κατορθώσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπαναστάσεως· ἡ δὲ ἐπιτυχία αὐτοῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου, ἤθελεν ἐπιφέρει γενικὴν καταστροφὴν ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων· ἀλλ' αὐτὸς μόλις μετὰ ὄνυ ἑβδομάδας ἐτοιμάσθη δι' ἔξοδον, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι αἱ εἰρηνικαὶ αὐτοῦ προσκλήσεις ἀπέβησαν χωρὶς καρπὸν.

Οἱ Τούρκοι μ' ὅλα ταῦτα ἐκολακεύοντο, ὅτι

ἡ ὑποταγὴ τῶν Ἑλλήνων θέλει πραγματοποιηθῆ· διότι ἐκτὸς τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἀργείων, προσήλθον εἰς αὐτοὺς καὶ οἱ κάτοικοι χωρίων τινῶν ἐκ τῶν πέριξ τῆς Τριπόλεως. Ἐνόμιζαν ὅτι ὁ λαὸς εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ ὑποταχθῆ, ἐμποδίζετο δὲ ἀπὸ τοὺς λεγομένους Κλέπτας καὶ ἀπὸ τοὺς Μανιάτας· διὰ τοῦτο ὁ Κεχαγιάμπεης ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Καλάμας, διὰ νὰ περιστείλῃ, ἢ ματαιώσῃ τὰς προσπάθειάς τῶν Κλεπτῶν καὶ Μανιατῶν, νὰ δώσῃ δὲ θάρρος εἰς τοὺς κατοίκους διὰ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ὑποταγὴν. Ἄλλ' ὅταν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐξελθόντες οἱ Ὀθωμανοὶ μὲ δέκα περίπου χιλιάδας στράτευμα, εὔρην ἀντίκρουσιν ἰσχυρὰν εἰς Βαλτέτζι, καὶ πολεμήσαντες μετ' ἐπιμονῆς ἐνίκηθησαν καὶ ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι, ὅλαι αἱ περὶ ὑποταγῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλπίδες αὐτῶν ἐματαιώθησαν.

Μ' ὅλον τοῦτο ὁ Κεχαγιάμπεης δὲν ἔμεινεν ἀργός. Ἐστοχάσθη νὰ κάμῃ ἄλλην ἔξοδον πρὸς τὸ μέρος τῆς Σπάρτης· ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἐκστρατείαν ἀντικρουσθεῖς ἰσχυρῶς τόσον εἰς Βέρβενα, ὡς καὶ εἰς Δολιανὰ, ἐπέστρεψεν ἄπρακτος καὶ μὲ σημαντικὴν του ζημίαν. Μετὰ τὰς ἀποτυχίας ταύτας ὄλη ἡ φροντίς τῶν Ὀθωμανῶν ἦτο, πῶς νὰ διατηρηθῶσιν, ἕως οὔ νὰ φθάσῃ ἡ περιμενομένη διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία, ἣτις ἔμελλε νὰ σώσῃ καὶ αὐτοὺς, νὰ καταστρέψῃ καὶ τοὺς ἐπαναστατημένους

λαοὺς τῆς Πελοποννήσου. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ἀπὸ τὰς πολεμικὰς ταύτας πράξεις ἐνθαρρυνθέντες πολὺ οἱ Ἕλληνες, καὶ συγκεντρωθέντες εἰς ἰκανὸν ἀριθμὸν, ἀπεφάσισαν νὰ καταστήσωσι στενωτέραν τὴν πολιορκίαν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐσυστήθη εἰς Τρίκορφα ἐν σῶμα ἰκανῶς ἰσχυρὸν, ἀκολούθως κατέλαβον καὶ ὅλα τὰ περίξ τῆς πόλεως χωρία, οἷον τὰς Ῥίζας, τὴν Βερσοβᾶν, τὰ Κητιανὰ κ.τ.λ., ὥστε οἱ Τούρκοι εἰς πᾶσαν αὐτῶν ἔξοδον ἔπρεπε ν' ἀπαντῶσιν ἰσχυρὰν ἀντίκρουσιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐμψυχούμενοι κατ' ὀλίγον διὰ τῆς κατὰ τὰς συγκρούσεις ταύτας ὑπεροχῆς, συνέσφιξαν στενωτέρα τὴν πολιορκίαν, τοποθετηθέντες τοσοῦτον πλησίον τῆς πόλεως, ὥστε εἰς μέρη τινὰ τοῦ φρουρίου δὲν ἠδύναντο πλέον οἱ Ὀθωμανοὶ οὐδ' εἰς τὰς ἐπάλλξεις νὰ φαίνωνται διὰ νὰ πολεμήσωσι.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦτον ἡ πολιορκία, ὅταν ἔφθασε καὶ ὁ Ὑψηλάντης εἰς Βέρβενα. Ἡ παρουσία τοῦ μ' ὅλας τὰς γενομένας διενέξεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπαρχούσης πολιτικῆς ἀρχῆς, ἐπέφερεν ἰκανὸν δᾶρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ, θεωροῦντες τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὡς ἔργον Ῥωσσικόν, ἔπεσαν εἰς μεγίστην ἀθυμίαν, ὥστε οὐδεμίαν ἄλλην ἀπαλλαγὴν τῶν παρόντων δεινῶν ἐβλεπον, εἰμῆ ἂν φθάσῃ ἢ διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος περιμενομένη βοήθεια. Διὰ νὰ ἀνθέξωσι δὲ πλειότερον καιρὸν, ἐστοχάσθησαν νὰ συνάξωσι τὸν ἤδη ὀριμᾶσαντα σίτον εἰς τοὺς

περὶ τὴν πόλιν καὶ τὰ πλησιέστερα χωρία ἀγροῦς, μέτρον, τὸ ὁποῖον πολλοὶ ἰδιῶται εἶχον ἤδη μεταχειρισθῆ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ὠφέλειαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδία ἐξουσία μετ' ὀλίγον εἰς μόνον αὐτὸ τὸ μέτρον ἔθεσε πλέον ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ἐκστρατεία ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ἰδίου Κεχαγιάμπη μὲ πολὺ πλῆθος στρατιωτῶν, καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμονήν, καθ' ἣς συνέβησαν καὶ αἱ συγκρούσεις εἰς Κάψαν, εἰς Ὀμέρ Τζαούση, εἰς τὴν κατὰ τὸν Μύτικα τάφρον καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι πάντοτε ἐμικῶντο καὶ ἐδλάπτοντο.

Ἐξ ὅλων τῶν πράξεων ταύτων ἡ κατάστασις τῶν πολιορκημένων προέβαιεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐπαίσθητῶς· διότι καὶ τὴν τὸλμητῶν ἔχανον νικῶμενοι συνεχῶς, καὶ ἡ στέρησις τῶν τροφῶν ἀπέβαιεν ὀλοὴν δεινότερα, ἤρχισεν ἤδη καὶ ἡ ἀσθένεια νὰ κάμνῃ σημαντικωτάτην θραῦσιν, πρὸ πάντων δὲ εἰς τοὺς ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τὰς ἀναγκαίας περιποιήσεις, καὶ ἦσαν κακῶς κατοικημένοι. Ἀλλ' ὅπόσον ἐλεεινὴ ἦτον ἡ κατάστασις τῶν προκρίτων! Ἦσαν οὗτοι φυλακισμένοι εἰς ὑπόγειόν τι κάθυτρον καὶ σκοτεινόν, βεβαρῶμενοι μὲ ἀλύσσεις, μὴ ἔχοντες οὔτε εἰς τὸ κάθισμα, οὔτε εἰς τὸν ὕπνον αὐτῶν ἀνάπαυσιν, ἐστερῶντο δὲ ἐν ὀλοτελῶς σχεδὸν ἐνδυμασίαις. Ὅταν δὲ ἐπροχώρησεν ἡ ἔλλειψις τοῦ σίτου, ὑπέφερον καὶ τὴν στέρησιν τῆς τροφῆς, καὶ μόλις ἐπρομηθεύοντο ὀλίγον κακίστης ποιότητος ἄρτον. Ἐκ πάντων δὲ

τούτων τοσοῦτον ἐβλάφθη ἡ ὑγεία των, ὥστε τινὲς μὲν ἀπέθανον ἐν τῇ φυλακῇ, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πολλοὶ, καίτοι ἐξεληθόντες τῆς φυλακῆς ὕστερον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγῃσι τὸν θάνατον.

Ἄλλ' ὅταν ἡ καταστροφὴ τῆς κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείας τοῦ Μπαϊράν πασα ἐκοινοποιήθη εἰς τοὺς πολιορκημένους, ἡ ἀπελπίσῃα αὐτῶν ἐφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν διότι ἐκτὸς τῆς σιτοδείας, ἣτις κατεμάστιζε τοὺς πολιορκουμένους, ὥστε μεταξὺ τῶν ἀπορωτέρων, ὡς ἐλέγετο, τινὲς κατήντησαν νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ ἀκαθάρτων ζώων σάρκας διὰ τροφὴν των, ἐκτὸς τῆς ἀσθενείας, ἣτις ἀπεδεκάτιζεν αὐτοὺς ἀνηλεῶς, κατεβασανίζοντο οὗτοι καὶ ἀπὸ τὴν ὑποψίαν τοῦ μέλλοντος, τὸ ὅποῖον τοσοῦτον τρομερώτερον καθίστατο εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν, καθ' ὅσον οὐδεμίᾳ ἐλπίσιν σωτηρίας παρίστατο εἰς αὐτούς. Ἐθεώρουν ὅτι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς δὲν ἦσαν ἀξιόχρεοι ν' ἀπαντήσωσι τὸν κίνδυνον τῆς ἐφόδου· εἰς μίαν δὲ τοιαύτην ἐφοδὸν προέβλεπον εἰς ὁποίας τρομερὰς βασάνους ἔμελλον νὰ ὑποπέσωσιν, ὅταν ἤθελαν ἀπαιτήσῃ τὰς περιουσίας των, ὅποια δὲ ἄλλα πάθη ἔμελλον νὰ ἀναπτυχθῶσι πρὸς ἐκδίκησιν παρελθόντων κακῶν, πρὸς ἐκπλήρωσιν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν, ἢ πρὸς εὐχαρίστησιν θρησκευτικῶν προλήψεων. Μ' ὅλον ὅτι δὲ τοσοῦτον ἐλεεινὴ ἦτον ἡ κατάστασις αὐτῶν, ἐταλαντεύοντο ἀκόμη εἰς τὸ νὰ προτείνωσι τὴν διὰ συνθηκῶν παράδοσιν τῆς πόλεως. Τοσοῦτων

ἔφανατισμὸς ἀφ' ἐνὸς καὶ τὸ ἀγέρωχον ἀφ' ἐτέρου, δὲν τοὺς ἄφιναν νὰ ἔμβωσιν εἰς διαπραγματεύσεις μὲ χριστιανούς καὶ ὑποδούλους αὐτῶν μέχρι τοῦδε! Ἄλλ' ὅταν καὶ μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀνεφάνη μία σημαντικὴ διαίρεσις, ἡ μεταξὺ Ἀλβανῶν καὶ ἐντοπίων, ἐξ ὧν οἱ Ἀλβανοὶ ἐπέμενον νὰ γένη πράτασις παραδόσεως διὰ συνθηκῶν, μόλις τότε ἀπεφάσισαν καὶ οὗτοι νὰ κάμωσι τοιαύτην πρότασιν.

Κατὰ συνέπειαν τούτων ἐσυστήθησαν ἐπιτροπαὶ ἀπὸ ἀμφοτέρων τὰ διαμαχόμενα μέρη, διὰ νὰ κάμωσι διαπραγματεύσιν περὶ παραδόσεως. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες θεωροῦντες ἤδη ὡς βεβαίαν τὴν πτώσιν τῆς Τριπόλεως, δὲν παρεδέχθησαν τὰς προτεινομένης συνθήκας, ἀντιτάξαντες ἄλλας, τὰς ὁποίας ἀδύνατον σχεδὸν ἦτον νὰ ἐκπληρωθῶσιν εἰ Ὀθωμανοὶ, καὶ ἂν ἤθελον τὰς παραδεχθῆ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Ἀλβανοὶ, ὅτινες καὶ πρὸ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου αἰσθήματος, ἔθετον τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, συνεννόηθησαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, καὶ ἔκαμαν συνθήκας, ἀφορώσας ἰδίως τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἐξοδὸν αὐτῶν ὁμοῦ μὲ τὰ ὄπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς των καὶ πρὸς ἀκριβῆ αὐτῶν ἐκτέλεσιν ἀντηλλάγησαν ἀπὸ ἀμφοτέρων ὁμηροὶ (ἐνέχυρα).

Ἡ πρῶξις αὕτη τῶν Ἀλβανῶν ἐπέφερε πλήρη ἀκαταστασίαν καὶ ἀναρχίαν εἰς τὴν πόλιν. Ἀπελπισθέντες τοῦ νὰ σωθῶσιν ὅλοι ὁμοῦ διὰ κοινῆς τινος συνθήκης, ἐπροσπάθει ἕκαστος νὰ σώσῃ ἑαυτὸν καθ' ὃν τρόπον ἠδύνατο· καὶ πολλοὶ κατέ-

Θυγον να ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν των ἀπὸ Ἑλ-
ληνων, μεθ' ὧν συνεδέοντο παλαιότερον μετὰ Φιλικὰς
σχέσεις. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ τοὺς ἐκάλουν
ἐντὸς τῆς πόλεως. Οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἐφαίνετο διευ-
θύνουσα εἰς τὴν πόλιν τὰ πράγματα, καὶ οὐδεὶς
πλέον ἐπέθετο εἰς διαταγὰς ἀνωτέρων. Ὁμοίως
δὲ ἡ πόλις ὡς πλοῖον, κινδυνεύου ἀπὸ θεινῆν τρικυ-
μίαν, καθ' ἣν ὅλοι οἱ ἐν αὐτῷ, ἀπελπισθέντες τοῦ
να ἐπιτύχωσι διὰ κοινῆς συνεννόσεως τὴν σωτη-
ρίαν των, δὲν ὑπακούουσι πλέον, οὔτε εἰς τὸν
πλοίαρχον, οὔτε εἰς τοὺς ναύτας, ἀλλ' ἕκαστος
τῶν κινδυνευόντων φροντίζει διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ
σωτηρίαν. Ἐκ δὲ τῆς καταστάσεως ταύτης οὔτε
μερικῶς δύναται τις νὰ ὠφεληθῆ, οὔτε γενικῶς
εἶναι πλέον δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ συνεννόσις, καὶ νὰ
ἐπέλθῃ σωτηρία.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκομένων τῶν
πολιορκουμένων, εἰς ἕκ τῶν κατοίκων Πραστοῦ,
Μανώλης Δούνας ὀνομαζόμενος, ὅστις πρὸ ὀλίγων
ἡμερῶν εἶχε συνδέσει σχέσεις Φιλικὰς μετὰ τινος
ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ Ὀθωμανοῦς, μεθ' ὧν εἶχεν
ἀρχαίαν γνωριμίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, προθυ-
μοποιούμενος νὰ διασώσῃ αὐτοὺς τοῦ παρόντος κιν-
δύνου, εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ τείχους,
ἔπου καὶ ἄλλοτε τοῦ εἶχε συγχωρηθῆ ἢ εἴσοδος,
ἀλλ' αὐτὸν ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλοι οἱ δὲ Ὀθω-
μανοὶ, εἴτε διότι εἶχον παραγγελίαν νὰ μὴν ἐνο-
χλήσωσιν αὐτὸν, εἴτε διὰ νὰ μὴν δώσωσιν αἰτίαν
δυσαρεστήσεως, δὲν ἐτόλμησαν οὐδ' εἰς τοὺς παρα-

κολουθήσαντας αὐτὸν νὰ ἐπιφέρωσιν ἐμπόδιον. Τὸ
παράδειγμα τούτων ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι, οἵτινες
εἰσελθόντες κατέλαβον ἀμέσως τὸν ἐπὶ τῆς πύλης,
λεγομένης τοῦ Ναυπλίου, προμαχώνα, καὶ ἀτρέ-
φαντες τὰ πυροβόλα πρὸς ἕτερον προμαχώνα, τὸν
ἐπὶ τῆς πύλης τῆς λεγομένης τοῦ Μιστραῦ, διώ-
κουσι τοὺς φυλάττοντας αὐτὸν Ὀθωμανοὺς πυρο-
βολιστὰς, ἀνοίγουσι τὰς πύλας ταύτας, καὶ εἰσέρ-
χονται σωρηδὸν εἰς τὴν πόλιν ὅλοι οἱ πρὸς τὰς
δέσεις ταύτας διαμένοντες Ἕλληνες.

Ὡς δὲ συμβαίνει εἰς τοιαύτας ἐκ ταυτομάτου
λαμβανούσας χώραν πράξεις, οὐδὲν κίνημα ἐγένετο
ἐκ σχεδίου τινός, ἐκ παραγγελίας, ἢ ἐκ συνεννόη-
σεως, ἀλλ' ἕκαστος προσέβαλε τὸν πρῶτον ἀπαν-
τήσαντα αὐτὸν Ὀθωμανὸν, ἢ τὴν πλησιεστέραν
οἰκίαν. Ὁ δὲ πυροβολισμὸς, γινόμενος ὡς ἐκ τούτου
κατὰ τὴν πόλιν συνεχέστερος, ἔδωκεν αἰτίαν καὶ
εἰς τὰ λοιπὰ πολιορκουόμενα στρατεύματα νὰ ἐννοή-
σωσιν ὅτι ἐγένετο ἔφοδος, ὥστε εἰς ὀλίγας στιγμὰς
ὅλοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἐκ διαφόρων διευθύν-
σεων. Εὐκόλως δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅποια
πράξεις ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν περίστασιν ταύ-
την, ὅταν συλλημισθῆ ἀπὸ πόσα καὶ ὅποια πάθη
ἐκυριεύοντο οἱ εἰσβαλόντες εἰς τὴν πόλιν, καὶ διὰ
πόσας ἀναμνήσεις θεινῶν ἔπρεπε νὰ ἱκανοποιηθῶ-
σιν! Οἱ Τούρκοι, ὅσοι συνηθάνοντο ὅτι ἔπραξαν
σκληρὰ ἔργα κατὰ τὴν πολιορκίαν, καὶ πρὸ αὐτῆς,
ἢ ὅσοι ἐκυριεύοντο ἀπὸ φανατισμοῦ, καὶ δὲν ἐτα-
πεινώθη ἐν αὐτοῖς τὸ φρόνημα τῶν κατακτητοῦ, δὲν

κατεδέχοντο να παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ἀντιμαχόμενοι ἐπιμόνως καὶ μετ' ἀπελπισίαν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν οἰκίας, κατεστράφησαν ὀλατελῶς, συμπαρασύραντες εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὅσοι ὅμως διόλου δὲν ἀντεστάθησαν, ὑπέκυψαν εἰς βασανισμοὺς διὰ να παραδώσωσι τὰς περιουσίας των, καὶ τελευταῖον δὲν ἀπέφυγον οὐδὲ τὸν θάνατον. Ἀλλὰ καὶ ὅταν οἱ πρῶτοι εἰσελθόντες ἐκορέσθησαν φόνου καὶ λαφύρων, καὶ ἐγκατέλιπον τινὰς ζώντας, ἐπερχόμενοι ἄλλοι μεταγενέστεροι, ὑπέβαλαν εἰς τὰς αὐτὰς βασάνους καὶ τοὺς αὐτοὺς κινδύνους αὐτὰς, διὰ να λάβωσι τὰς περιουσίας των, μ' ὅλον ὅτι ἄλλοι πρὸ αὐτῶν τὰς ἀφήρσαν.

Μ' ὅλα ταῦτα πολλὰ ὀθωμανικὰ οἰκογένεια κατὰ τὴν πρώτην ὀρμὴν διέφυγον τὸν θάνατον, προσατευθεῖσαι ἀπό τινος, ἢ διὰ γνωριμίαν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ ἐλπίδας μελλούσης ὀφελείας· διότι πολλοὶ διὰ να σωθῶσι κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ κινδύνου ὑπέσχοντο εἰς τοὺς αἰχμαλωτίσαντας αὐτοὺς να προσφέρωσιν ἀξιολόγους ὀφελείας, τὰς ὀποίας, ἢ εἶχον πραγματικῶς, ἢ ἐπρότεινον μόνον μετ' ὀσκῶν ν' ἀποφύγωσι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Ἀλλὰ καὶ ἡ σωτηρία αὕτη ἀπέβη προσωρινή· διότι οἱ Ἕλληνες, ἢ ἀποτυχόντες εἰς τὰς προσδοκίας των, ἢ ἀφοῦ ἔλαβον ὅ,τι εἶχον ἀκόμη οἱ ὀθωμανοὶ, ἐφόνεον καὶ αὐτοὺς, μ' ὅλον ὅτι κατὰ πρῶτον διέτηρησαν τὴν ζωὴν αὐτῶν. Πολλοὶ δὲ τῶν χωρικῶν, καὶ μετ' ἡμέρας ἰκανὰς ὕστερον, λαμβάνου-

τες μετ' ἑαυτῶν ὀθωμανικὰς οἰκογενείας, διὰ να τὰς μεταφέρωσι δῆθεν εἰς τὰς πατρίδας των, τὰς ἐφόνεον καθ' ὀδόν, ἀφοῦ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὀποῖα μετεχειρίζοντο πρὸς ἀνακάλυψιν χρημάτων, ἢ πολυτίμων εἰδῶν, ἀπέβησαν μάταια· ὄστε μετὰ τινος ἡμέρας τόσοσιν αἱ ἀγγυαὶ τῆς πῦλεως, τὰ πὲριξ αὐτῆς, ὄς καὶ αἱ εἰς τὰς ἐπαρχίας διευθύουσαι ὀδοὶ, ἔγεμον πτωμάτων διαφόρου ἡλικίας καὶ φύλου ὀθωμανῶν.

Καθ' ὄλον δὲ τὸ διάσημα τῶτο τὰ Ἑλληνικὰ τρατεύματα ἠδύνατο να θεωρηθῶσιν εἰς πλήρη ἀναρχίαν· διότι ἕκαστος ἐφρόντιζε να ὀφεληθῆ ἐκ τῶν λαφύρων, χωρὶς να ὑπακούη εἰς ἀνώτερον ἀρχηγόν. Πολλάκις δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ λαφυραγωγοῦντες ἐλαφυραγωγῆθησαν παρ' ἄλλων ἰσχυροτέρων καὶ πλειοτέρων· ὄστε εἰν δὲν ὑπῆρχε σῶμα ἰκανῶς πολυάριθμον καὶ στενῶς συνδεδεμένον, ἐκινδύνευσεν να στερηθῆ τὰς ὀφελείας του ἀπὸ ἄλλους ἰσχυροτέρους καὶ πολυπληθεστέρους, ἐλθόντας ἀρχότερα, καὶ μὴ ὀφεληθέντας ἀναλόγως τῶν προσδοκιῶν των. Ὄς καὶ ἐκ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς πῦλεως πολλοὶ ἐγυμνώθησαν, τινὲς ἐβλάφθησαν, καὶ ἄλλοι ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Τόσιν ἡ μαρτία τῶ κέρδους τυφλῶνει τὸν ἄνθρωπον, ὄστε τὰ πάντα τολμᾷ να ἐπιχειρήσῃ, ὄταν ὀ φόβος τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρηθῆται ἀπὸ αὐτῶν, καὶ ὀ χαλινὸς τῆς ἠθικῆς καὶ δρησκείας καταπατῆται!

Ἐκτὸς λοιπὸν τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες κατὰ τὴν

συνθήκην ανεχώρησαν ἀβλαβεῖς, καὶ διεσώθησαν εἰς τὰς πατρίδας των, ἐν οἷτινες δὲν ἦσαν ἐδὲ δισχιλίοι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ὅλοι οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ, ὅσοι εὐρέθησαν κατὰ τὴν πολιορκίαν εἰς Τρίπολιν, ἀπωλέσθησαν ἀπὸ τοὺς πολέμους, ἀπὸ τὴν πείναν, ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τελευταῖον ἀπὸ τὴν μάχαιραν· ὀλίγα δὲ μόνον ἄτομα διεσώθησαν ἀπὸ τὸν γενικὸν ὄλεθρον· ἀλλὰ καὶ ταῦτα κατὰ μέγα μέρος ὀφείλου εἰς τὴν καλλονὴν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν των, ἐκτὸς τῶν οἰκογενειῶν τοῦ Χουρσίτη, αἵτινες διετηρήθησαν διὰ χρηματικὰς ὠφελείας καὶ ἀνταλλαγὴν αἰχμαλώτων.

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας οἰκοδομήματος. Καταστραφείσης τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἑδρας τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἠδύνατο πλέον νὰ θεωρηθῇ ἐλευθέρα. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχαν ἔτι φρούρια τινὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν, ὡς αἱ Πάτραι ἐν τῷ Ναύπλιον, διὰ τὴν πτώσιν ὅμως τῆς Τριπόλεως ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία ἐθεωρεῖτο ἤδη ὡς ἀποκατασταθεῖσα εἰς Πελοπόννησον· καὶ πραγματικῶς ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς ἐν αὐτῇ Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, ὅχι μόνον ἐνεψύχωσε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ἀγῶνά των, ἀλλ' ἐπέφερε καὶ πολλὰς εὐκολίας, εἰς τὸ νὰ προετοιμασθῶσι διὰ μελλούσας πράξεις. Ἐὰν δὲ ἡ Τρίπολις ἤθελε μένει ἔτι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ὅταν εἰσῆλθεν ὁ Δράμαλης εἰς Πελο-

πόννησον, ὅλαι αἱ περὶ ἐλευθερίας ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ἤθελον ἀποβῆ μάταιαι. Πόσον δὲ ὁ κατέχων τὴν Τρίπολιν ἐπηρεάζει τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου, ἐφάνη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐκστρατείας.

ΠΕΡΙ ΑΣΦΥΞΙΑΣ (1).

§ 5. Ἀσφυξία διὰ τοῦ ἀερίου τῶν ἀποπάτων, τῶν ἐγκαταλελειμμένων πηγαδίων, τῶν ὑπονόμων, τῶν τάφων, τῶν ὑπογείων κ.τ.λ.

Πρῶτον ἐκθέτομεν ταχέως τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τὸν βαντίζομεν μὲ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ ὄξος, ἢ κάλλιον μὲ χλωρικήν τίτανον καὶ πυκνὴν διάλυσιν αὐτῆς ἐν τῷ ὕδατι (4 οὐγγίας τιτάνου, ὡς 15 ὀκάδας ὕδατος)· κατόπιν ἐκ διαλειμμάτων κινουῦμεν ὑπὸ τὴν ῥίνα ἀγγεῖον μὲ χλωρίον (ὑδροχλωρικὸν ὄξυ ὀξυγονωμένον), ἢ μᾶλλον μὲ χλωρικήν πεπεκνωμένην τίτανον, τὴν ὁποῖαν δύναται ὁ ἀσθενὴς ν' ἀναπνεύσῃ ἀβλαβῶς.

Ἐὰν ὁ ἀσφυκτικὸς κατέπιεν ὕδωρ λιμνάζον καὶ σεσηπὸς, τῷ δίδομεν δύο κόκκους ἐμετικῶ, ἢ ἐν ποτήριον ἐλαίου, ὡς ἐμετικόν, ἅμα δυναθῆ νὰ καταπίῃ· ἀκολούθως δίδονται τὰ ὀξείνα, καὶ γίνεται ἡ θεραπεία, ἢ διαγραφείσα περὶ πνιγμένων (ἰδὲ § 1).

(1) ἴδε φυλ. Δ' σελ. 290.

§ 6. Προφυλακτικὰ κατὰ τῆς ἀνωτέρω
ἀσφυξίας μέσα.

Ὅσοι προτίθενται νὰ ἔμδωσιν ἐντὸς ἀποπάτων, ὑπονόμων, καὶ τῶν τοιούτων, ἀνάγκη νὰ δοκιμάσῃσι πρῖν, ἂν ὁ ἐκεῖσε εὐρισκόμενος ἀήρ ᾖναι ἐπιτήδειος εἰς τὴν ἀναπνοήν, καὶ τοῦτο βοηθεῖα ἀχύρου, ἢ χάρτου ἀναμμένου, ἢ ἀναμμένης λαμπάδος, τὴν ὁποῖαν ἐμβάλλουσιν εἰς τοὺς ῥηθέντας τόπους. Ἐὰν λοιπὸν δὲν διατηρῆται ἡ φλόξ, τότε πρέπει νὰ καθαρισθῇ προηγουμένως ὁ ἀήρ καθ' ἐν τῶν δύο ἐξῆς μέσων. Προκειμένου περὶ ὑπονόμου, ἢ ὑπογείου, πρῖν ἢ εἰσέλθῃ τις, δέτει εἰς τὴν εἰσόδον πῆλινον ἀγγεῖον περιέχον χλωρικὴν τίτανον διαλελυμένην εἰς ὕδωρ, χύνει δ' ἐντὸς αὐτοῦ ἐν ποτήριον ἐλαίου τοῦ βιτριολίου (θεικοῦ ὀξέος), ἢ πνεύματος τοῦ ἁλατος (ὕδροχλωρικοῦ ὀξέος), ἢ καὶ ὄξους, ἐν ἑλλείψει τῶν ἄλλων. Πρέπει ἀκολούθως νὰ κλείσῃ, ὅσον ἔνεστι καλῆτερον τὴν θύραν, καὶ νὰ τὴν ἀνοίξῃ μετὰ τέσσαρας, ἢ πέντε ὥρας· καλὸν εἶναι νὰ προσδέσῃ τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ ἄκρον μακροῦ ξύλου, διὰ νὰ τὸ βάλῃ τοιουτοτρόπως ὅσον εἶναι δυνατὸν βαθύτερα ἐντὸς τοῦ τόπου, τοῦ ὁποῖου τὸν ἀέρα προτίθεται νὰ καθαρίσῃ· μᾶλλον τοῦτο πρέπει ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ ῥαντίζῃ τὸ ἔδαφος μὲ διάλυσιν τῆς χλωριούχου τιτάνου (2 ὀγγύας τιτάνου εἰς τρεῖς λίτρας ὕδατος).

Προκειμένου δὲ περὶ ἀποπάτου, ἀφοῦ ἀνασηκώσῃ τις τὴν πέτραν τῆς ὀπῆς μὲ προφύλαξιν, χύνει ἐν αὐτῇ ἄσβεστον διαλελυμένον εἰς τὸ νερόν,

διὰ νὰ οὐδετερωθῇ κατὰ πρῶτον τὸ δηλητηριώδες ἀέριον (ἀμμωνιακὸν ἀέριον), τοῦ ὁποῖου ἡ παρουσία γνωρίζεται διὰ τῶν νυγμῶν, τοὺς ὁποῖους ἐπιφέρει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς τὴν ῥίνα· ἀνακινήσας δὲ ἀρκούτως τὰς κοπρῶδεις ὕλας μὲ ῥάβδον, καὶ κλείσας τὸν ἀπόπατον ἐπὶ μίαν τοῦλάχιστον ὥραν, ἐπιχύνει, ἀφοῦ τὸν ἀνοίξῃ, διάλυσιν χλωρικῆς τιτάνου τρεῖς λίτραι τοιαύτης τιτάνου ἀρκοῦν δι' ἀπόπατον εἰκοσιπέντε κυβικῶν μέτρων. Μετὰ ταῦτα ἀρχίζει τὴν ἐργασίαν. Καλὸν ὅμως εἶναι νὰ κρατῇ ὀλίγην διάλυσιν τιτάνου, διὰ νὰ βρέχῃ τὰς ἀποβαλλομένας ὕλας, καὶ νὰ νίπτῃ ἐκ διαλειμμάτων τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὴν τοιαύτην ἐκκαθάρισιν.

Καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῷ ἀποπάτῳ ὁ ἐργάτης καλὸν εἶναι νὰ πίνῃ ὀλίγον οἶνόπνευμα.

Τ' αὐτὰ προφυλακτικὰ πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ καὶ ὁ θέλων νὰ καθαρίσῃ πηγάδιον, ἔξω ἀπὸ τὸ ἄσβεστόνερον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνωφελὲς εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν.

Ἐὰν εἷς ἢ πολλοὶ, καταβάντες εἰς τοιοῦτον ἀκάθαρτον τόπον, πάθωσιν ἀπὸ πνιγμονῆν, δὲν πρέπει ἐν ἄλλοις νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ νὰ εἰσέλθῃ διὰ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτούς· διότι δέλει ὑποσῆ ἐν αὐτὸς τὸ αὐτὸ, καὶ τούτου παραδείγματα ἔχομεν πλεῖστα· ἀλλὰ προηγουμένως πρέπει νὰ καθαρισθῇ ὁ ἀήρ, οἱ δὲ παθόντες ἢ ἀποσυρθῶσι δι' ἀρπαγίου (τσιγγελίου), στερεῶς προσαρμοσθέντος εἰς τὸ ἄκρον πασσάλου

τινός· τὸ ἀρπάγιον βέβαια πρέπει νὰ ἐμπήγηται εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀσφυκτικοῦ.

Συγχρόνως πρέπει ν' ἀνοιχθῶσιν αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα, νὰ πλατυνθῶσιν αἱ τρύπαι, νὰ τρυπηθῶσιν οἱ θόλοι, ἀν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι, διὰ νὰ εὐκολυνθῇ οὕτως ἡ εἴσοδος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος.

Τὰ δὲ μέσα τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἀέρος εἰσὶν οἱ καπνισμοὶ μὲ χλωρικήν τίτανον καὶ ἔλαιον τοῦ βιτριολίου, εἰς ἃ πρέπει νὰ προσθήσῃ τις τοὺς ραντισμοὺς μὲ χλωροῦχον ἰσχυρὸν ὕδωρ.

Ἄν ὅμως ἀμέσως δὲν προμηθευθῇ τις τ' ἀνωτέρω μέσα, μεταχειρίζεται ὕδωρ τῆς ἀσβέστου (1 λίτραν ἀσβέστου ἐπὶ 10 ὀκάδων ὕδατος), ὅσος καθαρὸν, ἢ καὶ ψυχρὸν ὕδωρ, ραντίζον δι' αὐτῶν τὸ ἔδαφος. Δὲν ἔχουσι μὲν ταῦτα τὴν αὐτὴν μὲ τὰ προηγούμενα ἀποτελεσματικότητα, οὐχ ἤττον ὅμως εἰσὶν ὠφέλιμα, ὡς ἐξασθενοῦντα τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀκαθάρτου ἀερίου.

Μετὰ τὴν χρῆσιν ἀπάντων τῶν πρὸς κάθαρσιν τῶν τοιούτων τόπων μέσων, βεβαιούται τις περὶ τῆς ἐπιτυχίας διὰ λαμπάδος ἀναμμένης, ἢ ζώου τινός, τὸ ὁποῖον ἐμβάλλει ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ οὕτως εἰ μὲν ἡ λαμπὰς διατηρῆται ἀναμμένη, καὶ τὸ ζῶον ζῆ, οὐδεὶς ὑπάρχει τότε κίνδυνος. Μ' ὅλον τοῦτο καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην διαβεβαίωσιν, ὅστις εἰσέλθῃ πρῶτος, εἰς ἔχῃ ὑπὸ τοὺς βραχιόνάς του διπλοῦν σχοινίον, καὶ ἄς κρατῇ καὶ ἐν ἑτερον εἰς τὰς χεῖράς του, διὰ νὰ δύναται νὰ εἰδοποιῇ νὰ τὸν ἀνασύωσιν, ἅμα παρουσιασθῇ τις κίνδυνος.

§ 7. Ἀσφυξία διὰ τραυλισμῶ (ἀγχόνης).

Κόπτομεν καὶ ἀποσπῶμεν τὸν δεσμὸν, ὅστις σφίγγει τὸν λαιμὸν τοῦ ἀπηγγονισμένου· καταβιάζομεν δὲ τὸ σῶμα, χωρὶς νὰ ἀφήσωμεν νὰ πέσῃ, ἀν ἦναι κρεμασμένος. Τὸν θέτομεν ἔπειτα εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὸν πλαγιάζομεν ὑπτίως (ἀνάσκελα), εἰς θέσιν ὥστε σχεδὸν νὰ κáθηται· ἀφαιροῦμεν δὲ ὅλα τὰ στενὰ ἐνδύματα, λαιμοδέτας, ζώνας, στηθοδέσμους, περισκελίδας (καλτσοδέτας) κτλ. ἐπιθέτομεν κατόπιν 15-30 βδέλλας, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ πάσχοντος καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ὅπισθεν τῶν ὠτων καὶ εἰς τὰ πλάγια τοῦ λαιμοῦ. Ἐν ἐλλείψει δὲ βδελῶν ἐνεργοῦμεν μικρὰς χαράξεις διὰ μαχαιριδίου, ἢ τῆς ἄκρας ψαλιδίου ἐντὸς τῶν ρωθίωνων, καὶ ταῦτα μέχρις οὗ καταφθάσῃ ἄνθρωπος ἔμπειρος διὰ νὰ κάμῃ δυνατὴν φλεβοτομίαν εἰς τὸν βραχιόνα, ἢ εἰς τὸν λαιμὸν.

Μεταχειρίζομεθα συγχρόνως τοὺς ραντισμοὺς μὲ ψυχρὸν ὕδωρ, τὰς ἐντρίψεις, τὰς ἐμφυσήσεις, τὰ κλύσματα κτλ. ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν.

Τὸ ἐξοίδημα τὸ ἔνεκα τοῦ σχοινίου γινόμενον εἰς τὸν τράχηλον πολλάκις εἶναι τοιοῦτον, ὥστε καθίσταται ἀναγκαία ἡ ἀνοιξίς του ταύτην ὅμως ἰατρὸς μόνον δύναται νὰ διατάξῃ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ.

Εἰς μίαν μόνην περίστασιν ἀπαιτεῖται νὰ δευράνωμεν τὸ σῶμα ἀντὶ νὰ τὸ καταψύξωμεν, ὅταν δηλαδὴ ἐξετέθῃ εἰς τὸ ψύχος διὰ πολὺν καιρὸν.

§ 8. Ἀσφυξία ἐκ τῆς θερμότητος.

Ἡ τῆς τοιαύτης ἀσφυξίας θεραπεία εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀερίου. Εἰς ταύτην περιπλέον πρέπει, ὅσον τάχιον, νὰ ἐνεργήσωμεν γενικὴν διὰ νυστερίου εἰς τὸν βραχίονα, ἢ τὸν λαιμὸν ἀφαίμαξιν, ἢ διὰ βδελλῶν, ὅταν δὲν ᾔηται εὐκολία διὰ τὸ πρῶτον. Πρὸς δὲ ἐμυθίζομεν τὴν κεφαλὴν τοῦ πάσχοντος ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος, ἀκολουθῶν καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἢ μᾶλλον βαντίζομεν αὐτὸ συχναίς μὲ ψυχρὸν ὕδωρ. Τῷ δίδομεν δὲ νὰ πῖη ὕδωρ μετ' ὄξους, ἂν δύναται νὰ καταπῖη· ἀλλὰ καὶ κλύσματα ἐκ ψυχροῦ ὕδατος εἰσὶν ὠφέλιμα· ἀπεναντίας ἐπιπλασθῆ εἰσὶ ποτὰ δερμαντικά καὶ λουτρά χλιαρὰ. Ἡ τοιαύτη ἀσφυξία δύναται νὰ συμβῆ ἐντὸς δωματίου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀὴρ θερμαίνεται ὑπερβολικὰ ἀπὸ θερμάστραν, ἢ ἀπὸ πληθὺν ἀνθρώπων· προσέτι εἰς πεδιάδα ἀδενδρον καὶ γυμνὴν, καὶ εἰς μεγάλας ὁδοὺς, ἕνεκα τῆς μεγίστης θερμότητος τῆς ἀτμοσφαίρας, ἢ διὰ τῆς ἀμέσου ἐνεργείας τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Ὁ συλλέγων τὸ χόρτον, ὁ δεριστής, ἢ ὁ διαβάτης ὁ καταλαμβανόμενος κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ σκοτοδινίαν, ἀπὸ στενοχωρίαν, ἀπὸ πνιγμονὴν, πρέπει νὰ καταφεύγῃ ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου, εἰς τὴν δροσίαν, νὰ πῖη ὕδωρ μετ' ὄξους, καὶ νὰ ἐμβάλῃ τὴν κεφαλὴν του καὶ κατόπιν ὅλον του τὸ σῶμα εἰς ὕδωρ ψυχρὸν.

Καὶ διὰ τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἤθελον προσβληθῆ

ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀσφυξίαν, πρέπει τ' αὐτὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν μέσα. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν βλέπει τις συχνὰ ταχυδρόμους, διακόπτοντας τὴν ὁδοποιήσιον ἐν καιρῷ θέρους, διὰ νὰ ἀφαιμάξωσι τοὺς ἀσθμαίνοντας καὶ πνιγομένους ἐκ τῆς θερμότητος ἵππους των, καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι μετὰ ταῦτα τὸν δρόμον των διὰ τῶν αὐτῶν ἵππων.

Ἐπίσης προλαμβάνει τις τὴν δυσάρεστον ἐπιβράχην τῆς θερμότητος καὶ τοῦ κοινοστοῦ ἐπὶ τῶν ὁδοποιικῶν ἵππων, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἵππων τῶν κοινῶν ἀμαξῶν, τῶν ταχυδρομικῶν καὶ τῶν μετακομιστικῶν, πλύνων τοὺς ῥόθωνας, τὸν πρωκτὸν καὶ τὸ ἀνώτερον τῆς κοιλίας αὐτῶν μέρος μὲ ὕδωρ ἠνωμένον μετ' ὄξους κατὰ πᾶσαν τρίτην ἢ τετάρτην λεύγαν. (ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΣΤΑΦΙΔΟΦΥΤΤΕΙΑΣ (α).

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, ἦτοι τὴν ἐλάττωσιν, ἢ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἐξόδων τῆς καλλιεργείας.

Κατὰ δύο τρόπους ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν τῆτον, ἢ ἐλαττόνουντες τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας, ἢ ἀπολαμβάνοντες ἄλλας ὠφελείας ἀντιστοιχούσας μὲ τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας.

Δυνάμεθα νὰ ἐλαττώσωμεν τὰ ἔξοδα, εἴαν εἰς τὸ σκάψιμον τῶν σταφιδαμπέλων μεταχειρισθῶμεν τὸ ἄροτρον, συρόμενον ἀπὸ μόνον ἓνα ἵππον,

(α) Συνέχεια, δρα φυλ. Δ'. σελ. 296.

τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀδύνατον. Εἶναι ἀληθές ὅτι πλησίον τῶν κλημάτων τὸ ἄροτρον δὲν θέλει κάμει καλλιέργειαν καλὴν, ἀλλὰ τὸ μέρος τοῦτο δύναται νὰ διορθωθῇ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν· ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο τῆς καλλιέργειας εἰσαχθῇ εἰς χρῆσιν, θέλει ἀπαλλαχθῇ ὁ ἰδιοκτήτης ἀπὸ τὰ δύο τρίτα τῶν ἐξόδων τῆς καλλιέργειας.

Ἡμποροῦμεν δὲ νὰ λάβωμεν ὠφέλειαν διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν σταφιδῶν καθ' ἕνα τῶν ἐξῆς δύο τρόπων.

1. Ὄταν ἐνεργῆται τὸ σκάψιμον τῶν σταφιδαμπέλων, τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἀπὸ τὰ μέσα Φεβρουαρίου ἕως τὰ μέσα Μαρτίου, νὰ φυτεύσῃ ἐντὸς τοῦ μεταξὺ τῶν κλημάτων διαστήματος γαιόμηλα. Τὸ φυτὸν τῶν γαιομήλων κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου, ὅτε συνήθως γίνεται τὸ σκάλισμα τῶν σταφιδαμπέλων, θέλει εἶναι ἰκανῶς προχωρημένον, ὥστε νὰ σκαλισθῇ καὶ αὐτό. Γίνεται δὲ ὄριμον διὰ συλλογὴν, ὅταν παρέρχεται ὁ καιρὸς τοῦ τρυγητοῦ, ἧται κατὰ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου. Τὸ δὲ σκάψιμον, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται διὰ τὴν ἐξαγωγήν αὐτοῦ τοῦ προϊόντος, θέλει χρησιμεύσει πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς σταφιδαμπέλου· διότι ἐν καλὸν σκάψιμον ἰσοδυναμεῖ σχεδὸν μὲν ἐλαφρὸν κόπρισμα· διὰ νὰ εὐγάλλωσι δὲ τὰ γαιόμηλα, βεβαίως τὸ σκάψιμον θέλει γένει ἀρκετὰ καλόν.

Μένει τώρα νὰ ἴδωμεν, ἐὰν τὰ δύο ταῦτα προϊόντα δὲν βλάπτωνται ἀμοιβαίως. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ

τὴν σταφίδα, νομίζομεν ὅτι δὲν βλάπτεται ἀπὸ τὴν φυτείαν τῶν γαιομήλων. Εἶναι ἤδη ὁμολογούμενον, ὅτι οἱ ἀγροὶ ἐξασθενῶσιν ὡς πρὸ τὸ προϊόν, τὸ ὁποῖον προήγαγον, διατηροῦσιν ὅμως δυνάμεις δι' ἄλλα προϊόντα, παρὰ τὰ ὁποῖα ἐσπάρθησαν εἰς αὐτούς· διὰ τοῦτο ἀγρὸς σπειρόμενος ἐναλλάξ διαφορά εἶδη καρπῶν, ποτὲ δὲν ἐξασθενεῖ, καὶ θεωρεῖται ὅτι ἔχει δυνάμιν νὰ καρποφορῇ καὶ ἄνευ κοπρίσματος. Ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ ἐξάξωμεν συμπέρασμα, ὅτι τὰ γαιόμηλα τρέφονται ἀπὸ ἄλλων χυμῶν παρὰ τὸν ὁποῖον χρειάζονται τὰ σταφιδοκλήματα διὰ τὴν πλήρη αὐτῶν εὐφορίαν.

Δὲν δύναται δὲ τὰ γαιόμηλα εὐδ' ὡς ἐκ τῆς βλαστήσεως αὐτῶν νὰ φέρωσι βλάβην εἰς τὰ σταφιδοκλήματα. Τὸ φυτὸν τῶν γαιομήλων δὲν ὑψοῦται τοσοῦτον, ὥστε νὰ φθάνη ἕως εἰς τοὺς κλώνους τῶν κλημάτων, ὅπου ὑπάρχουν αἱ σταφυλαὶ, καὶ νὰ φέσῃ πνιγμονὴν εἰς αὐτάς, ἐκτὸς ἂν ἡ κεφαλὴ τῶν κλημάτων εἶναι χαμηλὴ ἢ πολλὰ πλησίον εἰς τὴν γῆν· μ' ὅλον τοῦτο καὶ εἰς τοιαύτην περίεασιν δύναται ν' ἀποφεύγῃ τὴν βλάβην μὴ φυτεύοντες γαιόμηλα τόσον πλησίον τοῦ κληματος.

Ἄς παρατηρήσωμεν ἤδη ἂν καὶ τὰ γαιόμηλα ἠμποροῦν νὰ εὐτυχήσωσιν ἐντὸς τῶν σταφιδαμπέλων· ὁ μόνος κίνδυνος αὐτῶν, τὸν ὁποῖον ὑποπτεύομεν εἶναι, ὁ ἐκ τῆς σκιάς τῶν κλημάτων· μ' ὅλον ὅτι εἰς τόπους ξηροῦς, ἡ σκιά αὕτη ἠμπορεῖ νὰ ἦναι σωτήριος εἰς τὰ γαιόμηλα, μ' ὅλα ταῦτα

ὅσα γαιόμηλα εὐρίσκονται εἰς τὰ κενὰ μεταξὺ τῶν κλημάτων διαστήματα, δὲν δέλουν βλαφθῆ ἀπὸ τὴν σκιάν, ἢ δὲ καρποφορία αὐτῶν, εἰάν δὲν ἀποβῆ ὑπερβολικῆ, δέλει εἶναι μετρία, ὥστε καὶ πάλιν ἢμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὠφέλιμος ἢ καλλιέργεια τῶν γαιομήλων.

Ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν γαιομήλων ἦτο δυνατὸν μόνον τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας νὰ εὐγαίνωσιν, ἢ ὠφέλεια εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν σταφιδαμπέλων ἦθελεν εἶναι σημαντικῆ διότι τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν σταφίδων ποσὸν ἦθελε μένει εἰς αὐτοὺς ὡς κέρδος ἀνέξοδον. Ἀλλὰ συγχρόνως ἦθελεν ἐπέλθει καὶ ἄλλη σημαντικῆ ὠφέλεια. Τὸ προϊόν τῶν γαιομήλων ἦθελε χρησιμεύσει ὡς θεραπευτικὸν μέσον τῶν σιτοδειῶν καὶ ἐν ἀφθονίᾳ δὲ τῶν σιτηρῶν, οἱ Ἕλληνες κάμνοντες χρεῖσιν τῶν γαιομήλων, δέλουν εἶσθαι εἰς κατάστασιν νὰ κάμωσι πλειοτέραν ἐξαγωγήν τῶν δημητριακῶν καρπῶν, καὶ νὰ ὠφελθῆ γενικῶς τὸ κράτος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς χρημάτων, ἢ ἀναλόγου ἀξίας ξένων προϊόντων.

2. Ἐὰν ἐντὸς τῶν σταφιδαμπέλων, καὶ μάλιστα ὅπου αἱ γαῖαι εἶναι ὑγραι, φυτεύσῃ τις συκαμινέας, ἢμπορεῖ νὰ λάβῃ ὠφέλειαν ἴσην, ἢ καὶ πλειοτέραν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν καλλιέργειαν ἐξόδων· πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ἐνταῦθα πῶς πρέπει νὰ διατεθῶσι τὰ δύο εἶδη τῶν φυτῶν, ὥστε νὰ μὴν βλάπτωνται ἀμαιοδίως.

Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν τοῦτον, πρέπει

νὰ κάμωμεν τὴν φυτεῖαν τῶν συκαμινεῶν ὡς ἑξῆς.

1. Νὰ τεθῶσι κατὰ σειρὰν τὰ φυτευόμενα δένδρα, αἱ δὲ σειραὶ ν' ἀπέχωσιν ἢ μία τῆς ἄλλης τρία τοῦλάχιστον γαλλικὰ μέτρα, ἢ καὶ πλειότερον· νὰ ἦναι δὲ εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν τῶν κλημάτων.

2. Νὰ προσδιορισθῆ ὁ κορμὸς τῶν συκαμινεῶν ἴσος μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, διὰ νὰ δύναταί τις νὰ κόπτῃ τοὺς κλώνους αὐτῶν ἰστάμενος ὄρθιος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ νὰ θέτῃ τὰς κοπτομένας βέργας εἰς τὰ μεταξὺ τῶν κλημάτων κενὰ διαστήματα, χωρὶς νὰ πίπτωσιν ἐπὶ τῶν σταφιδοκλημάτων καὶ νὰ ἐπιφέρωσι βλάβην εἰς αὐτά.

3. Νὰ κόπτωσι κατ' ἔτος ὅλους τοὺς κλώνους τῶν συκαμινεῶν διὰ τὴν τροφήν τῶν μεταξοσκωλήκων, ἀφίνοντες μόνον τὸν κορμὸν τῶν συκαμινεῶν.

Ἡ τροφή τῶν μεταξοσκωλήκων γίνεται ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον καὶ διαρκεῖ ἕως τὰ τέλη τοῦ Μαΐου· κόπτων λοιπὸν τις κατ' ὀλίγον τὰς συκαμινέας κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἀπαλλάττει τὰ κλήματα ἀπὸ τὴν σκιάν αὐτῶν· ἕως οὗ δὲ νὰ γένωσιν οἱ νέοι κλώνοι τῶν συκαμινεῶν, διὰ νὰ κάμωσι σκιάν, αἱ σαφίδες φθάνουσιν εἰς τὴν ὠριμότητα αὐτῶν, καὶ τρυγῶνται ὥστε δὲν φέρουσιν οὐδεμίαν βλάβην εἰς τὰ κλήματα.

Ἡ ἐκ τῆς φυτείας τῶν συκαμινεῶν ὠφέλεια,

ὅσον ὀλίγη καὶ ἂν ὑποτεθῆ, θέλει ἀπαλλάξει ὀπωσδήποτε τὸν ἰδιοκτήτην ἀπὸ τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας· διότι εἰς ἕκαστον γαλλικὸν φρέμμα ἤμποροῦν νὰ φυτευθῶσιν ἑκατὸν συκαμινέαι, ἑκάστη δὲ αὐτῶν μόνον εἰκοσιπέντε λεπτῶν εἰσόδημα ἔαν δώσῃ, ἀπαλλάττει τὸν ἰδιοκτήτην τῶν ἐξόδων τῆς καλλιέργειας τῆς σταφιδαμπέλου. Ἄλλ' εἰς τὴν φυτεῖαν ταύτην χρειάζονται ἔξοδα δι' ἀγορὰν τῶν φυτῶν καὶ διὰ τὸ φύτευμα αὐτῶν καὶ ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον οἱ ἰδιοκτῆται θέλουν ἔχει τὴν εὐκολίαν καὶ ἐπιθυμίαν νὰ ἐξοδεύσωσι. Μένει δὲ εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἰδιοκτητῶν νὰ κάμωσι δοκιμὰς καὶ ἄλλων εἰδῶν φυτῶν, ἔαν ἐπιτυγχάνωσι καλλήτερον.

Ὡς πρὸς τὸ τρίτον.

Καθὼς ἐλαττόνων τις τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας, ἢ ἀπαλαττόμενος αὐτῶν ὀλοτελῶς, ἐπιτυγχάνει μίαν ὠφέλειαν ἀπολαμβάνων ἀνεξόδως τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ σταφιδοκαρποῦ, οὕτως καὶ ἂν δυνηθῆ νὰ αὐξήσῃ τὴν καρποφορίαν τοῦ προϊόντος τούτου ἀπολαμβάνει κατ' ἄλλον τρόπον τὴν αὐτὴν ὠφέλειαν. Ἴδου ποῖα μέσα δύναται νὰ μεταχειρισθῆ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου.

1. Κόπρισμα μέτριον καὶ μὲ χωνευμένην κοπρίαν· διότι πολλὴ καὶ ἀχώνευτος αὐξάνει πολὺ τὴν βλάστησιν τῶν κλώνων, δὲν ὠφελεῖ ὅμως εἰς τὴν καρποφορίαν, καὶ βλάπτει τὴν ποιότητα τοῦ καρποῦ.

2. Τὸ νὰ κάμῃ τὸν γύρον τῆς σταφιδαμπέλου ὑψη-

λὸν μὲ χῶμα, καὶ ὅταν ἦναι βροχὴ, μάλιστα τὸ θέρος, νὰ κάμῃ αὐλακας, ὥστε τὰ ὕδατα τῶν ὁδῶν, ἢ παρακειμένου τινὸς ρύακος, θολωμένα νὰ εἰσέρχονται ἐντὸς τῶν σταφιδαμπέλων.

3. Νὰ ρίπτῃ ἐντὸς τῶν σταφιδαμπέλων τὸ χῶμα, τὸ ὅποιον ἐξάγει τις ἀπὸ τὰς περὶ αὐτὰς τάφρους, ὅταν καθαρίζῃ αὐτάς.

4. Νὰ ρίπτῃ ἐντὸς τῶν σταφιδαμπέλων θνησιμαῖα ζῶα, κόκκαλα, κέρατα, παλαιοδέσματα, κάρβουνα, στάκτην, παλαιοχαλάσματα ἀσβέσου, γύψου κ.τ.λ., τὰ ὅποια αὐξάνουν τὴν ποσότητα τοῦ καρποῦ χωρὶς νὰ βλάπτωσι τὴν ποιότητα.

5. Ὅταν κἀνὲν τῶν ἀνωτέρω μέτρων δὲν δύναται τις νὰ μεταχειρισθῆ· διότι ἤμπορεῖ νὰ ἦναι μακρὰν τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ὅπου εὐρίσκονται ταῦτα, ἤμπορεῖ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ νὰ στείρῃ ἐντὸς τῆς σταφιδαμπέλου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σκαψίματος εἰς τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου, ἢ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου, βρώμην, ἢ βίκον πολὺ πυκνὰ. Ὅταν δὲ ταῦτα μεγαλώσωσι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σκαλίσματος, σκαλίζων τὴν ἀμπελον νὰ κόπτῃ μὲ τὴν τζάπαν καὶ νὰ παραχόνη εἰς τὸ χῶμα τὰ φυτὰ ταῦτα διὰ νὰ γένωσι κόπρος σηπόμενα· τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ μέτριον κόπρισμα· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δύναται τις κατ' ἔτος νὰ τὸ κάμῃ, καὶ εἰς ὅποιονδήποτε μέρος καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἢ ἀμπελος, ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς μέσον καλλήτερον καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιον κόπρισμα.

Ὅπου συνειθίζουσι νὰ κάμνωσι τὸ πρῶτον σκά-

ψιμον κατά τὸν Ὀκτώβριον, ἢ Νοέμβριον, ἢ ἡμποροῦν νὰ ρίψωσι τοὺς ἀνωτέρω σπόρους κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ ἐπιτυγχάνουσι καλλήτερον μάλιστα, ὅταν κάμη τὸ σκάψιμον καὶ τὴν σπορὰν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμη τὸ σκάψιμον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου ἢ τὰς ἀρχὰς Μαΐου, ἐποχὴν τοῦ σκαλίσματος, νὰ κάμη τὸ σκάψιμα ὡς σκάψιμον καὶ ἡ ὠφέλεια δέλει ἀποδῆ διπλασία· διότι ἀποφεύγει οὕτω τὴν μίαν τῶν δύο ἐργασιῶν, καὶ διότι τὸ ἐντὸς τῆς ἀμπέλου σπαρτὸν δέλει λάβει μέγεθος πλειότερον, καὶ δέλει χρησιμεύσει ὡς πλειότερα κοπρία.

Ἐὰν ἡ καλλιέργεια τῶν γαιομήλων ἐντὸς τῶν σταφίδων παραδεχθῆ, καθ' ὃν τρόπον ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅταν ἐξάγη τις τὰ γαιομήλα, δύναται νὰ σπείρῃ τὴν βρώμην, ἢ τὸν βίκον ὡς προσημειώσαμεν, τὸν δὲ Μάρτιον κατὰ τὸ σκάψιμον καταστρέφων τὰ φυτὰ ταῦτα νὰ φυτεύσῃ γαιομήλα, καθ' ὃν τρόπον προεξεθέσαμεν.

Εἴπομεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης διατριβῆς, ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἤδη, ὅτι τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις δὲν τὰς προτείνομεν ὡς πράγματα θετικά· κινῶμεν τὴν περιέργειαν τῶν ἰδιοκτητῶν διὰ νὰ κάμωσι τινὰς δοκιμασίας. Ἀλλ' αἱ δοκιμασίαι πρέπει νὰ γένωσι συγχρόνως παρὰ πολλῶν, καὶ παρὰ τῶν αὐτῶν πολλάκις· διότι ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προῖδῃ τις ὅλας τὰς δυσκολίας, ὅσας δύναται ν' ἀπαντήσῃ, ὡς ἐκ τῆς ποιο

τητος τῶν γαιῶν, ὡς ἐκ τῶν συνηθειῶν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν περιπετειῶν κτλ. Πολλάκις δὲ ἐκ τῶν δοκιμασιῶν τούτων δύναται νὰ προέλθῃ ἄλλη τόσον ἀνέλπιστος, ὅσον μεγαλητέρα ὠφέλεια.

Πρὶν τελειώσωμεν τὰς παρατηρήσεις μας ταύτας, αἷς προσθέσωμεν καὶ μίαν ἄλλην, ἡ ὁποία, ἀν γένη παραδεκτὴ, ἢ ἡμπορεῖ ν' ἀποδῆ καὶ αὐτὴ ὠφέλιμος.

Δύο τάξεις ἀνθρώπων ὠφελοῦνται ἰδίως ἀπὸ τὴν σταφίδα, οἱ ἰδιοκτῆται τῶν σταφίδαμπέλων, καὶ οἱ καλλιεργηταὶ αὐτῶν. Ὅπου αἱ δύο αὗται ἰδιότητες συγκεντρῶνται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, τὰ ἄτομα ταῦτα δὲν ἐκτίθενται εἰς κίνδυνον, οὐδ' εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰς σταφίδαμπέλους τῶν ἀκαλλιεργήτους· διότι ἐργαζόμενοι μόνον τῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, καὶ μὴ πληρόντες χροῖματα, δέλουν ἀρκεσθῆ εἰς ὅτι καὶ ἀν λάβωσι παρ' αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ ἰδιοκτῆται, ἀναγκαζόμενοι νὰ πληρόνωσι μετρητὰ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν σταφιδῶν αὐτῶν, εἰν ἴδωσιν ὅτι δὲν προέρχεται ἀνάλογος ὠφέλεια, δέλουν ἐγκαταλείπει τὴν καλλιέργειαν ἢ δὲ ἐγκατάλειψις τῆς καλλιεργείας αὐτῶν δέλει ἐπιφέρει σημαντικὴν ζημίαν εἰς τοὺς ἐργάτας, διότι δέλει λείπει ἀπ' αὐτοὺς ἡ ἐργασία. Ἐπάρχει ὅμως τρόπος, καθ' ὃν εἶναι δυνατὸν οἱ μὲν ἰδιοκτῆται νὰ μὴν εὐρεθῶσιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προκαταβάλωσι τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας, τὸ ὁποῖον εἶναι

βαρὺ δι' αὐτοὺς, οἱ δὲ ἐργάται νὰ ἔχωσι βεβαίαν ἐργασίαν· ὁ τρόπος οὗτος εἶναι τὸ νὰ παραχωρήσωσιν οἱ ἰδιοκτῆται τὰς σταφίδαμπέλους αὐτῶν εἰς τοὺς ἐργάτας μὲ δεκαετῆ προθεσίαν, καὶ μὲ συμφωνίαν νὰ λαμβάνωσιν οἱ καλλιεργηταὶ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον, ἢ τὸ τέταρτον τοῦ καρποῦ ἀναλόγως μὲ τὴν ποιότητα τῆς σταφίδαμπέλου.

Οἱ ἰδιοκτῆται κάμνοντες τοιαύτην συμφωνίαν, θέλουσιν ἀπαλλαχθῆ, ὡς εἶπομεν, τῆς φροντίδος τοῦ νὰ πληρώσωσι τὰ ἐξόδα τῆς καλλιεργείας, διὰ τὰ ὅποια πολλοὶ δανείζονται μὲ ὑπερόγκους τόκους, ἢ προστυγχίζουσι τὸν καρπὸν των. Ἐλλείπει δὲ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ πᾶσα ἄλλη φροντὶς ἐπιστασίας, εἴτε αὐτοπροσώπου, εἴτε δι' ἄλλου. Ὅσοι δὲ ἰδιοκτῆται ἐνεργοῦσι τὴν καλλιέργειαν δι' ἄλλων, εἴτε διότι αὐτοὶ δὲν εὐκολύνονται νὰ παρευρίσκωνται αὐτοπροσώπως, εἴτε εἶναι ἀπόντες, οὗτοι θέλουσιν διπλασίως ὠφελῆθῆ διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης· διότι ἀποφεύγουσι τὰς παρὰ τῶν ἐπιστατῶν γινομένας καταχρήσεις καὶ ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν ἐξόδων καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας. Ὅλοι δὲ ἢ οἱ αὐτοπροσώπως καὶ οἱ δι' ἄλλων ἐνεργοῦντες τὴν καλλιέργειαν δὲν θέλουσιν στερηθῆ διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης πολὺ μέρος τῶν καρπῶν, τοὺς ὁποίους ἀπελάμβανον· διότι ἢ καλῆ καλλιέργεια, τὴν ὁποίαν οἱ ἐνοικιασταὶ θέλουσιν κάμει διὰ τὴν ὁποίαν περιμένουσιν ὠφέλειαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, θέλει ἐπιφέρει πλεονέκτησαν καρποφορίαν εἰς τὰς σταφίδαμπέλους.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ἐργάτας, οὗτοι κάμνοντες τοιαύτην συμφωνίαν ἔχουσι βεβαίαν ἐργασίαν κατ' ἔτος, ἐὰν δὲ δὲν πληρωθῶσιν ἀμέσως εἰς χρήματα, ἔχουσι ὅμως ἐλπίδα νὰ ὠφελῆθῶσι πλεονέκτερον διὰ τῆς καρποφορίας, ὥστε εἰς τὰ ἀλώγια τῶν σταφιδῶν θέλουσιν λάβει ποσότητα ὠφελείας ἀνάλογον μὲ τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας των, καὶ τότε τὸ ἡμερομίσθιον αὐτῶν ἀντὶ τριῶν δραχμῶν νὰ αὐξήσῃ πλεονέκτερον, ἢ ἢ νὰ διπλασιασθῆ. Ὅλη δὲ ἢ δυσκολία τῶν ἐργατῶν θέλει εἶναι μόνον διὰ τὴν πρώτην ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν θέλουσι κάμει χωρὶς νὰ λάβωσι χρήματα· ἀκολούθως ὅμως ἢ ἐκ τοῦ καρποῦ ὠφέλεια θέλει τοὺς εὐκολύνει διὰ τὸ μέλλον.

Μόνη δυσκολία ἢμπορεῖ νὰ παρατηρηθῆ εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην, ἐὰν οἱ ἰδιοκτῆται φοβῶνται μήπως οἱ καλλιεργηταὶ μεταχειρισθῶσι κλάδευμα, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ λαμβάνωσι πλεονέκτερον καρπὸν ἐξασθενίζοντες τὰ κλήματα· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ ἢμπορεῖ νὰ τεθῆ ὅρος εἰς τὸ μεταξὺ αὐτῶν συμφωνητικόν, καὶ νὰ ὀρισθῆ χρηματικόν, ἢ ἄλλο πρόστιμον διὰ τὴν παράβασιν αὐτοῦ, ἢ νὰ ἐπιφυλαχθῆ ὁ ἰδιοκτῆτης τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐφορᾷ ἐν καιρῷ τὸν τρόπον τοῦ κλαδεύματος, καὶ ἐν γένει ὅλης τῆς καλλιεργείας.

Τελειόνοντες τὰς παρέσας παρατηρήσεις ἐπαναλαμβάνομεν νὰ συστήσωμεν εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν σταφιδοκτημόνων τὸ νὰ σχηματίσωσι κατ' ἐπαρχίαν ἐταιρείας, αἱ ὁποῖαι νὰ κάμωσι δοκιμασίας ἐπὶ τῶν

ἐκτεθεισῶν παρατηρήσεων, ἢ ἐπὶ ἄλλων ὁμοίων, νὰ προσδιορίσωσιν ἀμοιβὰς καὶ βραβεῖα εἰς τοὺς πολίτας, οἵτινες ἤθελον ἐπινοήσει μέσα βελτιώσεως καὶ καταναλώσεως τοῦ προϊόντος τούτου, ἐλάττωσιν ἐξόδων καὶ βελτίωσιν τῆς καλλιέργειας. Νὰ συνεννοῶνται δὲ αἱ ἐταιρεῖαι μεταξὺ των, καὶ νὰ κοινοποιῶσι πρὸς ἀλλήλας τὰ ἀποτελέσματα τῶν δοκιμασιῶν αὐτῶν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΒΑΔΙΩΝ.

Μία σημαντικὴ ἀδικία πρὸ πολλοῦ καιροῦ καταπιέζει τὰς κοινότητας, ἢ τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνη οὐδεμίαν ὠφέλειαν τὸ Δημόσιον. Αἱ βοσκήσιμοι γαῖαι, ἢ τὰ λειβάδια, διανεμόνται εἰς τοὺς κτηνοτρόφους παρὰ τοῦ συλλόγου τοῦ συγκειμένου ἀπὸ τοὺς δημοτικούς ὑπαλλήλους, οἱ δὲ λαμβάνοντες αὐτὰ εἰς διανομὴν δὲν πληρῶνουσι τίποτε εἰς τὸ Δημόσιον. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς διανομῆς ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα ἄταπα, ἐν ᾧ δὲν ἐπιφέρει οὐδεμίαν ὠφέλειαν εἰς τὸ Δημόσιον. Ἐπειδὴ δὲ προξενεῖ μεγάλας δυσαρρεσκείας καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν κοινοτήτων, καὶ εἰς τοὺς κτηνοτρόφους, καὶ δίδει αἰτίας καταχρήσεων καὶ ἐξαχρειώσεως ἠθικῆς καὶ εἰς τοὺς πολίτας καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, ἐστοχάσθημεν νὰ κάμωμεν παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἂν ἔλαδς, ὅστις κυριωτέρως πάσχει ἀπ' αὐτὰς, καὶ ὅστις εἶναι ὁ ἀρμοδιώτερος κριτῆς, τὰς εὔρει ὁρὰς καὶ βασιμῆς,

νὰ ἐπικαλεσθῆ διὰ τῆς νομίμου ὁδοῦ τὴν βεραπ. (αὐτῶν.

Ὁ ποιμνιακὸς φόρος εἶναι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς διὰ τοὺς ἔχοντας τὰ ποιμνία των εἰς ιδιόκτητα ὡς καὶ εἰς ἔθνικα λειβάδια. Ἐπειδὴ δὲ οἱ βόσκοντες εἰς ιδιόκτητα λειβάδια πληρῶνουσιν ἐνοίκιον διὰ τὰ λειβάδια ταῦτα, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἀναβαίνει εἰς ἐξήκοντα λεπτὰ καὶ ἐπέκεινα κατὰ κεφαλὴν, εἰς δὲ τὰ ἔθνικα δὲν δίδεται οὐδεμίαν πληρωμὴν, οἱ κτηνοτρόφοι μεταχειρίζονται πᾶν μέσον διὰ νὰ λάβωσιν ἔθνικα λειβάδια κατὰ τὴν διανομὴν διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὴν πληρωμὴν, τὴν ὁποίαν κάμνουσιν εἰς τὰ ιδιόκτητα. Ἄλλ' ἐπειδὴ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἀπὸ τὰς αὐτὰς αἰτίας ὁρμώμενοι πολλοὶ κτηνοτρόφοι καταβάλλουσι πολλὴν προσπάθειαν νὰ προτιμηθῶσιν εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἔθνικων λειβαδιῶν, αἱ ὡς ἐκ τούτου ἀναφύμεναι δυσκολίαι κατὰ τὴν διανομὴν ἀναγκάζουσι τοὺς κτηνοτρόφους νὰ ἐξοδεύσωσι καὶ μέρος χρημάτων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, στοχαζόμενοι ὅτι καὶ μὲ τὴν δόσιν ταύτην πάλιν ὠφελοῦνται διότι δίδουν ὀλιγώτερα παρ' ὅσα δίδουσιν εἰς τὴν ἐνοικίαν των ἰδιοκτητῶν λειβαδιῶν.

Ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ δωροδοκίαι πρὸς τοὺς δημοτικούς καὶ δημοσίους ὑπαλλήλους, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ διανομὴ τῶν λειβαδιῶν, καὶ ἐκ τούτου τὰ ἐνεργούντα τὴν διανομὴν πρόσωπα κάμνουσιν τὴν διανομὴν μεταξὺ των καὶ εἰς τοὺς φίλους των οἱ δὲ λαμβάνοντες τὰ ἔθνικα λειβάδια εἰς διανο-

μῆν, μὴ ἔχοντες ὀλοτελῶς ποίμνια, ἢ ἔχοντες ὀλι-
γώτερα τῆς χωρητικότητος τῶν λειβαδίων, δίδου-
σιν ἀκολουθῶς τὰ λειβάδια εἰς ἄλλους κτηνοτρό-
φους μὲ χρηματικὰς ἀμειψὰς, καὶ διανεμόνται
τὰς ὠφελείας μεταξὺ τῶν.

Οἱ κτηνοτρόφοι, οἵτινες, μὴ ἔχοντες εὐκολίας
να λάβωσι διανομὴν, ἀναγκάζονται ν' ἀγοράζωσι
τὰ ἐθνικὰ λειβάδια ἀπὸ τοὺς λαμβάνοντας εἰς δια-
νομὴν ταῦτα, λαμβάνουν πρῶτοι ἀφορμὴν δικαίων
παραπόνων· δεύτερον δὲ αἱ κοινότητες ὅπου ὑπάρ-
χουσι τὰ λειβάδια ταῦτα, ἐπιβαρύνονται ἀπὸ τοὺς
κτηνοτρόφους, οἵτινες ἀφ' ἐνὸς στηριζόμενοι εἰς τὴν
προστασίαν τῶν δυνατῶν, παρ' ὧν ἀπολαμβάνουσι
τὰ λειβάδια, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὰ καταδληθέντα
χρῆματα, ὅχι μόνον ὀδηγαῦσι πλείοτερα ποίμνια
εἰς τὰ λειβάδια (διότι οὗτοι ὅταν βοσκῆσωσι τὸ ἐν
λειβάδιον μεταβαίνουσιν ὕστερον εἰς ἕτερον καὶ δὲν
βλάπτονται ὡς ἐκ τούτου), καὶ καταστρέφουσι
τὴν βοσκὴν συντόμως καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ, βλά-
πτοντες οὕτω τοὺς κατοίκους ἢ μὴ ἀφίνοντες οὐδε-
μίαν τροφὴν εἰς τὰ ποίμνια αὐτῶν, ἀλλὰ περιπλέον
βλάπτουσιν αὐτοὺς φθείροντες τὰς ἀκρας τῶν
σπαρτῶν των, ὡσάκις δύνανται νὰ τὸ κάμωσι
χωρὶς νὰ ἀποδειχθῶσιν. Οἱ δὲ χωρικοὶ, ἐκτὸς τού-
των ὄλων, ἀναγκάζονται ἀπὸ τὰς ἐνεργουῦντας
τὴν διανομὴν νὰ περιορίζωνται, ἢ εἰς ὀλιγώτερον
ἀριθμὸν ποιμνίων, ὅταν νέμωσι κοινῶς μὲ τοὺς
κτηνοτρόφους τὰ ποίμνιά των, ἢ εἰς ὀλιγώτερον
ἔκτασιν λειβαδίων, παρ' ὅση ἀναλογεῖ εἰς τὰ ποι-

μνιά των, ὅταν βόσκωσιν ἰδίως τὰ ποίμνια αὐτῶν.
Ἐκ τούτων δὲ βιάζονται πολλάκις νὰ ἐνοικιά-
ζωσιν ἄλλου λειβάδια ἰδιόκτητα, τὰ δὲ ἰδικά των
τὰ καταστρέφουσι πρόωρα, ἀφοῦ δὲν δύνανται νὰ
ὠφεληθῶσιν ὅπως πρέπει δι' αὐτῶν.

Ἐκ τούτων προέρχεται μία ἄλλη βλάβη ὅχι
ἀσήμαντος εἰς τὰ ἐθνικὰ λειβάδια. Ταῦτα δὲν φυ-
λάττονται ὡς τὰ ἰδιόκτητα. Ἐπειδὴ οἱ κατοικοῦν-
τες πλησίον δὲν ἤμποροῦν, ὡς προείπομεν, νὰ ὠφε-
ληθῶσιν ἀπ' αὐτὰ, ὅχι μόνον δὲν τὰ φυλάττουσιν,
ἀλλὰ μάλιστα καὶ τὰ καταστρέφουσιν, ὥστε
ὅταν γίνωνται αἱ διανομαὶ, αἵτινες πάντοτε γίνον-
ται ἀργότερα τοῦ θέοντος, οἱ περὶ τὰ λειβάδια κα-
τοικοῦντες κτηνοτρόφοι, ὡς καὶ οἱ μεταβαίνοντες
ἀπὸ ἑνα εἰς ἄλλον τόπον, εὐρίσκοντες ἐλευθέραν
τὴν νομὴν εἰς ταῦτα, τὰ καταστρέφουσιν, ὥστε
λειβάδια, τὰ ὁποῖα, προφυλαττόμενα ὡς τὰ ἰδιό-
κτητα, ἤμποροῦσαν νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς χίλια
πρόβατα, δὲν δύνανται νὰ θρέψωσι πλέον οὐδὲ τὸ
ἐν τρίτον αὐτῶν· διότι ἡ διανομὴ γίνεται συνήθως
ἐντὸς τοῦ Νοεμβρίου διὰ τὰ χειμερινὰ λειβάδια,
τὸ δὲ χόρτον, τὸ ὁποῖον ἀρχεται νὰ φύεται ἀπὸ
τὰς πρώτας βροχὰς καὶ ἐξῆς μέχρι τῆς διανομῆς,
καταστρέφεται ὅλον, ὕστερον δὲ ἀπὸ τὸν Νοέμ-
βριον τὸ ἐπερχόμενον ψύχος δυσκολεύει τὴν γέν-
νησιν νέων χόρτων καὶ τὴν αὐξησιν τῶν ὑπαρχόν-
των. Ὡστε μία τακτοποίησις τούτου μόνον τοῦ
πράγματος, ἢ δύνατο νὰ ἐπιφέρει σημαντικὴν ὠφέ-
λειαν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Ἡ δὲ κυβέρνησις, ἥτις διὰ τῶν διατάξεων τοῦ περὶ ποιμνιακοῦ φόρου νόμου δίδει εἰς τοὺς πολίτας αἰτίας τοσούτων καὶ τοιούτων παρὰ τῶν νόμων, ἀπολαύει τινὰ ἰδίαν ὠφέλειαν; οὐδεμίαν. Πρὸς τί λοιπὸν νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν πραγμάτων, ἐὰν ἄλλος τρόπος ὠφελιμώτερος καὶ καταλληλότερος παρουσιασθῇ; Περὶ τοῦ τρόπου τούτου ἐρχόμεθα νὰ δώσωμεν αἰτίας τινὰς σκέψεων εἰς τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ζητηθῇ ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ, νὰ χορηγηθῶσιν εὐκολαί καὶ βοηθήματα εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, καὶ νὰ ὠφεληθῇ σημαντικὰ τὸ δημόσιον ὡς καὶ αἱ κοινότητες.

Ὅλαι αἱ κοινότητες, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο κεφαλοχώρια, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς νομῆς ἔλων τῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῶν βοσκησίμων γαιῶν, ὥστε εἴτε ἐκ καλλιεργούμενων ἀγρῶν, εἴτε ἐκ χέρσων γαιῶν, εἴτε ἐκ δασῶν συνέκειντο αὐταί, ἦσαν ἅπασαι ἰδιοκτησίαι τῆς κοινότητος· ἡ δὲ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία δὲν ἐπέβαλε χεῖρα ἐπ' αὐτῶν, ἐλάμβανε δὲ μόνον δικαιώματα τινὰ ἀπὸ τὰ ποίμνια τὰ ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτῶν βόσκοντα, λόγῳ ἀποδεκατώσεως, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦτο (τὸ ὁποῖον ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία εἶχε μεταβιβάσει εἰς τὸν Σπαχῆν) πολλακίς ἐδίδοτο εἰς εἶδη, πολλακίς εἰς χρήματα κατ' ἀποκοπὴν· ἡ δὲ κοινότης δὲν ἐμποδίζετο παρὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας εἰς τὸ νὰ κάμνῃ τὴν χρῆσιν καὶ διαχείρισιν τῶν λειβαδίων τούτων κατὰ τὴν

ἰδίαν αὐτῆς ἀρέσκειαν. Τοσοῦτον δὲ ἀφιλονεικητος ἰδιοκτησία τῶν κοινοτήτων ἦσαν τὰ λειβάδια ταῦτα, ὥστε πολλαὶ κοινότητες, εὐρεθεῖσαι εἰς ἀνάγκας, ἐδανείσθησαν ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν λειβαδίων, ἢ ἐπώλησαν μέρος αὐτῶν εἰς ἄτομα.

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπὶ ἀντιβασιλείας ἀφαιρέσασα τὰ λειβάδια ἀπὸ τὰς κοινότητας, ἐπραξεν ἔργον ἄδικον, καὶ τόσον πλειότερον ἄτοπον, καθ' ὅσον ἐπροξένησεν εἰς τὰς κοινότητας τὴν βλάβην ἄνευ ὠφελείας τοῦ δημοσίου. Αἱ κοινότητες δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν ἀρμοδίως τὴν διόρθωσιν τῆς ἀδικίας· ἡ δὲ κυβέρνησις νὰ ἐπιφέρῃ τὴν διόρθωσιν, ἀποδίδουσα τὰ εἰς τὰς κοινότητας ἀνήκοντα λειβάδια, ὅπως τὰ εἶχον καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ὅσον καὶ δικαστικῶς ἀκόμη δύνανται αἱ κοινότητες νὰ τὰ ἀνακτήσωσι. Παραδεχομένη τὸ μέτρον τοῦτο ἡ κυβέρνησις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θεραπεύει τὴν ἀδικίαν, εὐγαίνει καὶ ἀπὸ μίαν φροντίδα, ἥτις ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς εἶναι ἀνωφελῆς, ἀφ' ἑτέρου ἐπιφέρει τοσαῦτα πρὸς τὸν λαὸν παράπονα, καὶ δίδει ἀφορμὴν εἰς τοσαύτας καταχρήσεις καὶ δωροδοκίας.

Ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο ἐγκριθῇ, νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμέν τι καὶ περὶ τῆς μελλούσης χρήσεως τῶν λειβαδίων ἀπὸ τὰς ἰδίας ταύτας κοινότητας, ὥστε ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια ν' ἀποβῇ ὅσον ἔνεστι μεγαλητέρα καὶ χρησιμωτέρα.

Τὰ λειβάδια ταῦτα θεωρούμενα ἰδιαίτερα περιουσία τῶν χωρίων, δὲν πρέπει νὰ δοθῶσιν εἰς

τους δήμους, ὅπως οὗτοι εἶναι ἤδη σχηματισμένοι, ἀλλὰ νὰ μένωσιν ἰδιαίτερα περιουσία τῶν κοινοτήτων· διότι ἕκαστον χωρίον ἔχει χωριστὰ τὴν περιουσίαν του, ὡς καὶ τὰ βάρη του. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς κοινότητος νὰ διαθέτῃσι τὰ λειβάδια καθ' ἑαυτοὺς, ἢ διὰ πληρεξουσίου των διοριζομένων συμβολαιογραφικῶς. Ἐὰν τὰ λειβάδια ᾖναι χωρηκότητος πλειοτέρας παρὰ τὰ ποίμνια αὐτῆς, θέλει ἐνοικιάζει μέρος αὐτῶν εἰς ἑτέρους κτηνοτρόφους, τὰ δὲ ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως χρήματα θέλουν ἐξοδεύεσθαι εἰς καλὰ τοῦ ἰδίου χωρίου, ὡς ἐκκλησίας, σχολεῖα, ἢ ἄλλα ἀγαθοεργήματα, χωρὶς νὰ ἔχῃσι τὸ δικαίωμα νὰ διανέμονται μεταξὺ των τὰς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα λειβάδια καθ' αὐτὸ ἔθνικα, τὰ ὁποῖα, ἢ ἀνήκον εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἢ ἦσαν ἰδιοκτησία ἰδιωτῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ἔγειναν ἔθνικὰ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ταῦτα εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ δημοσίου καὶ εἶναι δίκαιον ν' ἀποβῶσι προσοδοφόρα.

Ὅσα ἔχουσιν ὄρια καλῶς διακρινόμενα, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κτήματα χωριστὰ καὶ νομιζομέν συμφέρον νὰ ἐνοικιασθῶσι τοῦλάχιστον πενταετῶς καὶ ταῦτα δύνανται εὐκόλως νὰ διατεθῶσι, καὶ νὰ φέρωσιν ἰκανὴν ὠφέλειαν. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ χωρὶα ἔθνικα, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται καὶ λειβάδια· τούτων ἢ διάθεσις φαίνεται ὀλίγον δύσκολας. Φρονοῦμεν μ' ὅλα

ταῦτα ὅτι καὶ τοῦτο δύναται νὰ θεραπευθῇ. Οἱ κάτοικοι τοῦ τοιούτου χωρίου, καλλιεργοῦντες ἔθνικὰς γαίας, καὶ ἀποδίδοντες τὴν ἐπικαρπίαν εἰς τὸ δημόσιον, εἶναι δίκαιον νὰ ἔχῃσι καὶ τόπον πρὸς βοσκὴν ἀνάλογον διὰ τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὡς γεωργοὶ ποίμνια. Ἀφοῦ προσδιορισθῇ ὁ τόπος, ὅστις δύναται νὰ χωρέσῃ τὰ ποίμνια τῶν χωρικῶν, ὁ λοιπὸς τόπος νὰ παρατηρηθῇ διὰ πραγματογνωμόνων πόσα ποίμνια δύναται νὰ χωρήσῃ, νὰ ὀρισθῇ δὲ κατὰ κεφαλὴν ἔτησίᾳ πληρωμὴ βοσκῆς εἰκοσιπέντε, ἢ τριάκοντα λεπτά, καὶ νὰ λογισθῇ ἡ ἀξία τοῦ λειβαδίου εἰς χρήματα, οἷον, εἰάν ἐν λειβάδιον χωρῇ χίλια πρόβατα, λογιζομένης τῆς βοσκῆς ἑκάστου πρὸς τριάκοντα λεπτά, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχον ἀξίαν τριακοσίων δραχμῶν. Κατὰ τὴν ἐκτίμησιν ταύτην τὸ λειβάδιον νὰ παραχωρηθῇ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ οὕτως ἐκτιμηθὲν λειβάδιον, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ δύνανται νὰ τὸ ἐνοικιάσωσι πρὸς ἄλλους, εἰάν δὲν προτιμῶσι νὰ ἔχῃσι ἰδικά των ποίμνια εἰς αὐτό. Συμφέροι πολλὸν εἰς τοὺς χωρικοὺς νὰ κρατήσωσιν αὐτοὶ καλῆτερον τὸ λειβάδιον, παρὰ νὰ ἐνοικιασθῇ παρὰ τοῦ δημοσίου εἰς ἄλλους, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ τῶν καθ' αὐτὸ ἔθνικῶν λειβαδίων· διότι θέλουν ἔχει ἀγροὺς ἐσπαρμένους ἐντὸς τῶν ὀρίων αὐτοῦ, καὶ θέλουν ὑποπίπτει εἰς ζημίας καὶ φιλουικίας· ἐν ᾧ ἂν αὐτοὶ, κρατήσαντες παρὰ τοῦ δημοσίου τὸ λειβάδιον,

τὸ ἐνοικιάσωσιν εἰς ἄλλους, δύνανται νὰ κάμωσι συμφωνίας, ὥστε ν' ἀποφύγωσι τὸν κίνδυνον τοῦτου. Ἄλλ' ἐὰν οἱ κάτοικοι δὲν θελήσωσι νὰ κρατήσωσιν εἰς τὴν τιμὴν ταύτην τὸ λειβάδιον, τότε τοῦτο ἄς ἐνοικιασθῆ πενταετῶς ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἐθνικὰ λειβάδια.

Ἡ ὀροθέτησις τῶν λειβαδίων τούτων, καὶ ἡ ἐκτίμησις πρὸς προσδιορισμὸν τῆς τιμῆς, ἔχει μὲν τινὰς δυσκολίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀδύνατος· ἢ προκύψουσα ὅμως ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια θέλει εἶναι ὅλως νέα, καὶ ὄχι ἀσήμαντος.

Ἀνακεφαλαιοῦντες ὅλα τὰ ἀνωτέρω λέγομεν,

1. Ὅτι καταργημένης τῆς διανομῆς, τὰ μὲν λειβάδια διὰ τῆς πολυετοῦς ἐνοικιάσεως θέλου φυλάττεσθαι καὶ θέλουν προοδεύσει εἰς τὴν χωρητικότητα, ὥστε νὰ βόσκωσι διπλασίας ποσότητος ποίμνια παρὰ εἰς τὴν ἄχρι τοῦδε διάθεσιν αὐτῶν, τοῦτο δὲ θέλει προᾶξει ἄρκετὰ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ὠφελείας.

2. Αἱ κοινότητες θέλουν εὐχαριστηθῆ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν λειβαδίων, θέλουν παύσει αἱ μετὰ τῶν ποιμένων διενέξεις, καὶ τὰ κατὰ τῆς κυβερνήσεως παράπονα ἕνεκα τῶν ἀδικιῶν τῶν ὑπαλλήλων, καὶ θέλει προέλθει ὠφέλεια σημαντικὴ διὰ τῆς καλῆς χρήσεως τῶν ἐκ τῶν λειβαδίων τούτων ὠφελειῶν.

3. Οἱ κτηνοτρόφοι θέλουν προσφέρει σημαντικὴν τιμὴν εἰς τὰ παρὰ τοῦ δημοσίου ἐνοικιασθησόμενα λειβάδια, διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ

μίαν πενταετίαν τὴν τύχην τῶν ποιμνίων των, καὶ νὰ μὴν ἀναγκάζωνται δις τοῦ ἔτους, μεταβαίνοντες εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας διὰ τὴν διανομὴν, νὰ ὑποχρεώνωνται εἰς δωροδοκίας καὶ ἄλλας συμφωνίας προσβλητικὰς, ἐν ᾗ πολλάκις τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον λαμβάνουσι εἰς διανομὴν, κατανατᾶ ἄχρηστον σχεδόν, ὡς καταπατηθὲν ἀπὸ ἄλλους κτηνοτρόφους πρὸ αὐτῶν.

4. Θέλουν παύσει ὅλα ἐν γένει τὰ παράπονα, ὅσα ἔχουσι τὴν πηγὴν των ἀπὸ τὴν διανομὴν, καὶ δὲν θέλει δοθῆ πλέον χώρα εἰς δωροδοκίας καὶ ἄλλας πολυειδεῖς καταχρήσεις, αἵτινες ἐξαχρειοῦνσι τὸν χαρακτῆρα καὶ τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν πολιτῶν.

5. Καὶ τελευταῖον, τὸ δημόσιον θέλει λάβει σημαντικὴν χρηματικὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς πολυετοῦς ἐνοικιάσεως, ἠθικὴν δὲ ὄχι ὀλιγωτέραν, ἀφοῦ θεραπεύσῃ τὴν ἀδικίαν, καὶ τὰ ἐκ τῆς διανομῆς ἄτοπα.

Προτείνοντες τὰ ἀνωτέρω εἴμεθα μακρὰν τοῦ νὰ νομίζωμεν ὅτι αὐτὰ καὶ μόνα εἶναι τὰ πρὸς θεράπειαν τοῦ κακοῦ καταλληλότερα μέσα· διδομεν ἀφορμὴν νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὅσοι πλειότερον πάσχουσιν ἀπὸ τὰς καταχρήσεις τῆς διανομῆς, καὶ νὰ εὕρωσι τὴν θεράπειαν. Ὅταν δὲ ἐντελῶς πεισθῶσι περὶ τῆς ὠφελείας τῆς μεταβολῆς, καὶ σχηματισθῆ κοινὴ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώμη, νὰ αἰτήσωσιν ἀρμοδίως τὴν διόρθωσιν, καὶ οὕτω προβαίνοντες ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλο νὰ κατορθώσωμεν τὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως.

ΠΡΟΣ ΤΟΤΕ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ.

Εἰς τῶν δημοδιδασκάλων, πρὸς ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φροντίς καταγραφῆς συνδρομητῶν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Λαοῦ, ἐπιστρέφων πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀγγελίαν, τὴν συνώδευστε μὲ ἐπιστόλῃν αὐτοῦ περιέχουσαν τὴν ἀκόλουθον περικοπήν. " Πανεστῆσαμεν προσηκόντως πρὸς ἅπαντας τό, τε χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον τοῦ συγγράμματος, ἀλλὰ δυστυχῶς, καίτοι θερμότατα προσκληθέντες παρ' ἡμῶν, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ὁμῶς ἀναρχίαν καὶ τὴν τοὺς πάντας καταμαστιζούσαν σιτοδείαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκατανεύσωσι πλὴν ἐνός, ὅστις συνυπέγραψε μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν ἀγγελίαν. "

Ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ ἄλλοι δημοδιδάσκαλοι καὶ ἄλλοι πολῖται, πρὸς οὓς ἀνετέθη ἡ φροντίς τῆς καταγραφῆς συνδρομητῶν, ἐνδέχεται νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὰς αὐτὰς μὲ τὸν ἀνωτέρω περιστάσεις, ἐστοχάσθημεν νὰ κάμωμεν κοινῶς πρὸς ἅπαντας παρατηρήσεις τινὰς, δι' ὧν νὰ διευκολύνωνται αἱ καταγραφαὶ συνδρομητῶν, χωρὶς νὰ ἐμποδίζονται οὔτε ἀπὸ τὴν ἀχορηματίαν, οὔτε ἀπὸ τὴν σιτοδείαν.

Τὰ μεγαλύτερα κακὰ ἐπέρχονται εἰς τὰς κοινωνίας, διότι ὁ λαὸς, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν, δὲν γνωρίζει οὔτε τὰ δικαιώματα, οὔτε τὰς ὑποχρεώσεις του, οὔτε τὰ συμφέροντά του. Διὰ τοῦτο πολλάκις γίνεται ὄργανον ἢ τῆς δημοαγωγίας, ἢ τῆς τυραννίας, καὶ ἀπ' ὅλας τὰς ὁποίας πράττει ὁ ἴδιος πολιτικᾶς μεταβολὰς σπανίως ὠφελεῖται ἔνεκα τῆς ἀγνοίας του.

Μ' ὅλον ὅτι ἦτο δίκαιον νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτοῦ ὅσοι τὸν μεταχειρίζονται ὡς ὄργανον, ἢ ὅσοι νέμονται τὰς ἐξ αὐτοῦ ὠφελείας, δυστυχῶς ὁμῶς

ὀλίγων οὗτοι φροντίζουσι περὶ αὐτοῦ, ἢ φρονοῦν ἴσως ὅτι τοιαύτη πρέπει νὰ ἦναι διὰ παντὸς ἡ κατάστασις αὐτοῦ, διὰ νὰ ἦναι πάντοτε ὄργανον τῶν σκοπῶν αὐτῶν. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ λάβῃ μόνος τε πρόνοιαν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, φροντίζων ν' ἀποκτήσῃ ὁ ἴδιος ὀνύχια, διὰ νὰ ξυσθῇ κατὰ τὴν παροιμίαν.

Δὲν δύναται δὲ ν' ἀπολαύσῃ τοῦτο ἄλλως, εἰμὴ διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς ἠθικῆς καταστάσεως αὐτοῦ, ἣτις ἐπιγίνεται εἰς αὐτὸν, ὅταν δυνηθῇ νὰ γνωρίξῃ καλῶς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του, νὰ διακρίνῃ τὰ ἀληθῆ αὐτοῦ συμφέροντα, καὶ νὰ μὴ παρασύρεται εὐκόλως ἀπὸ τὰς ραδιοιουργίας, τὰς ὁποίας τινὲς πρὸς ἰδιοτελή αὐτῶν σκοπὸν μεταχειρίζονται.

Δὲν δύναται δὲ ν' ἀποκτήσῃ ἄλλως τὰς γνώσεις ταύτας, εἰμὴ διὰ τῆς ἀναγνώσεως καταλλήλων βιβλίων, ὅταν δηλ. ὁ λαὸς, ἢ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτοῦ, φθάσῃ εἰς κατάστασιν νὰ δύναται νὰ πορισθῇ τὰς γνώσεις ταύτας διὰ τῆς ἀναγνώσεως· διότι ἐὰν μόνον ὀλίγοι ἀποκτήσωσι τὰς γνώσεις ταύτας, ὁ λαὸς δὲν θέλει παύσει τοῦ νὰ ἦναι τῶν ὀλίγων τούτων ὄργανον.

Ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ὡς οἱ λαοὶ ἄλλων ἐθνῶν, συγκείμενοι ἀπὸ μέγα μέρος ἀπόρων, ἐργατῶν, ἀκτημόνων, ἀπὸ ὄχλον θητῶν. Ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος συνίσταται ἀπὸ ἰδιοκτικῆς, δυναμένους νὰ ζῶσιν ανεξαρτήτως διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν ἰδίων αὐτῶν κτημάτων, ἢ διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας των, ὥστε ὅταν οὗτοι λάβωσι τὴν ἀνήκουσαν ἀγωγὴν, δύναται νὰ ρυθμίσωσι τὴν κοινωνίαν, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα οὔτε ὑπερβολικὰ πλούσιοι, οὔτε ὑπερβολικὰ πτωχοὶ, ὥστε νὰ παρασύρωσι

τὴν κοινωνίαν οἱ μὲν εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, οἱ δὲ εἰς τὴν ὀχλοκρατίαν.

Διὰ τὰ ἐπιτύχη λοιπὸν ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι τὰ καταστήσῃ τὰς ἀναγκαιοτέρας γνώσεις ὅσον ἔνεστι κοινωτέρας μεταξὺ αὐτοῦ, φρονοῦμεν ὅτι ἕκαστον χωρίον πρέπει νὰ συστήσῃ βιβλιοθήκην ἐκ βιβλίων ἀναλόγων μὲ τὴν νοερὰν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, ἢ ὡς δεῖγμα προσεφέραμεν καὶ ἡμεῖς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ λαοῦ.

Διὰ τὰ μὴν ἐμποδισθῆ δὲ εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν ἀπὸ τὴν σιτοδείαν προτείνομεν νὰ μεταχειρισθῆ τὸ ἑξῆς μέτρον. Οἱ κάτοικοι ἕκαστου χωρίου νὰ ὑποχρεώσωσι τὸν ἐπίτροπον τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν νὰ δίδῃ ἀπὸ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰσοδήματα τὰ χρήματα, τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὰ προμηθεύονται ὅσα συγγράμματα θεωρηθῶσιν ἀρμόδια, ταῦτα δὲ νὰ φυλάττωνται παρὰ τῷ ἐπιτρόπῳ, ἢ παρὰ τῷ ἐφημερίῳ, καὶ νὰ χρησιμεύωσιν εἰς ἀνάγνωσιν τῶν εἰδότεων γράμματα ἐκ τῶν κατοίκων ἕκαστης κοινότητος, πρὸ πάντων δὲ τῶν νέων ὅσοι ἐδιδάχθησαν εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα· ἢ δὲ ἀνάγνωσις δύναται νὰ γίνεται τὴν κυριακὴν, ἢ τὰς ἑορτὰς παρευρισκομένων καὶ ἄλλων πολλῶν χωρικῶν. Διὰ τὰ μὴν ἐλαττώσωσι δὲ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐκκλησιῶν, ἢμποροῦν νὰ εὐγάζωσιν εἰς ὠρισμένας τινὰς ἑορτὰς δίσκον δι' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν σκοπὸν. Δι' αὐτοῦ τοῦ μέτρου δὲν ἢμποροῦν οἱ χωρικοὶ νὰ προτείνωσιν, οὔτε τὴν σιτοδείαν, οὔτε τὴν χρηματικὴν ἀνέχειαν, ὡς ἐμπόδιον· ἀλλ' ἂν προτείνωσιν ἄλλας νέας προφάσεις, τότε μόνον τῶν εἶναι οἱ αἴτιοι τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀθλίας κατασάσεως, καὶ ματαίως ἀποδίδουσι τὴν ἀθλιότητά των εἰς τὴν σιτοδείαν καὶ ἀναργυρίαν.